

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ BİLİM DALI

ORTOPEDİK ENGELLİ ÇOCUKLARIN AİLEDE
İNANÇ EĞİTİMİNİN İNCELENMESİ: İSTANBUL
AVRUPA YAKASI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nurhan CAN

İstanbul
Mart - 2023

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ BİLİM DALI

ORTOPEDİK ENGELLİ ÇOCUKLARIN AİLEDE
İNANÇ EĞİTİMİNİN İNCELENMESİ: İSTANBUL AVRUPA
YAKASI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nurhan CAN

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Faruk KANGER

İstanbul
Mart- 2023

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Felsefe ve Din Bilimleri Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(Islak İmza)

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Faruk KANGER

(Islak İmza)

Üye Doç. Dr. Şaban BERK

(Islak İmza)

Üye Dr. Öğr. Üyesi Esra TÜRK

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Doç. Dr. Erhan İÇENER

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Ortopedik Engelli Çocukların Ailede İnanç Eğitiminin İncelenmesi: İstanbul Avrupa Yakası Örneği**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Nurhan CAN



ÖN SÖZ

Araştırma konumuzun belirlenmesinden sonuçlanmasına kadar çalışmamızın her aşamasında eşsiz sabrı, nezaketiyle bilgi ve tecrübelerini canı gönülden paylaşan, ilim ve ahlak bütünlüğüyle bana rehberlik yapan, öğrenme yolculuğumda yepyeni ufuklar açan çok kıymetli tez danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Faruk KANGER' e en kalbî minnet ve şükranlarımı sunarım. Değerli fikirleriyle araştırmamın daha da güzelleşmesi için tavsiyelerde bulunan saygıdeğer jüri üyesi hocalarım Doç. Dr. Şaban BERK ve Dr. Öğr. Üyesi Esra TÜRK 'e çok teşekkür ederim.

Araştırmama içtenlikle katılım sağlayarak kalplerini açan, mahşerin ne kadar renkli olacağına bu dünyadayken şahit olmama vesile olan sabır ve fedakarlık abidesi ebeveynlere ve güzel çocuklarıma; onlara rehabilitasyon merkezleri ve derneklere destek olan kahraman ağabeyleri ve ablalarına; ardımda hayır dualarını hep hissettiğim, birinin adını zikretsem diğerine haksızlık edeceğimi düşündüğüm tüm akraba, komşu ve dostlarıma; bugünlere gelmemize vesile olan, dua kapımız, Rabbimden sağlıklı sıhhatli ömürler dilediğim, haklarını ödeyemeyeceğimiz değerli anne, babama ve kayınvalide, kayınpederime; bana adeta yeryüzünde cenneti yaşatan, maddî ve manevî desteğini bir kez olsun eksik etmeyen dildaşım, yoldaşım, gönüldaşım eşime; bu süreçte düşeceğimi hissettiğim anlarda bir bakışı bir sözleriyle ayağa kalkmama vesile olan can özüm Zeynep'ime; gülüşüyle içimi ısıtan, neşe kaynağım, tatlı bebeğim Amine Vera'ma; Rahman'ın sessiz kullarından olan, evimizin ferdi Lina'ma çok teşekkür ederim.

Her şeyden önemlisi hayatımdaki tüm güzelliklerin kaynağı, beni yoktan var eden, insan olma şerefini bahşeden, bilmediklerimi öğreten, gönlüme ilim sevgisini nakşeden Rabbime hamd eder; bu mütevazı çalışmayı katında salih amel olarak kabul etmesini ve O'ndan hakkıyla ittika edenlerden olabilmeyi niyaz ederim.

Nurhan CAN
İstanbul-2023

ÖZET
ORTOPEDİK ENGELLİ ÇOCUKLARIN AİLEDE İNANÇ
EĞİTİMİNİN İNCELENMESİ: İSTANBUL AVRUPA YAKASI
ÖRNEĞİ

Nurhan CAN

Yüksek Lisans, Felsefe ve Din Bilimleri

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Faruk KANGER

Mart - 2023, 141 Sayfa

Bu araştırmanın amacı 11-15 yaş aralığındaki ortopedik engelli çocukların ailede inanç eğitimlerinin mevcut durumlarını incelemek ve elde edilen sonuçlardan hareketle ailede aldıkları inanç eğitiminin niteliğinin nasıl artırılabilceğine dair öneriler ortaya koyabilmektir. Bu amaçla nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma yöntem desenlerinden eş zamanlı/ paralel desen tercih edilmiştir. Araştırmanın nitel boyutunun çalışma grubunu İstanbul Avrupa yakasında ikamet eden ortopedik engelli çocukların 30 ebeveyni oluştururken nicel boyutunun çalışma grubu ise bu ebeveynlerin ortopedik engelli çocuklarıdır. Çalışma gruplarının bu şekilde seçilme nedeni ortopedik engelli çocukların ailedeki inanç eğitiminin mevcut durumunu hem ebeveyn hem de çocuğun bakış açısıyla incelemek ve birleşip ayrıştıkları durumları tespit etmektir. Nitel verilerin veri toplama aracı yarı yapılandırılmış görüşme formu, nicel verilerin ise Likert Tipi ankettir. Nitel verilerin analizinde içerik analizi yöntemi, nicel verilerin analizinde ise Likert Tipi ankete göre verilen cevapların yüzde değerleri hesaplanmıştır. Son olarak çocuklardan ve ebeveynlerden elde edilen bulgular karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Buna göre ebeveynlerin çocuklarına inanç eğitimi vermelerine dair farkındalıklarının olduğu ve ailede inanç eğitimi verdikleri ancak bu konuda kendilerini yeterli hissetmedikleri, ailede verdikleri inanç eğitiminin çocuklarının engeliyle başa çıkmalarında etkili olduğu, ortopedik engelli çocukların inanç temelli birçok sorularının bulunduğu ancak ebeveynlerin bu konuda tatmin edici cevaplar veremedikleri, okulda aldıkları din eğitiminin ortopedik engelli çocukların inanç eğitimine olumlu katkısı olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırma soruları ortopedik engelli çocukların perspektifiyle değerlendirildiğinde ebeveyn ve çocukların görüşlerinin paralellik sağladığı ancak çocukların inançla alakalı sorularına ebeveynleri tarafından tatmin edici yanıtlar aldıklarını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, Ebeveyn Tutumu, İnanç Eğitimi, Ortopedik Engelli ocuklar



ABSTRACT

EXAMINATION OF FAMILY FAITH EDUCATION OF CHILDREN WITH ORTHOPEDIC DISABLED: THE CASE OF THE İSTANBUL EUROPEAN SIDE

Nurhan CAN

MA, Philosophy and Religious Studies

Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Faruk KANGER

March- 2023, 141 Pages

The aim of this research is to examine the current status of family belief education of orthopedically disabled children between the ages of 11-15 and to make suggestions on how to increase the quality of the belief education they receive in the family based on the results obtained. For this purpose, simultaneous/parallel design was preferred among mixed method designs in which qualitative and quantitative methods are used together. While the study group of the qualitative aspect of the research consists of 30 parents of orthopedically disabled children residing in the European side of Istanbul, the study group of the quantitative aspect is the orthopedically disabled children of these parents. The reason for choosing the study groups in this way is to examine the current state of faith education in the family of orthopedically disabled children from the perspective of both the parent and the child, and to identify the situations where they unite and diverge.

Data collection tool for qualitative data is semi-structured interview form, and for quantitative data is Likert Type questionnaire. The content analysis method was used in the analysis of qualitative data, on the other hand the percentage values of the answers given according to the Likert Type questionnaire in the analysis of quantitative data were calculated. Finally, the findings obtained from the children and their parents were compared and interpreted. According to this, it has been seen that parents are aware of giving faith education to their children and they give faith education in the family, but they do not feel sufficient in this regard, the faith education they give in the family is effective in coping with their children's disability, children with orthopedic disabilities have many faith-based questions, but parents cannot give satisfactory answers on this issue and finally, it has been concluded that the religious

education they receive at school has a positive contribution to the faith education of orthopedically disabled children.

When the research questions were evaluated from the perspective of orthopedically disabled children, it was concluded that the views of parents and children were parallel, but they thought that the children's questions about faith were given satisfactory answers by their parents.

Keywords: Religious education, Parental Attitude, Faith Education, Orthopedically Disabled Children



İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi ve Özgünlüğü.....	3
1.4. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları.....	7
1.5. Yöntem.....	8
1.5.1. Araştırmanın Modeli.....	8
1.5.2. Evren ve Örneklem.....	9
1.5.3. Veri Toplama Araçları.....	12
1.5.4. Verilerin Toplanması.....	13
1.5.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	13

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE.....	15
2.1. Özel Eğitim ve Amacı.....	15
2.1.1. Özel Eğitimin Temel İlkeleri.....	18
2.2. Ortopedik Engellilik.....	18
2.2.1. Ortopedik Engelliliğe Neden Olan Faktörler.....	19
2.2.2. Ortopedik Engelliliğin Derecesine Göre Gruplandırılması.....	20
2.3. Engellilerin Ailede Özel Eğitimi.....	20
2.4. Ailede İnanç Eğitimi.....	24
2.5. Dinî Gelişim.....	27
2.5.1. İnanç Gelişimi.....	29

2.6. Engellilerin Ailede İnanç Eğitimi	32
2.7. Örgün Öğretimde İnanç Eğitimi	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI..... 44

3.1. Ortopedik Engelli Çocukların Ebeveynlerinin Bakış Açılarında İnanç Eğitimi İlişkin Bulgular	44
3.1.1. Ortopedik Engelli Çocukların Ebeveynlerinin İnanç Eğitimi ve Ailede Çocuklara İnanç Eğitimi Verilip Verilmemesi Gerektiğine Dair Görüşleri	44
3.1.2. Ortopedik Engelli Çocukların Ebeveynlerinin Ailede İnanç Eğitiminin Nasıl Verilmesi Gerektiğine Dair Görüşleri	47
3.2. Ebeveynlerin Çocuklarına İnanç Eğitimi Verme ve Yeterliliklerine İlişkin Bulgular.....	54
3.2.1. Ebeveynlerin Çocuklarıyla İnanç Eğitimi Yönelik Yaptıkları Faaliyetlere İlişkin Bulgular	59
3.2.2. Ebeveynlerin Çocuklarının İnanç Eğitiminde Faydalandıkları Kaynaklara İlişkin Bulgular	63
3.3. Ebeveynlerin Çocuklarıyla İnanç Eğitimi Hususunda Nitelikli Zaman Geçirmelerine İlişkin Bulgular.....	66
3.4. Ortopedik Engelli Çocukların Ebeveynlerinin Çocuklarının Engeliyle Başa Çıkmasında İnanç Eğitiminin Etkisine Dair Görüşleri	73
3.5. Ortopedik Engelli Çocukların Ebeveynlerine İnanç Konularıyla Alakalı Sordukları Sorular ve Ailelerin Bu Sorulara Verdikleri Cevaplara İlişkin Bulgular.....	85
3.5.1. Ebeveynlerin İnanç Konularını Cevaplandırma Hususunda Yeterliliklerine İlişkin Bulgular	94
3.6. Ortopedik Engelli Çocukların Ebeveynlerinin Okuldaki DKAB Derslerinin İnanç Eğitimi Katkısı Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	96
3.7. Ortopedik Engelli Çocukların Bakış Açısından İnanç Eğitimi İlişkin Bulgular.....	102
3.7.1. İnanç Gelişimleri Konusunda Ebeveynlerinin Duyarlılıklarına İlişkin Bulgular.....	102
3.7.2. Ailede İnanç Eğitimi Alma Durumuna İlişkin Bulgular.....	103
3.7.3. Ailede İnançla Alakalı Sordukları Sorulara Verilen Cevapların Yeterliliğine İlişkin Bulgular	103
3.7.4. İnanç Konularında Merak Ettiklerini İnternette Araştırmaları Düzeylerine İlişkin Bulgular	104

3.7.5. Ailede Aldıkları İnanç Eğitiminin Engelleriyle Başa Çıkmada Katkısına İlişkin Bulgular	104
3.7.6. Okuldaki DKAB Derslerinin İnanç Eğitimine Katkısına İlişkin Bulgular.....	105
3.7.7. İnançla İlgili Cevabını Bulamadıkları Sorularına İlişkin Bulgular	105
3.7.8. Cinsiyete Göre Ortopedik Engelli Çocukların Bakış Açısından İnanç Eğitimine İlişkin Bulgular.....	106

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER.....	108
4.1. Ebeveynlerle Yapılan Nitel Araştırmaya İlişkin Sonuçlar	108
4.2. Ortopedik Engelli Çocuklarla Yapılan Nicel Araştırmaya İlişkin Sonuçlar ve Ebeveynlerin Sonuçlarıyla Karşılaştırılması.....	113
4.3. Öneriler	114
KAYNAKÇA	116
EKLER.....	123
ÖZGEÇMİŞ.....	129

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Mülakata Katılan Velilerin Kişisel Bilgileri.....	10
Tablo 1.2: Ankete Katılan Öğrencilerin Kişisel Bilgileri	11
Tablo 2.1: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-10. Sınıflar) Öğretim Programındaki İnanç Temalarına Dair Bilgiler.....	41
Tablo 3.1: Ebeveynlerin Bakış Açıklarına Göre İnanç (İman) Eğitimi Kavramı	44
Tablo 3.2: Ebeveynlerin Ailede İnanç Eğitiminin Nasıl Olması Gerektiği Hususundaki Fikirleri.....	47
Tablo 3.3: Ebeveynlerin İnanç Eğitimi Konusunda Kendilerini Yetersiz Hissetme Sebepleri.....	54
Tablo 3.4: Ebeveynlerin Çocuklarına İnanç Eğitimi Verirken Yaptıkları Faaliyetler	59
Tablo 3.5: Ebeveynlerin Çocuklarına İnanç Eğitimi Verirken Başvurdukları Kaynaklar	63
Tablo 3.6: Ebeveynlerin Çocuklarıyla İnanç Eğitimiyle Alakalı Nitelikli Zaman Geçirirken Yaptıkları Faaliyetler	67
Tablo 3.7: Ebeveynlere Göre Çocuklarının Engeliyle Başa Çıkmasında İnanç Eğitiminin Katkısı	73
Tablo 3.8: Ortopedik Engelli Çocukların Ebeveynlerine İnanç Konularıyla Alakalı Sordukları Sorular	85
Tablo 3.9: Ebeveynlere Göre Okuldaki DKAB Derslerinin Çocukların İnanç Eğitimine Katkısı	96
Tablo 3.10: İnanç Gelişimim Konusunda Ailem Duyarlıdır.....	102
Tablo 3.11: Ailede İnanç Eğitimi Aldığımı Düşünüyorum	103
Tablo 3.12: Ailem İnançla İlgili Konularda Sorularıma Tatmin Edici Cevaplar Verir	103
Tablo 3.13: İnanç Konularında Merak Ettiklerimi İnternette Araştırdım.....	104
Tablo 3.14: Ailemden Aldığım İnanç Eğitimi Zorluklarla Başa Çıkamamda Yardımcı Olur	104
Tablo 3.15: Okulda Aldığım Din Eğitimi İnanç Gelişimimi Olumlu Yönde Destekler	105
Tablo 3.16: İnançla Alakalı Cevabını Bulamadığım Sorular Var.....	106
Tablo 3.17: Ortopedik Engelli Çocukların İnanç Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı	106

KISALTMALAR LİSTESİ

DKAB : Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

Hz : Hazreti

O.E.Ç : Ortopedik Engelli Çocuklar

SAV : Sallallahu Aleyhi ve Sellem

Vb : Ve benzeri

Vs :Vesair



BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın temelini oluşturan problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, varsayımları, sınırlılıkları, yöntemi sunulmuştur.

1.1. Araştırmanın Problemi

İnsan hayatta kendini yalnız hissedebilir, iç dünyasında sorgulamalar yaşayabilir özellikle özel gereksinimli bireyler yaşadığı engelden dolayı “Neden ben?”, “Bu yaşadığım durum bana bir ceza mı?”, “Allah bu olayla ne murat ediyor?” gibi sorular sorarak bu yalnızlığın, sorgulamaların içine daha çok girebilir. İnsan karşılaştığı olayları bilhassa gücünü ve imkanlarını aşan durumlarda yaşadıklarını daha çok anlamlandırma ve açıklama çabası içindedir. Birey, yaşadığı olayı dinî ya da dinî olmayan belirli bir sebebe dayandırarak açıklama davranışında bulunur. Dinî inançlar; başına gelen olayın boşuna olmadığı, bir anlamı olduğu şayet sabrederse mutlaka bir mükafatının ve telafisinin olacağı şeklindeki pozitif duyguları kişiye vererek ruhen huzur bulmasına katkı sağlar (Usta, 2018, s. 109). Bu sebeple dinî inançlar tarihin her döneminde insan hayatında olmazsa olmazlar arasında yerini almıştır (Tümer,1986, s. 222). İnsanın özelde ise özel gereksinimli bireyin yaşadığı olayları anlamlandırması, teslimiyet içerisinde akıl ve ruh sağlığını dengeleyebilmesi, bu durumun Allah'tan geldiğini ve imtihanda olduğunun farkına varması dolayısıyla ümitsizliğe ve kaygıya kapılmayıp daha dirâyetli olması için inanç eğitimi alması önemlidir. Özel gereksinimli bir birey ilk eğitimini ve sorunlarla başa çıkmayla alakalı bilgi ve donanımını aileden almaktadır (Özdemir S., 2016, s. 525). Bu nedenle “Ortopedik Engelli Çocukların Ailede Aldıkları İnanç Eğitiminin Nasıl Olduğu” araştırmamızın temel problemini oluşturmaktadır. Araştırmamızın temel problemine bağlı olarak ortopedik engelli çocukların ailede inanç eğitimlerinin mevcut durumunu belirleyebilmek için ebeveynlere ve O.E.Ç.’in görüşlerine başvurularak aşağıda verilen alt problemlere cevap aranmıştır. Bu alt problemler şu şekildedir:

- Ortopedik engelli çocukların ebeveynleri ailede inanç eğitimi verilmesini gerekli görüyorlar mı?
- O.E.Ç.'a sahip olan ailelerin çocuklarının inanç eğitimine dair farkındalıkları var mı?
- Aileler O.E.Ç.'ına verdikleri inanç eğitimini yeterli buluyorlar mı?
- O.E.Ç.'ın ailede aldıkları inanç eğitimi engelleriyle başa çıkmalarına yardımcı oluyor mu?
- O.E.Ç.'ın inanç ile alakalı soruları nelerdir? Aileler bu sorulara çocukları tatmin edecek şekilde cevap verebiliyorlar mı?
- O.E.Ç.'ın okulda aldıkları din eğitimlerinin inanç eğitimlerine katkısı var mı?

Araştırmamızda belirlediğimiz problem ve alt problemlere bağlı olarak geliştirdiğimiz hipotezlerimiz ise şöyledir:

- Ailelerin çocuklarına vermeleri gereken inanç eğitiminin önemine dair farkındalıkları vardır.
- O.E.Ç.'ın ailede aldıkları inanç eğitimi engelleriyle başa çıkmasına katkı sağlamaktadır.
- O.E.Ç.'ın okulda aldığı din eğitimi çocukların inanç gelişimini etkilemektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Her çocuk inanma ihtiyacı ile doğar. Peki çocukta ne zaman özgün bir inanç oluşur? Yapılan araştırmalar, çocuğun inanma alanına bilinçli bir şekilde yönelmesinin anne-babasının, her şeye gücü yeten kişiler olmadığını fark ettiğinde başladığını göstermektedir (Akt. Taştekin, 2003, s. 124). Bu aşamadan önce de sonra da çocukta ortaya çıkan duygu ve cevap aradığı soruların doğru şekilde yanıtlanması gerekir. Çünkü, inanç, dışarıdan alınan bilgilerle şekillenecektir. Bu şekilleniş önce ailenin sonra okulun desteği veya daha farklı ve geniş çevrede devam edecektir. Bu eğitim, din eğitimi biliminin rehberliği hiçe sayılarak gelişigüzel yapılırsa, çocukta psikopatolojik bir ruh yapısının oluşmasına neden olacağı gibi sevgisiz, düzensiz, güvensiz ve düşünce yapısı gelişmemiş olumsuz kişilik yapısı da oluşturabilir (Taştekin, 2003, s.124) Dolayısıyla din eğitimi biliminin rehberliğinde, gelişim dönemi özelliklerine uygun, doğru metot ve ilkelerle inanç eğitiminin verilmesi elzemdir. Doğru bir inanç eğitimi, çocuğun özelde ise ortopedik engelli çocuğun kendisi, toplumu ve yaratıcısıyla barışık, moral ve motivasyonu yüksek, potansiyelini açığa çıkarabilmiş,

engeliyle başa çıkabilen dengeli bireyler yetişmesine katkı sağlayacak ve doğru davranışları beraberinde getirecektir. Çünkü inanç bireyde iyice yerleştiğinde sürekli ve etkili bir motivasyon faktörü olarak davranışlara aksedecektir (Hökelekli, 2020, s. 188).

Araştırmanın temel amacı, 11-15 yaş arası ortopedik engelli çocukların ailedeki inanç eğitimlerinin mevcut durumlarını incelemek için gerçekleştirilen mülâkatlar ve anketler neticesinde ailede aldıkları inanç eğitiminin niteliğinin nasıl arttırılabileceğine dair öneriler ortaya koyabilmektir. Çocukların yaş gruplarının 11-15 yaş arasında seçilme nedeni bu yaşların ortaokul ve lise yıllarına tekâbül etmesi böylece bu çocukların ve ebeveynlerinin deneyim farklılıklarını göz önünde bulundurabilmek içindir.

1.3. Araştırmanın Önemi ve Özgünlüğü

Ortopedik engelli çocukların ailede inanç eğitimini anlamaya yönelik ilgili alan yazında nitel ve nicel düzeyde direkt bu konuyla bağlantılı çalışmalar yeterli sayıda değildir. İlgili alan yazın incelendiğinde engelliliğe özeldir ise ortopedik engelliliğe dair yapılan çalışmaların yakın döneme ait olduğu görülmektedir.

Engellilik alanında yapılan lisansüstü çalışmaların ilki 1999 yılında Durmuş Ali Etbâş tarafından araştırılan “Özürli Çocukların Din Eğitimi” adlı yüksek lisans tezidir. Bu tez, DKAB derslerinin hedeflenen amaca ulaşabilmesi ve öğrencilerin üzerinde etkili olabilmesi için bireysel farklılıkları göz önünde bulundurarak engelli öğrencilerin eğitimleriyle alakalı özel yöntemler geliştirmek gerektiği düşüncesinden hareketle DKAB programının içeriğini, DKAB öğretmenlerinin uyguladığı yöntem, kullandıkları materyal ve öğrencileriyle olan iletişimi hakkında incelemede bulunmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenler ders kitaplarının yetersizliği ve öğrencilerin düzeyine uygun olmadığı, dersin anlatımında kullanılan materyallerin yetersiz olduğu noktasında fikir beyan etmişlerdir.

Muhammed Fatih Turanalp’in 2011 yılında yayınlanmış olan Almanya’daki “Bibelgarten Im Karton” örneğinin “Ortopedik Engellilerin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi ve Kur’an Bahçesi Uyarlaması” adlı yüksek lisans tezinde Almanya’da başlatılan ve ortopedik engelli bireylerin, bitki metaforundan hareketle bitki ile kendi yaşadıkları engellilik durumu arasında bir bağ kurmalarını, bitki yetiştirerek kendilerini bir cemaate ait hissetmelerini, sosyalleşmelerini, sorumluluk

almalarını sağlayan “Kutuda İncil Bahçesi” örneğinden yola çıkarak “Kur’an Bahçesi” projesini önermiştir. Bu projenin en önemli sonucunun ortopedik engelli bireylerin engelleriyle başa çıkmasına katkı sağlaması olduğunu ifade etmiştir.

2013 yılında “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Sürecinde Engelliler” adlı yüksek lisans tezi çalışması yapan Tecelli Karasu ise engelli bireylerin eğitimini DKAB dersi çerçevesinde ele alarak bu eğitimi veren okullardaki öğretmenlerin DKAB dersi öğretim sürecindeki deneyimlerini ve engellilere yönelik din öğretimi içerikleri hususunda önerilerini tespit etmeye çalışmıştır. Böylelikle din eğitiminde, engelli bireyleri konu alan, onlara yönelik öğretim teknolojileri ve materyallerle alakalı noksanlıkları gidermeyi amaçlamıştır.

İslam Musayev, “Engelli Bireylerin Din Eğitimi” adlı 2013 yılında yayımlanmış olan doktora tezinde engelli bireylerle görüşerek bir saha araştırması yapmıştır. Bu araştırmayla engelli bireylerin yaşadıkları sorunlarla başa çıkmasında ve buldukları engel durumunu kabullenmesinde din eğitiminin ve dinî değerlerin önemine dair önemli bulgular elde etmiştir.

2015 yılında “Ortopedik Engellilik Ve Dini Başa Çıkma (Trabzon Örneği)” adlı yüksek lisans tezinde Selvi Muhcu Trabzon ilinde ikamet eden 32 ortopedik engelli bireye uygulamış olduğu ankette ortopedik engelli bireylerin karşılaştıkları güçlükleri aşmada hangi dinî başa çıkma yöntemlerini uyguladıklarını tespit edip onların da toplumun diğer fertleri gibi yaşamlarını nasıl idâme ettirebileceklerine dair yol göstermeye çalışmıştır. Araştırmada ortopedik engelli bireylerin dinî olarak kendilerini kötü ve suçlu hissetmedikleri, ortopedik engellerinin Allah ile olan bağlarında inanç ve ibadet noktasında herhangi bir engelin olmadığı neticesine varmıştır.

Müslüm Çoşar, 2021 yılında yayınlanmış olan “Özel Gereksinimli Bireylerde Din Eğitimi” adlı yüksek lisans tezinde, özel gereksinimli bireylerin din eğitimi, din eğitimine olan ihtiyaçları, yaşadıkları süreci anlamlandırmada dinin fonksiyonu, sorunlarını çözümlenme ve psikolojik iyileşmelerinde din eğitiminin katkısını ele almıştır. Araştırmanın temel amacı, özel gereksinimli bireylere verilecek olan din eğitiminin ana hatlarını ve içeriğini incelemektir. Bu çalışmayı diğer çalışmalardan farklı kılan noktalardan biri içeriğinin sadece yetersizliği olan özel gereksinimli

bireyler olmayıp üstün zekâ/yetenek sahibi olan özel gereksinimli bireyleri de kapsamaktadır.

2022 yılında Burak Pekcan “Ortopedik Engelli Bireye Sahip Ebeveynlerin Din Eğitimi İhtiyaçlarının İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde ortopedik engelli bireye sahip ebeveynler ile mülâkatlar gerçekleştirilerek ebeveynlerin karşılaştıkları sorunların, ebeveynlerine sordukları soruların, onların bu soruya verdikleri ya da veremedikleri yanıtların neler olduğuna ayrıca ebeveynlerin engelliliğe dair duygu ve düşüncelerine, ortopedik engelliliğe dair dinî içerikli sorularına ve din eğitimiyle alakalı görüşlerine değinmeye çalışılmıştır. Bu çalışma ortopedik engelli ebeveynlerin ve çocukların sorunlarını tespit etmesi açısından yapılan ilk müstakil çalışma olması sebebiyle önemlidir.

Alan yazında lisansüstü tez çalışmalarının yanında engellilik ve din eğitimine dair makale ve sempozyum bildirimleri de yer almaktadır.

2000 yılında Naci Kula tarafından “Bedeni Özürlü Gençlerin Din Eğitiminde Dikkat Edilmesi Gereken Psikolojik Hususlar” başlıklı bir makale kaleme alınmıştır. Bu makalede Kula, engelli gençlerin özür durumlarıyla başa çıkma ve olumlu benlik kavramı geliştirmelerine katkı sağlamak amacıyla onların ilgi ve istekleri sonucu ihtiyaç duyabilecekleri bir din eğitiminde hangi hususlara dikkat edilmesi gerektiğine değinmiştir.

Saffet Sancaklı “Hz. Peygamber’in Engellilere Karşı Bakış Açısının Tespiti” adlı 2006 yılında bir makale kaleme almıştır. Bu makalede Hz. Peygamber’in engellilerle olan iletişimi, onlara karşı davranışları ortaya konmaya çalışılmıştır. Engelli bireylerin, Hz. Peygamber’in insana verdiği değerle alakalı bakış açısını öğrenip inançlarını kuvvetlendirmelerine katkısı, hayata daha pozitif ve umutla bakmalarını sağlaması açısından bu çalışma önemlidir.

Naci Kula tarafından 2006 yılında “Birinci Bingöl Sempozyumu’nda sunulan “İstenmedik ve Beklenmedik Olaylarla Karşılaşan Bireylere Yönelik Moral ve Manevi Desteğin Önemi (Deprem ve Bedensel Engellilik Örneği)” adlı bildirisi makaleye dönüştürülmüştür. Bu makalede Kula, 1999 yılında Marmara depremi yaşayan istenmedik ve beklenmedik olaylar yaşayan bireylere sağlanacak olan moral ve manevi desteğin önemi ve niteliğini bireyler ve bedensel engelli bireyler üzerinde yapılan araştırmaları inceleyerek ortaya koymayı amaçlamıştır.

Engelliliği anlamlandırmada dinî referans ve örneklerin katkısına yönelik 2010 yılında Abdülkerim Bahadır tarafından ele alınan “Psiko-Sosyal Bir Sorun Olarak Engelliliği Anlamlandırmada Dinî Referanslar ve Pratik Yansımaları” adlı makalede engelli bireyin anlam arayışı sürecine İslam dini perspektifinden bakılarak dinî örnekler ve referanslarla katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda bireylere sunulan rehabilitasyon hizmetlerinde dinin gerek teori gerek ritüel boyutu da ele alınarak bu çalışmalara katkı sağlanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Hz. Muhammed’in yaşamındaki örnekliğin engelli birey ve ebeveynlerinin yaşadıkları sorunları aşmada ve kabullenme de katkısına ilişkin 2009 yılında Naci Kula tarafından sunulan tebliğ, 2011 yılında “Engelli Birey ve Ailelerinin Hz. Muhammed’in Hayatından Öğrendikleri Üzerine Bir Araştırma (Çorum Örneği)” başlığıyla makaleye çevrilmiştir. Bu çalışmada Kula, Albert Bandura’nın Sosyal Öğrenme kuramının model olarak öğrenme biçiminden hareketle peygamberimiz Hz. Muhammed’in (sav) yaşamından engelli birey ve ailelerinin neler öğrendiğini, hangi yönlerini model aldıklarını ortaya koymuştur.

2012 yılında düzenlenen Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu-II isimli sempozyumda Halide Nur Özüdoğru Erdoğan tarafından “Engellilere Yönelik Din Eğitimi ve Önemi” başlıklı bildiri sunulmuştur. Bu bildiri de Erdoğan, engelli bireyin bulunduğu durumu anlamlandırma ve kabullenmesinde dinin katkısına dikkat çekmiş ve engelli bireylere verilecek din eğitiminin onların psikolojilerini hesaba katarak, sorumluluk ve yükümlülüklerinin sınırları belirtilerek verilmesi gerektiğini beyan etmiştir.

2016 yılında I. Uluslararası Engellilik ve Din Sempozyumunda Saadettin Özdemir, “Engellilerin, İnanç Konuları Hakkındaki Dinî Bilgilerinin Yeterlilikleri” adlı sunduğu tebliğinde engelli bireylere inanç konularının öğretilmesinin engelsiz bireylere nazaran daha zor olduğunu bu nedenle nitel verilerden hareketle engelli bireylerin inanç konuları hakkındaki yeterliliklerini ortaya koymaya bu alandaki yetersizlikleri bulmaya ve bunların yanında çözüm önerileri sunmaya çalışmıştır.

Son olarak ise 2022 yılında Faruk Kanger tarafından “Omurilik Felçlisi Engellileri Üzerine Dinî ve Manevi Danışmanlık Odaklı Nitel Bir Araştırma” başlıklı makale ele alınmıştır. Çalışmada, omurilik felçlisi engelli bireylerin varoluşsal ve inançsal sorgulamalarını, sosyal ilişkilerini, anlam ve maneviyat arayışlarını tespit etmeye yönelik sorular sorulmuştur. Bu araştırma, engelli bireylerin hem dinî hem de manevi

açından iyi oluşlarını etkileyen unsurları, varoluşlarına ve inançlarına dair sorgulamalarını, dinî ve manevi açıdan iyi oluş için arayışlarını ve teşebbüslerini anlayabilmemiz açısından önemli bir çalışma olmasının yanında engelli ve ailelerine yönelik din eğitimi çalışmalarına da yol gösterilebilecek niteliktedir.

Sonuç olarak son zamanlarda özel gereksinimli bireylerle alakalı duyarlılığın daha çok arttığı ülkemizde, bu duyarlılığa paralel olarak, bilimsel çalışmalar artmış olup istenilen düzeyde değildir. Yapılan araştırmalar içerisinde O.E.Ç.'ın ailede aldıkları inanç eğitimine dair bir çalışmaya rastlanmamıştır. Mevcut araştırmalar içerisinde böyle bir çalışmanın olmaması bu araştırmanın yapılmasında etkili olmuştur. Çünkü inanç konuları yetişkin bir insanın dahi anlamakta zorlandığı soyut konulardır (Özdemir S., 2016, s. 524). Dolayısıyla bu konuları somutlaştırıp çocuğa aktarabilmek için özel bir çaba sarf edilmelidir ki bu durum özel gereksinimli bir çocukta daha elzem bir hal alabilir. Yaratılıştan gelen bir inanma ihtiyacı içinde olan fakat engelinden dolayı kendini dezavantajlı olarak düşünen çocuğa gelişim dönemleri dikkate alınmadan gerekli ilgi ve alakadan uzak, kuru kuruya ezberci, empati yoksunu bir tavırla inanç konuları hakkında bilgi verilirse bu durum çocuğun yanlış dinî inanç ve tutumlar içerisinde olmasına veya bilgiyi içselleştirememesine neden olabilir. O.E.Ç.'ın yukarıda temas ettiğimiz durumlarla karşı karşıya gelmemesi için çocuğun içinde bulunduğu kültürü ve değerleri öğrenebileceği ilk kurum olan ailede inanç eğitiminin katkısının hem ailenin hem de daha iyi geri bildirim alabilmek amacıyla bu ailelerde yaşayan çocukların perspektifinden bakılarak birleştikleri ve ayrıştıkları hususların incelenmesi ve araştırmanın metropol bir şehir olan İstanbul'da yapılıyor olması araştırmanın önemini ve özgünlüğünü oluşturmaktadır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları

1. Araştırma kapsamında soru yöneltilen katılımcı ebeveynlerin, soruları samimi ve içten görüşlerini açık bir şekilde yansıtacak yanıtlar verecekleri varsayılmıştır.
2. Araştırmacı tarafından hazırlanan ve kapsam geçerliliği konu alanı uzmanlarınca kontrol edilen, ortopedik engelli çocukların ailede inanç eğitiminin mevcut durumu hakkında sorulan soruların, amaca dönük olarak, ölçülmek isteneni ölçtüğü düşünülmüştür.
3. Bu araştırma 2022 yılında İstanbul şehri Avrupa yakasında yaşayan 11-15 yaş aralığındaki 30 ortopedik engelli çocuk ve ailesi, yarı yapılandırılmış mülakat ve anket soruları, araştırmacının yeterliliği ile sınırlıdır. Zamanla araştırmaya katılan

katılımcıların duyu, düşünce ve algılarında farklılık olabileceği için araştırma yapılan zaman ve mekân ile sınırlıdır.

Araştırma verileri bu sınırlılıkta değerlendirilmelidir.

1.5. Yöntem

1.5.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, nitel ve nicel veri toplama tekniklerinin birlikte kullanıldığı karma yöntem kullanılmıştır. Karma yöntem, araştırmacının nitel ve nicel yöntemleri kullanarak verileri topladığı, analiz ettiği, bulguları birleştirdiği, birbiriyle ilişkilendirdiği bir araştırma yöntemidir (Kültür ve Dak, 2022, s. 102).

Bu yönteme göre her olayın ve olgunun (veya gerçeğin) nitel ve nicel boyutu vardır. Şayet gerçeğin bütüncül ve geniş bir çerçevede anlaşılması isteniyorsa hem nitel hem de nicel boyutu incelenmelidir. Karma yöntemin önemli özelliklerinden bir diğeri ise farklı yöntemlerle elde edilen verilerin birbirini teyit amacıyla kullanılması ve bu şekilde sonuçların inandırıcılığının daha kuvvetli olmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 335).

Karma yöntem desenlerinden eş zamanlı/paralel desen kullanılmıştır. Eş zamanlı/paralel desende, nicel ve nitel veriler birlikte eşzamanlı olarak toplanmakta ancak verilerin analizleri ayrı ayrı yapılmaktadır. Nicel ve nitel veriler ayrı ayrı analiz edildikten sonra elde edilen bulgular birbirleriyle karşılaştırılmakta ve bulguların birbirini doğrulayıp doğrulamadığı incelenmektedir. Böylece benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmaktadır (Creswell, 2017, s. 219).

Bu desen, araştırma sonuçlarını test etmek ve güçlendirmek amacıyla oldukça faydalıdır (Şan, 2020, s. 23). Eş zamanlı/paralel desen nitel verilerin nicel verilerle (veya nicel verilerin nitel verilerle) karşılaştırılmasına, anlamlandırılmasına ve geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanmasına destek olur (Creswell ve Plano Clark, 2011, Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 338). Ortopedik engelli çocukların ailede inanç eğitiminin ele alındığı bu çalışmada ebeveynlerin deneyim ve uygulamalarını elde edilen nitel verilerle değerlendirmek ve ilgili inanç eğitimi sürecine ilişkin ortopedik engelli çocuklardan elde edilen nicel verilerle bu durumu çok yönlü bir şekilde ele almak üzere eş zamanlı/paralel karma yöntem kullanılmıştır. Ortopedik

engelli çocuklardan elde edilen nicel veriler, eş zamanlı olarak ebeveynlerden toplanan nitel verilerle birleştirilip ilişkilendirilerek bulgular desteklenmiştir.

Karma yöntemle yürütülen çalışmanın nitel bölümünde ortopedik engelli çocukların ebeveynleriyle çocuklarının ailede inanç eğitimlerinin mevcut durumlarını incelemek üzere nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması; güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi (içeriği) içinde çalışan, olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların net olarak belli olmadığı, birden çok kanıt ya da veri kaynağının bulunduğu durumlarda kullanılan, görgül bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 301). Bu çalışmada da ortopedik engelli çocukların ailede inanç eğitimlerini kendi koşulları içerisinde betimlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın nicel bölümünde ise araştırma modellerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, araştırmaya konu edinilen olayı, kişiyi veya nesneyi kendi şartları içerisinde ve olduğu şekilde onları etkileme, değiştirme gibi bir çabaya girişilmeden tanımlamaya çalışan bir modeldir. Burada araştırmacıya düşen, onu uygun bir şekilde “gözleyip” belgeleyebilmesidir (Karasar, 2018, s. 109). Tarama modellerinde genel tarama modelleri ile örnek olay taramaları şeklinde iki temel yaklaşım bulunmaktadır. Genel tarama modelleriyle tekil tarama veya ilişkisel tarama yapılabilir. Değişkenlerin, tek tek, tür veya miktar olarak oluşumlarının belirlenmesi amacıyla yönelik yapılan araştırma modellerine tekil tarama modeli denir. Bu model türünde araştırılan olay, birey, kurum, grup gibi birim ve durumla ilgili olan değişkenler, ayrı ayrı betimlenmeye çalışılır. Genel tarama modeli ile örneklemeden elde edilen bulgular evrene genelleştirilir (Karasar, 2018, s. 111). Bu çalışmada “Ortopedik Engelli Çocukların Ailede İnanç Eğitimi” betimlendiği için araştırma genel tarama modellerinden tekil tarama grubunda yer alan bir çalışmadır. Araştırma, tarihsel değişiminden öte belli bir zamandaki ailelerin inanç eğitimi noktasındaki düşüncelerini etkileyen faktörlere odaklanması nedeniyle kesitsel araştırmaya uygundur.

1.5.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini; İstanbul ilinin Avrupa yakasında yaşayan ortopedik engelli çocuk ve aileleri oluşturmaktadır. Bu evrenin seçilme nedeni İstanbul ilinin çok kültürlü bir şehir olduğundan kaynaklanmaktadır. Evrenin sadece İstanbul ilinin Avrupa

yakası olması olarak seçilmesinin bir diğer nedeni ise daha geniş bir evrenin emek, maliyetinin artması ve araştırmanın planlanan zamanda tamamlanmasının mümkün olmayacağından kaynaklanmaktadır.

Araştırmanın örneklemini 2022 yılında İstanbul'un Avrupa yakasının çeşitli ilçelerinde yaşayan 11-15 yaş arası 30 ortopedik engelli çocuk ve bu çocukların ebeveynleri oluşturmuştur. Görüşme yapılan ebeveynlerin 27'si anne, 3'ü ise babadır. Annelerin sayısının çok olma nedeni çocuğun bakımı ve eğitimi ile bizzat kendilerinin ilgilenmesi, babaların ise çalışıyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 1.1: Mülakata Katılan Velilerin Kişisel Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Ekonomik Durum
K1	Kadın	32	Ebeveyn Bir Arada	Ortaokul	Orta
K2	Kadın	39	Ebeveyn Ayrı	Lise	Orta
K3	Kadın	40	Ebeveyn Bir Arada	Lisans	Orta
K4	Kadın	29	Ebeveyn Bir Arada	Ortaokul	Orta
K5	Kadın	41	Ebeveyn Bir Arada	Ortaokul	Orta
K6	Kadın	58	Ebeveyn Ayrı	İlkokul	Orta
K7	Kadın	40	Ebeveyn Bir Arada	Okuma Yazma Bilmiyor	Alt
K8	Kadın	50	Ebeveyn Bir Arada	İlkokul	İyi
K9	Kadın	41	Ebeveyn Bir Arada	Ortaokul	Orta
K10	Kadın	35	Ebeveyn Bir Arada	İlkokul	Orta
K11	Kadın	39	Ebeveyn Bir Arada	İlkokul	Orta
K12	Kadın	36	Ebeveyn Ayrı	Lise	Orta
K13	Erkek	45	Ebeveyn Bir Arada	İlkokul	Alt
K14	Kadın	47	Ebeveyn Bir Arada	Lisansüstü	İyi
K15	Kadın	46	Ebeveyn Bir Arada	İlkokul	Alt
K16	Kadın	36	Ebeveyn Bir Arada	İlkokul	İyi
K17	Kadın	35	Ebeveyn Bir Arada	Lise	Orta
K18	Kadın	35	Ebeveyn Bir Arada	İlkokul	Orta
K19	Kadın	42	Ebeveyn Bir Arada	İlkokul	Orta
K20	Erkek	41	Ebeveyn Bir Arada	İlkokul	Orta
K21	Kadın	43	Ebeveyn Bir Arada	Lise	Orta
K22	Kadın	42	Ebeveyn Bir Arada	İlkokul	Alt

K23	Kadın	40	Ebeveyn Bir Arada	Ortaokul	Orta
K24	Kadın	37	Ebeveyn Ayrı	Ortaokul	Orta
K25	Kadın	42	Ebeveyn Bir Arada	İlkokul	Orta
K26	Erkek	47	Ebeveyn Bir Arada	İlkokul	Alt
K27	Kadın	40	Ebeveyn Bir Arada	Lise	Orta
K28	Kadın	52	Ebeveyn Bir Arada	İlkokul	Orta
K29	Kadın	47	Ebeveyn Bir Arada	İlkokul	Orta
K30	Kadın	53	Ebeveyn Ayrı	Lisans	Alt

Tablo 1.2: Ankete Katılan Öğrencilerin Kişisel Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Sınıfı	Engellilik Süresi
K1	Erkek	11	İlkokul	3. Sınıf	Doğuştan
K2	Erkek	11	İlkokul	4. Sınıf	Doğuştan
K3	Kız	11	İmam Hatip Ortaokulu	5. Sınıf	Doğuştan
K4	Kız	11	Ortaokul	5. Sınıf	Doğuştan
K5	Kız	11	Ortaokul	6. Sınıf	Doğuştan
K6	Erkek	12	Ortaokul	6. Sınıf	Doğuştan
K7	Erkek	12	Ortaokul	6. Sınıf	Doğuştan
K8	Kız	12	Ortaokul	7. Sınıf	Doğuştan
K9	Kız	12	Ortaokul	7. Sınıf	Doğuştan
K10	Erkek	13	Ortaokul	7. Sınıf	Doğuştan
K11	Kız	13	Medrese (yaygın eğitim)	7. Sınıf	5 yıldır
K12	Erkek	13	Ortaokul	7. Sınıf	Doğuştan
K13	Erkek	13	Ortaokul	7. Sınıf	Doğuştan
K14	Erkek	13	Ortaokul	8. Sınıf	Doğuştan
K15	Erkek	13	Ortaokul	8. Sınıf	10 yıldır
K16	Kız	13	Ortaokul	8. Sınıf	Doğuştan
K17	Erkek	13	Lise	9. Sınıf	Doğuştan
K18	Kız	14	Ortaokul	8. Sınıf	Doğuştan
K19	Erkek	14	Ortaokul	8. Sınıf	Doğuştan
K20	Kız	14	Ortaokul	8. Sınıf	Doğuştan
K21	Kız	14	Lise	9.Sınıf	Doğuştan

K22	Kız	14	Lise	9. Sınıf	Doğuştan
K23	Erkek	15	Lise	9. Sınıf	Doğuştan
K24	Kız	15	Lise	9. Sınıf	10 yıldır
K25	Erkek	15	Lise	9. Sınıf	Doğuştan
K26	Kız	15	Lise	9. Sınıf	Doğuştan
K27	Erkek	15	Lise	9. Sınıf	Doğuştan
K28	Kız	15	Lise	10. Sınıf	Doğuştan
K29	Erkek	15	Lise	10. Sınıf	Doğuştan
K30	Erkek	15	Lise	10. Sınıf	Doğuştan

1.5.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada O.E.Ç.'ın ailede inanç eğitimlerinin nasıl olduğu konusunu çocukların ve ebeveynlerin bakış açılarıyla inceleyebilmek için araştırmacı tarafından ebeveynlere yarı yapılandırılmış görüşme formu, O.E.Ç.'a ise anket formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araçlara ilişkin ayrıntılar aşağıda açıklanmıştır.

1.5.3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmada O.E.Ç.'ı olan ebeveynlerin ailede verdikleri inanç eğitiminin nasıl gerçekleştiğini anlayabilmek amacıyla yarı yapılandırılmış 6 açık uçlu sorudan meydana gelen bir görüşme formu oluşturulmuş ve kullanılmıştır. Sorular kullanılmadan önce uzman görüşlerine başvurulmuştur. Sorular kapsam ve görünüş geçerliliği açısından din eğitimi alanında 3 uzmana sorulmuş ve uzmanların önerileri doğrultusunda düzenlenmiştir. Uygulama öncesinde 3 ebeveyn ile görüşme yapılarak soruların anlaşılabilirliği test edilmiş ve bu süreçlerin sonunda yarı yapılandırılmış görüşme formuna son şekil verilmiştir.

1.5.3.2. Ortopedik Engelli Katılımcıların Anketi

Araştırmayla ilgili ulusal alan yazın taranarak bu konuda geliştirilen bir ölçek olup olmadığı saptanmaya çalışılıp konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelenmiştir. Tarama sonucunda, araştırma konusuyla ilgili geliştirilmiş ölçek bulunamamış ve veri toplama aracı olarak anket soruları hazırlanmıştır. Anket sorularındaki hedef, ebeveynler ve O.E.Ç.'ın bakış açılarını karşılaştırmak ve bulguların birbirini doğrulayıp doğrulamadığı incelenmek olduğu için çocuklara yönelik sorular ebeveynlere

yöneltilen sorularla kapsam olarak benzerlik göstermektedir. Uzman görüş ve değerlendirmeleri neticesinde 7 soruluk anket formu oluşturulmuştur. Uygulama öncesinde 3 ortopedik engelli çocuk ile görüşme yapılarak soruların anlaşılabilirliği test edilmiş ve bu süreçlerin sonunda ankete son şekil verilmiştir.

1.5.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın örneklemini için erişebilirlik ilkesine uygun, çeşitli rehabilitasyon merkezlerine ve derneğe gidilerek bu kurumların yöneticileri ile görüşülmüştür. Kurumlara kayıtlı olan O.E.Ç.'dan araştırmanın kapsamı içerisine girecek 11- 15 yaş aralığına uyan ve tek modül yani ortopedik engeli olup zihinsel engeli bulunmayan çocuklar belirlenmiştir. Gerekli izinler sağlandıktan sonra ebeveynlerden randevu talep edilip onların belirlemiş olduğu gün ve mekânda görüşülmüştür. Ebeveynlerin bir kısmı ise Covid-19 tedbirlerinden dolayı görüşmeyi telefon ile yapmak istemişlerdir. Araştırmaya katılan tüm ebeveynlere ne için bu çalışmanın yapıldığı kısaca açıklandıktan sonra araştırmanın amacı ve içeriği anlatılarak mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Ebeveynlerden araştırma konumuzla alakalı derinlemesine veri elde edebilmek amacıyla mümkün olduğunca bir bağ kurularak samimi bir ortamın oluşması için çaba harcanılmıştır. Ayrıca ebeveynlerden çocuklara anket uygulamak için izin istenilmiştir. Bu görüşmeler genellikle 30-40 dakika sürmüştür. Katılımcıların kişisel veri ve ses kayıtları araştırmacı tarafından saklanmaktadır. Araştırmada yüz yüze ve telefonla mülakatlar gerçekleştirildikten sonra bu mülakat kayıtları yazıya dökülerek incelenmiştir. Araştırmada görüşülen ebeveynlerin görüşlerini olduğu gibi yansıtabilmek amacıyla isimleri yerine Katılımcı 1 (K1), Katılımcı 2 (K2), Katılımcı 3 (K3) vb. şeklinde kısaltmalarla kodlama işlemi yapılmış, tırnak içine konulan 'aynen alıntı' lara sıklıkla yer verilmiş alıntı içinde yer alan kişilere ise takma isim verilmiştir.

1.5.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Bu kısımda, önce yapılandırılmış mülakat sorularıyla O.E.Ç.'ın ebeveynlerinin ailede inanç eğitimine dair düşüncelerinin nasıl analiz edildiği anlatılacaktır. Sonra nitel verilerin analiz yöntemi açıklanacaktır. Bir sonraki bölüm olan bulgular bölümünde de aynı sistem devam etmiştir.

1.5.5.1. Nitel Verilerin Analizi

Ebeveynlerden toplanan O.E.Ç.'ın Ailede İnanç Eğitiminin nasıl olduğuna dair bulguların analizinde, kullanılan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi tümevarımcı bir şekilde toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir ve önceden belirgin olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkarılmasına imkân tanır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 243). Araştırmada elde edilecek verilerden içerik analiziyle temalar belirlenecek ve sonuçlar ortaya konmuştur.

Ebeveynlerin O.E.Ç.'ının ailede inanç eğitimi hususundaki görüşlerini incelemek amacıyla belirli bir çerçevede hazırlanan görüşme formundaki yarı yapılandırılmış mülakat sorularına katılımcıların verdikleri cevaplar ses kaydı olarak alınmıştır. Yapılan görüşmeler yazıya aktarılmış ve sonrasında incelenmiştir. Katılımcıların, altı sorudan her biri için verdikleri cevapların ortak temaları olduğu gözlemlenmiş ve veriler işlenmiştir. Daha sonra elde edilen bulgular ortaya konulmuştur.

Son aşamada, her tema grubu içinde yer alan cevaplardan temayı en iyi ifade edenler seçilmiştir. Bu cevaplar yalnızca imla hataları düzeltilerek, bulgular kısmına eklenmiştir. Ayrıca temayı en iyi anlatan önerinin sonuna, önerinin kaç katılımcı tarafından paylaşıldığını belirtmek üzere, gruptaki verilen cevap dağılımı sayısı (frekans) eklenmiştir.

Son olarak bulgular literatürdeki ilgili araştırmalar ışığında tartışılarak sonuçlara ulaşmaya ve öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

1.5.5.2. Nicel verilerin analizi

Nicel verilerin analizi yapılırken Likert Tipi ölçeğe göre girdikleri verilerin yüzde değerleri hesaplanmıştır. Soru bazında hesaplanan yüzde değerleri sorulan her bir soruya uygun başlık açılarak o başlık altında tablo halinde verilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın temel konusu kapsamında özel eğitim, ailede özel eğitim ve ailede inanç eğitimine ilişkin teorik bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Özel Eğitim ve Amacı

Her çocuğun kendine ait nitelikleri bulunmaktadır. Bu özellikler genel olarak bilişsel, duyuşsal ve bedensel olarak sınıflandırılabilir. Tüm çocuklar kendi şahsına münhasır fiziksel bir yapıya ve işlevlere, duygusal özelliklere, değişik alanlarda öğrenme özelliklerine sahiptir. Bu farklılıklar belli bir seviyede olduğunda çocuklar genel bir eğitim hizmetinden faydalanabilir ancak farklılıkların düzeyi arttıkça, genel eğitim hizmeti tam olarak faydalı olamamakta ve özel eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır (Canöz, 2013, s. 1).

Özel Eğitim genelden farklı ve özel gereksinimli çocuklara yönelik, üstün nitelikleri olanları kabiliyetleri doğrultusunda potansiyellerinin en üst seviyesine yükselmesini sağlayan, yetersizliğin engele dönüşmesine mâni olan, özel gereksinimli bireyi kendi kendine yeterli bir pozisyona getirerek toplumla bütünleşmesini ve bağımsız, üretken bireyler olabilmelerine katkı sağlayacak kabiliyetlerle donatan eğitimidir (Özgür, 2011, s. 6).

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde özel eğitim “Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitimi” şeklinde tanımlanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] 2018, s. 2).

Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocukların Sınıflandırılması:

1. Zihinsel yetersizliği olan birey
2. İşitme yetersizliği olan birey

3. Görme yetersizliği olan birey
4. Ortopedik yetersizliği olan birey
5. Serebral Palsili birey
6. Dil ve konuşma güçlüğü olan birey
7. Özel öğrenme güçlüğü olan birey
8. Duygusal ve davranış bozukluğu olan birey
9. Süreğen hastalığı olan birey
10. Otistik birey
11. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan birey
12. Birden fazla yetersizliği olan birey
13. Üstün yetenekli birey (Metin, 2018a, s. 4-6).

Özel gereksinimli çocukların daha rahat anlaşılabilmesi için bazı temel kavramların açıklanması faydalı olacaktır.

Zedelenme: Bireyin psikolojik, fizyolojik ve anatomik özelliklerinde kalıcı veya geçici türden bir kayıp, yapı ya da işlev bozukluğu meydana gelir. Bedenin bir parçasının eksik olması, iyi işlemeyişi ya da olmayışi gibi. Daha açık bir ifadeyle kolların felçli oluşu, bacakların olmayışi, parmakların tutmayışi, görememe ya da işitememe vb. durumlar zedelenmeye birer örnektir (Özsoy vd., 1998, s. 5).

Yetersizlik: Bireyin hayatının belirli bir periyodunda çeşitli sebeplere bağlı olarak maruz kaldığı veya etkisi altında bulunduğu zedelenme sonucu ortaya çıkan bir durumdur. Örneğin beyin hücrelerinin zedelenmesi neticesinde normal yaşitları gibi öğrenememe, kendini ifade edememe, gözlerinin bir kaza neticesinde zedelenmesinden kaynaklı görememe durumu gibi.

Engellilik: Engellilik kavramı hususunda çeşitli kaynaklarda çoğu zaman aynı manada anlaşılacak şekilde farklı kavramlar kullanılmaktadır. Bunların içerisinde en sık karşımıza çıkan kavramlar ise “engelli”, “özürlü”, “bozukluk” ve “sakat” kavramlarıdır.

Türkçe ile birlikte pek çok dilde de engellilerle alakalı kavram hususunda hemen hemen aynı manaya gelen birden fazla kelime bulunmaktadır. Mesela Türkçede genel düzeyde sakat, özürlü, engelli kelimeleri gerçekte aralarında anlam olarak farkları olmasına rağmen aynı manaya gelmek üzere kullanılmaktadır.

Engellilik kavramının geçerli ölçülerle sabit tanımının yapılmasının bir hayli zor olması sebebiyle literatürde farklı birçok tanımı mevcuttur. Birleşmiş Milletler Sakat Hakları Bildirgesi'nde, "Kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması gereken işleri (bedensel ya da sonradan olma) herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlar" engelli olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2011, s. 17). Engelli kavramının en yaygın tanımı ise "Doğuştan ya da sonradan, herhangi bir sebeple zihinsel, bedensel, ruhsal, duygusal ve sosyal kabiliyetlerini çeşitli derecelerde kaybetmesi sebebiyle, günlük ihtiyaçlarını karşılamada zorluk çeken, kişiye engelli denir." şeklindedir (Çoşkun, 2016, s. 9). Engelliliğin birçok çeşidi vardır: Bunlar; görme engelliler, işitme ve konuşma engelliler, zihinsel engelliler, süregen engelliler ve ortopedik engellilerdir.

Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Ocak 22'de yayınladığı "Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni"nde ülkemizdeki engelli nüfusun istatistiği şu şekildedir:

Ulusal Engelli Veri Sisteminde kayıtlı ve hayatta olan engelli sayısı; 1.414.643'ü erkek, 1.097.307'si kadın olmak üzere 2.511.950'dir. Ağır engeli olan kişi sayısı 775.012'dir. Ancak bu sonuçlar Engelli Sağlık Kurulu Raporu almak için yetkili hastanelere başvurmamış ve bunun yanı sıra hizmet almak için devletle bağlantı kurmamış kişileri kapsamamaktadır. Buna göre görme engellilerin oranı 215.076 kişide 9.53, işitme engellilerin oranı 179.867 kişide 7.97, dil ve konuşma grubundaki engellilerin oranı 33.686 kişide 1.49, ortopedik engellilerin oranı 311.131 kişide 13.78, zihinsel engellilerin oranı 385.313 kişide 17.07, ruhsal ve duygusal engellilerin oranı 170.927 kişide 7.57, süregen hastalığı olanların oranı 917.259 kişide 40.63, diğer engel grupları ise 44.248 kişide 1.96'dır.

Özel eğitime gereksinim duyan bireylere verilecek eğitimin amacı 07.07.2018 tarihli Resmî gazetede yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin 6. Maddesinde şu şekilde ifade edilmektedir. "Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri esas alınarak; özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçları yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kapasitelerini en üst düzeyde kullanmaları, üst öğrenime, meslek hayatına ve toplumsal yaşama hazırlanmalarını amaçlar." (MEB, 2018, s. 3).

2.1.1. Özel Eğitimin Temel İlkeleri

Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda öğrencilere;

- a) *Bireysel farklılıkları, gelişim özellikleri ve eğitim ihtiyaçları dikkate alınarak eğitim hizmeti sunulması,*
- b) *Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılması,*
- c) *Özel eğitim hizmetlerine erken dönemde başlanması,*
- d) *Özel eğitim hizmetlerinin özel eğitim ihtiyacı olan bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanıp yürütülmesi,*
- e) *Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitsel performansları doğrultusunda amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak diğer bireylerle birlikte eğitim görmelerine öncelik verilmesi,*
- f) *Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerini sürdürebilmeleri için kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılması,*
- g) *Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler için BEP geliştirilmesi ve eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması,*
- h) *Ailelerin, özel eğitim sürecinin her aşamasına aktif katılmalarının sağlanması,*
- i) *Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde çalışılması, esastır (MEB, 2018, s. 3).*

2.2. Ortopedik Engellilik

Aile Eğitim Rehberi Ortopedik Özürlüler (2008) adlı kitapta ortopedik engel şöyle tanımlanmaktadır:

Doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrası herhangi bir nedenle, iskelet (kemik), kas ve sinir sistemindeki bozukluklar neticesinde, bedensel kabiliyetlerini yitirmesi sebebiyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve gündelik ihtiyaçlarını karşılamada zorluk yaşayan ve korunma, bakım,

rehabilitasyon rehberlik ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan bireye ortopedik engelli, bu duruma yol açan nedenlere ise ortopedik engel denir.

Kayıtlarda bulunan engelli bireylerin yaş grubu, cinsiyet, yerleşim yeri, engellilik oranı ve engellilik çeşitleri verilerinden faydalanılarak oluşturulan TÜİK, Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması, 2010 verilerine göre ülkemizde ortopedik engelli çocuk oranı 0-6 yaş grubunda %3,7; 7-14 yaş grubunda %5,1; 15- 24 yaş grubunda ise %13,1 oranındadır.

2.2.1. Ortopedik Engelliliğe Neden Olan Faktörler

Ortopedik engelliliğe neden olan faktörler; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası şeklinde üç döneme ayrılarak incelenebilir. Bu dönemlere ait nedenler aşağıda verilmiştir.

2.2.1.1. Doğum Öncesi Nedenler

Bu dönem, anne adaylarının hamilelik öncesi ve hamilelik döneminde yaşadıklarını içermektedir. Bunlar; kalıtım, hamilelik sürecinde radyasyona maruz kalma, annenin doğum sayısının fazla olması, anne ve babanın kan uyumsuzluğu, annenin hamileliğini sonlandırmak için uğraşması, hamilelik sürecinde; kızamık, kızamıkçık gibi geçirilen hastalıklar, dengesiz ve yetersiz beslenme, kullanılan ilaçlar, hormonal bozukluklar, yaşanan travma (trafik kazası, düşme vb.) ya da duygusal travmalar, madde bağımlılığı (alkol, uyuşturucu vb.), annenin şeker hastalığı gibi sürekli bir hastalığının olması gibi nedenler olabilir.

2.2.1.2. Doğum Sırasındaki Nedenler

Zor doğumdan kaynaklanan doğum travmaları, doğum anında meydana gelen geliş pozisyonu sorunları (bebeğin ters veya yan gelmesi), erken ya da geç doğum, kordon komplikasyonları (kordon dolanması), çoğul gebelik sayılabilir.

2.2.1.3. Doğum Sonrası Nedenler

Bebeğin ateşli bir hastalık geçirmesi, doğumun hemen ardından bebekte oluşan normal fizyolojik sarılık sırasında kandaki bilirubin oranının fazla yükselmesi sonucu beyinde hasar oluşması, olumsuz çevre koşulları, yeterli beslenememe, bulaşıcı hastalıklar, travma (şiddet, trafik kazası vb.) yaşama gibi nedenler yer almaktadır (Şahin, 2018, s. 228-229).

2.2.2. Ortopedik Engelliliğin Derecesine Göre Gruplandırılması

Ortopedik ya da sağlık yetersizlikleri, derecesine göre 3 bölümde gruplandırılır.

2.2.2.1. Hafif Derecede Yetersizlik

Bireyin günlük ihtiyaçlarını kendi kendine kimseye veya herhangi bir alete gereksinim duymadan yerine getirebilmesi ancak müdahale edilmesinde motor ve algı ile alakalı becerilerinin niteliğinde gerileme olasılığının olma durumudur.

2.2.2.2. Orta Derecede Yetersizlik

Bireyin bireysel ihtiyaçlarını yerine getirirken az da olsa yardıma ihtiyaç duyması, işlevsel baş kontrolüne sahip olması, bireysel ihtiyaçlarında yardımcı aletleri (koltuk değneği, uyarlanmış aletler, yürüme cihazı) kullanabilmesi, okul başarısını ve yaş seviyesine göre yerine getirebileceği vücut fonksiyonlarının kazanılmasını etkileyen algı ya da duyu-algı bozukluklarının bulunması durumudur.

2.2.2.3. Ağır Derecede Yetersizlik

Bireyin ihtiyaçlarını karşılamada tam bağımlı olması, tam anlamıyla tekerlekli sandalyeye ve desteğe ihtiyaç duyması, işlevsel baş kontrolünün zayıf olması, okul başarısını yaş seviyesine göre yerine getirebileceği vücut fonksiyonlarının kazanılmasına mâni olan algı ve duyu- algı bozukluklarının bulunması durumudur.

2.3. Engellilerin Ailede Özel Eğitimi

Her anne baba, doğacak çocuğunun sağlıklı, akıllı ve başarılı olmasını temenni eder. Ebeveynlerin kendilerini nasıl algıladıkları ayrıca çevrenin aileyi nasıl algıladığına bağlı olarak doğacak çocuğa ilişkin beklentiler gelişir. Sağlıklı ve başarılı bir çocuk hayal eden ebeveynler, özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmalarıyla birlikte hayal kırıklığına uğrar ve karmaşık bir ruh haline bürünürler (Metin, 2018a, s. 15). Özel gereksinimli çocukları olacağını duyan ebeveynlerin psikolojilerinde bazı değişiklikler baş gösterir. Uzmanlar Kunler Ross'un ilk kez belirlemiş olduğu tepki döngüsünü günümüzde tepki aşamaları kuramı olarak adlandırmışlardır. Bu kuram öncelikle ebeveynlerin yaşamış olduğu karmaşık duyguları adlandırıp, düzenlemelerine destek sağlamada ve benzer tecrübeleri olan diğer bireylerle iletişim kurmalarını sağlamada fayda sağlayabilir. Bu kuramı bilmek uzmanların da ebeveynlerin duygularını anlamalarına yardımcı olur. Bu kuramda tepkiler şu şekilde sınıflandırılmıştır (Howard et al., 2011, s. 61).

Birincil tepkiler:

Şok: Özel gereksinimli çocuğa sahip olduğunu öğrenen ebeveynlerde en fazla gözlenen tepkilerin ilkidir. Çoğu zaman bu durum karşısında ağlama, duygusuzluk ve çaresizlik oluşmaktadır.

İnkâr: Bu davranışın gerçekleşmesinin nedeni belirsizlik karşısında duyulan korku ve endişedir. Bu durumda anne baba çocuklarının istikbalinden kaygı duyup hangi sorumlulukların kendi üzerlerine yüklenmesi gerektiğini bilemedikleri için inkâr etme davranışında bulunmaktadırlar.

Çocuğun Down Sendromu veya ortopedik engel gibi fiziksel özelliklerindeki durumlar ailenin inkarını azaltırken, hafif seviyedeki özel gereksinimler veya özgül öğrenme güçlüğü şeklinde fiziksel görünürlüğü olmayan özel gereksinim halleri ailenin inkârını arttırmaktadır.

Bu evrede ebeveynler kendilerini, hislerini ve düşüncelerini ifade etmede ciddi manada zorluk çeker ve bu nedenle ailenin uzman kişilerle iş birliği içerisinde hareket etmesi zorlaşır. Dolayısıyla bu evrede anne babanın alacağı psikolojik destek, çocuğun özel gereksinimi, onun gelişimine yapacağı etki ve gelecekte ne olacağı hususlarında uzmanların yapacağı bilgilendirme önemlidir. Bu destekler sayesinde ebeveynler bu aşamayı daha çabuk ve kolay bir şekilde atlatabilir (Metin, 2018b, s. 19).

Acı çekme ve Depresyon: Aileler ideallerindeki çocuğa ulaşamadıklarını ve çocuklarının özel gereksinimli olduğunu artık kabul etmeye başlar. Bu nedenle acı çekerler. Bu acı çok sevdiği yakınına kaybetme acısına benzer. Acı ve ıstırap duyma bir ölçüde elzemdir ve durumun kabulü açısından yararlı bir tepkidir çünkü bu tepki ebeveynlerin yıkılan hayallerinin, gerçekleri fark ederek yeni duruma adapte olup yeniden düzeltilebilmesine yardım edecektir. Depresyon genellikle acı çekme hissiyatından sonra ortaya çıkar. Önceden her şeyi kontrol altında tutup, her şeye gücünün yeteceğini düşünen ebeveynler bundan sonra olayları engelleyemediğini ve her şeye gücünün yetmediğini görüp depresyona girer. Acı çekme ve depresyonun kesin olarak hangi vakitte sonlanacağı bilinmemektedir. Kimi ailelerde bir ömür boyu sürerken kimi ailelerde çok kısa bir zaman sürebilir.

Suçluluk: Çoğu ailede bu duygu bulunmaktadır. Çocuğunun özel gereksinimine kendisinin neden olduğu düşüncesi ailenin bu hissiyatı yaşamasına neden olmaktadır.

Çoğu zaman kendi hataları neticesinde yaratıcı tarafından cezalandırıldıklarına inanmalarından dolayı suçluluk duyguna kapılabilmektedirler.

Kızgınlık: Ebeveynler “Neden biz? Bu olay neden bizim başımıza geldi?” gibi sorular sormaya ve bunlara yanıt aramaya başlarlar. Bu kızgınlık duygularını; teşhisi koyan uzmanlara, özel gereksinime ihtiyacı olan çocukları olmayan ailelere, kendilerine ve hatta yaratıcıya yansıtırlar.

Kızgınlık duyguları, uçlarda yaşanması durumunda bazen anne babalarda “çocuğunun ölmesi” isteğini meydana gelir. Ebeveynler bu durumdan böyle kurtulabileceklerini düşünürler. Fakat sonrasında toplum tarafından dışlanacakları düşüncesi ve kendi içlerinde derin bir suçluluk duygusu oluşmasıyla kendilerinden utanırlar. Bu psikolojinin sonucunda aşırı koruyucu tutuma sahip olma ve aşırı şekilde çocukla ilgilenme gibi duygular ortaya çıkar.

Kızgınlık evresinde rastlanılan başka bir duygu ise özel gereksinimli çocuğundan utanmadır. Çoğu ebeveyn çocuğunu kendinden bir parça olarak gördüğü için toplumun negatif tavırlarını kendilerine yöneltmiş gibi bir düşünce içerisine girerler, bu negatif tavırlarla baş etmek zorunda kalırlar ve öz güvenleri zedelenir. Bu hissi yaşayan çoğu ebeveyn çocuğu ile sokağa çıkmak istemez, evde kalmayı ve sosyal ilişkilerini bitirmeyi seçerler.

Utanma: Ebeveynlerin utanma duygusunun içine girme sebepleri, çocuklarının geleceğinde meydana gelecek olumsuzluklardan kaynaklanmaktadır. Toplumda çocukları ile alay edileceği fikri, diğer bireylerin çocuğu kabul edip etmeyeceği tedirginliği ailelerin bu duyguyu yaşamalarına sebep olmaktadır.

Pazarlık: Bu süreç ebeveynlerin yavaş yavaş kabullenme sürecine yaklaştıklarını gösterir. Bu devrede anne- babalar çocuklarının da normal akranları gibi olabilme ihtimali içerisinde bulunurlar. Bu davranışta bulunan ebeveynler “Eğer çocuğum normale dönerse, yaşamımı sana adarım.” inancındadırlar (Özdemir, 2013, s. 188-194).

Kabul ve Uyum: Kabullenme çocuğu bulunduğu şartlarda kabul edip, engeli diğer tarafa bırakmaktır. Bu durum ebeveynlerin engele teslim olmalarını değil, engele rağmen kendileri ve çocukları için hayat şartlarını daha iyi bir konuma getirme çabalarından kaynaklanmaktadır.

Kabul etme süreci ile alakalı olan “uyum sağlama” kavramı ise kişinin hem kendisi hem de diğerleri için lazım olan bir süreçtir. Bu süreç insanın daha pozitif olması ve ileriye dönük eylemlerde bulunabilmesini mümkün kılan bir devredir. Uyum sağlama gayelerin, hedeflerin, beklentilerin yeniden oluşturulmasını gerektirir. Bu sürecin devamında ebeveynler sosyal ilişkilerini özel gereksinimli çocukları olmadan önceki gibi sürdürüyor ve diğer çocuklarının gereksinimlerini de karşılıyorsa artık “aile duruma uyum sağlamış” denilebilir.

Her ailenin bu devreye ulaşabileceği söylenemez, bu seviyeye gelemeyen ebeveynler de vardır. Bu aşamaya gelmeyi etkileyen etkenler genel olarak engelin çeşidi ve derecesi, engelli çocuğun cinsiyeti, engelin dışarıdan fark edilip fark edilmemesi, ailenin çeşidi, evdeki çocuk sayısı, ailenin hayatı algılayış biçimleri, zorluklarla başa çıkma becerisi, ailenin sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyi, ebeveynlerin evlilik ve aile uyumu, uzmanlardan ve sosyal çevreden aldıkları desteğin seviyesi gibi sıralanabilir (Metin, 2018b, s. 24).

Ebeveynler çocuklarının hayatının ilk dönemlerinde diğer çocuklar gibi normal gelişim düzeyinde olmadığı için çaresizlik duygusu içine girdiklerini, rehberliğe ihtiyaç duyduklarını, güçlerinin yetmediğini ifade etmektedirler. Bu sebeple ailelerin bu amaçlı sosyal yardım ve sosyal destekle hareket etmelerini sağlamak önemlidir. Ebeveynlerin çocuklarını farklılıkları ile kabullenmesi, anlaması, gelişimini ve yeteneklerini tespit ederek desteklemesini sağlaması, hem aile hem özel gereksinimli çocuğun hayat standardını arttırmak mühimdir (Ergin, 2013, s. 194).

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin bahsedilen psikolojik evreleri yaşarken bu duyguları sadece kendilerinin yaşadıklarını düşünüp yalnızlığa mahkûm olmamaları için çeşitli hizmetlerde bulunmaktadır. Bu hizmetler genellikle; psikolojik danışmanlık, ev ziyaretleri, aile eğitimine yönelik seminerler, aile terapisi, danışmanlığı ve rehberlik, sosyo-kültürel etkinlikler gibi çalışmalardır. Bu hizmetlere ailelere yönelik hizmetler denilse bile aslında bunların merkezinde özel eğitim ve rehabilitasyona gereksinim duyan bireyler vardır. Çünkü özel gereksinime ihtiyaç duyan çocuğu ailenin kabul edip, çocuğun gelişimine uygun hareket edebilmesi, ebeveynlerin çocukları hakkında yeterince bilgi sahibi olması ve kurumlarda bilgiyi elde edip bunu eve aksettirebilmeleri bu verilen hizmetlerin amacıdır (Demirel, 2005, s. 67-68).

Özel gereksinimli çocukların aileleriyle iş birliği halinde olunmalıdır. Çünkü bu iş birliği okulda alınan eğitimin bozulmayıp evde devam ettirilmesini de sağlar. Çocuğa istendik davranışların kazandırılması için en tesirli çevre aile çevresidir. Aile çevresini özel gereksinimli çocuğun sağlıklı bir gelişim sağlayabilmesi amacıyla uygun bir şekilde ulaştırmak aile üyelerinin yeterli seviyede eğitim alması ile gerçekleşebilir (Özgür, 2011, s. 373).

Bunların yanı sıra ailenin özel eğitime gereksinimi olan çocuğu bulunan başka ailelerle buluşturulup onların etkileşimlerini arttırmak ve ebeveynlikle alakalı bilgilerine katkı sağlamak amacıyla kurumlarla iletişim halinde olmaları ve kurumlardaki aile eğitim çalışmalarına iştirak etmelerinin sağlanması çok mühimdir (Demirel ve Alptekin, 2004, Akt. Demirel, 2005, s. 70).

Ailenin özel gereksinimli çocuğunun farklı yönlerini keşfedip ön plana çıkararak toplumdaki diğer çocuklarla diyalog kurdurması çocuğun engelini daha rahat kabul etmesini sağlayabilir.

Normal gelişim gösteren çocuklarda olduğu gibi özel gereksinimli çocukların ailede eğitiminde de ebeveynlerin çocuklarının gelişim evrelerini bilerek ve bunu göz önünde bulundurarak hareket etmesi, her çocuğun kendine has bir yönünün olduğunun farkında olması, çocuklarına yaklaşımlarında dengeli ve tutarlı hareket etmeleri, aile içinde bir güven atmosferini oluşturmaları, aile üyelerinin birbirine güvenmelerini sağlamaları, aşırı korumacı yaklaşmayarak çocuğun kendi potansiyelini açığa çıkarabilmeleri gerekir (Bayraktar, 1995, s. 131).

2.4. Ailede İnanç Eğitimi

Toplumun en önemli birimi olan ailenin vazifelerinden biri çocuklarının eğitimi ve terbiyesidir. Çünkü kişilik aile ortamında gelişir. Çocuğun içinde yer aldığı topluma uyumlu ve iyi bir insan olabilmesi ilk olarak aile ortamında sağlanır. Bu nedenle aile içi ilişkilerin, tavırların, tutumların çocuklar üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır (Bayraktar, 1995, s. 117). Aile üzerine düşen görevleri yerine getirme konusunda duyarlı davranırsa çocuğun iyi ve topluma faydalı bir insan olmasına yardımcı olabilir. Ailenin belli başlı görevleri vardır. Bu görevler, biyolojik görev, ekonomik görev, sevgi görevi, koruyuculuk görevi, sosyalleştirme görevi, eğitim görevi ve boş zamanları değerlendirme görevidir (Tezcan, 1979; Kır, 2011, s. 381).

Bunların içerisinde ailenin eğitim görevinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Eğitim ve öğretim tümüyle ailenin mesuliyetindedir. Aile içinde her türlü eğitim verilmektedir. Ailede çocuk yaşama hazırlanarak mesleğe yönlendirilir. Bununla beraber aile, fertlerine dini inançları kazandırır, din eğitimi gerçekleştirilenin yanında dinî bir kurum vazifesinde de bulunarak aile içindeki bireylerin ibadetlerini uygulamasını da düzenler (Elliot & Merrill, 1961, Akt. Gökçe, 1976, s. 61).

Hayata gözlerini açan hiçbir çocuk dindar olarak doğmaz ancak bu onun dinî bakımdan bomboş olduğu manasına da gelmemektedir. Bilimsel araştırmaların vardıkları sonuçların ortak noktası çocukta doğal bir dinî kabiliyet ve eğilimin var olduğudur (Yavuz, 2012). Nitekim Kur'an'a göre insanın doğasında değişmez evrensel bir öz olarak doğal inanma yeteneği (fitrat) bulunmaktadır (Mehmedoğlu A. U., 2013, s. 57). Allah insanları bu kabiliyetle donanımlı olarak yaratıp bunun insana has bir yaratılış olup din ile bağlantısı bulunduğunu belirtmiştir (er-Rûm 30/30). Bu durumu Hz. Peygamber de şu şekilde ifade etmiştir. "Dünyaya gelen her insan fitrat üzere doğar; sonra anne ve babası onu Yahudi, Hristiyan, Mecusi (farklı bir rivayete göre hatta müşrik) yapar" Bu hadisi şerifte bahsedilen çocukta hem genetik bir etken olarak fitrat kavramı hem de içinde bulunduğu toplumun dinine yönelten çevre etkenidir (Ay, 2018, s. 127). Buradan yola çıkarak ailenin, çocuğun genetik olarak bağlı olduğu, bunun yanı sıra en yakın çevresi olarak onu etkileyen bir ortam olduğu söylenebilir.

Ailenin, çocuğa rehberlik edip, inanç ve değerleriyle davranışlarını yönlendirmesi, topluma katkı sağlayabilmesi için bilinç ve özgüven sahibi olmasına yardımcı olması önemlidir ve görevlerin içerisinde en mühim ve en meşakkatli olanı çocuğun dinî bir kimlik oluşturmasıdır. Küçük yaşlardan itibaren din hakkında soru soran çocuğa sağlıklı cevaplar verilmesi, bu sayede çocukta doğru bir din anlayışı ve bilinci gelişmesi hayatidir (Gümüş, 2019, s. 7). Çocuğun dinî sorularına tatmin edici cevaplar verildiğinde çocuk rahatlar ve bu durum onda dinî uyanışın oluşmasına katkı sağlar. Çocukların sorularına yanlış cevaplar verilmesi ve bu sorulara karşı olumsuz tavırlarda bulunulması ise çocuğu negatif olarak etkiler. Dolayısıyla ebeveynler çocukların sorduğu soruları ciddiye alıp bunu onlarda sağlıklı bir inanç gelişiminin oluşması için fırsat bilmelilerdir (Bayraktar, 1995, s. 141).

Türkiye'de dinî bilgilenme kaynakları hakkında yapılan bir araştırmada bireylerin dinî bilgileri en çok nereden edindiği sorusuna %58 oranında aileden alındığı şeklinde cevap verilmiştir (TUİK, 2006, s. 149). Bunu ikinci sırada %16'lık oranla din

görevlileri, üçüncü sırada ise %10'luk bir oranla okul takip etmektedir. Ayrıca Bedir'in (2017, s. 736) yapmış olduğu araştırmada da çocukların tanrı tasavvurlarının oluşumunda ebeveynlerin rolünün ne kadar önemli olduğu ortaya konulmuştur. Ailelerin çocuklarının din eğitiminde ne kadar önemli bir fonksiyonu olsa da bu eğitimi gerçekleştirebilmeleri için huzurlu, sevgi ve güvene dayalı bir aile ortamı oluşturmak, rol model olabilmek, dengeli bir disiplin uygulayabilmek, aile bireylerinin uyum içinde hareket etmeleri, çocuğun çevresini kabul etmek gibi dikkat etmeleri gereken hususlar da bulunmaktadır (Köylü, 2018, s. 321-340). Bunun yanı sıra çocuğun gelişim özelliklerini bilmeleri, doğru yöntem ve tekniklerle çocuğun hazır bulunuşluluğuna uygun bir şekilde ona eğitim vermeleri önemlidir. Çünkü sağlıklı bir nesil yetiştirmek için çok hızlı değişen ve gelişen bir varlık olan çocuğun değişme ve gelişme süreçleri iyi gözlenmeli ve ona uygun çalışmalar yapılmalıdır. Aksi takdirde aile çocuğu hem tanıyamaz hem de sağlıklı bir nesil yetiştiremez. Eğitim ve öğretimin temeli çocuğu iyi tanımaktır. Çocuk bir çekirdektir. Nasıl ki bitkiyi tanıyabilmek için çekirdeği tanımak gerekiyorsa çocuk da bir çekirdek olarak düşünülüp öyle tanınmalıdır. Çocuk yeterince tanınmaz ise neyi, ne zaman, ne şekilde, hangi yöntemle, ne kadar verileceği bilinemez ve geri dönülemeyecek yanlışlar yapılabilir. Mesela bir haftalık kanarya yavrusunu düşünelim buna bulgur yedirmeye kalkarsak onun bu yiyeceği hazmedemeyip ölmesine sebep olabiliriz. Ancak kanarya yavrusuna nasıl bakılacağı konusunda bir fikrimiz var ise onu tanıyorsak onun ne ile ne kadar beslenmesi hakkında da bilgi sahibiyiz demektir. Bu bilgi bizim ona bulgur yedirmemize mâni olur (Fersahoğlu, 2003, s. 61).

Dinî hayatın temelini inanç oluşturur ve inanç ile alakalı kavramlar soyuttur. Bu sebeple bu kavramlarla alakalı konuları çocuğun anlaması zordur (Taştekin, 2003, s. 110). Çocuğun anlayamayacağı ya da yanlış bir yöntemle verilen inanç eğitimi onun ruhunu olumsuz olarak etkileyebilir.

Çocukluk döneminde, belli ilke ve yöntemler çerçevesinde gelişim aşamaları da dikkate alınıp uygulanacak bir din eğitimi, çocukta sağlıklı bir inanç ve duygu gelişimi oluşturur. Bunun tam zıttı olan yani çocuğun gelişim aşamalarına uygun olmayıp baskı ve zorlamaya dayalı yapılan bir din eğitimi çocuğun dinden soğumasını, dinî duygularının körelmesini, bunun yanı sıra ruhsal sorunlar oluşmasını sağlayabilir (Türk, 2014). Bu nedenle araştırmamızın çalışma grubu olan 11- 15 yaş aralığındaki çocukların gelişim özelliklerine değinmenin faydalı olacağını umuyoruz.

Gelişim kuramcıları ve onları izleyen araştırmacılar gelişim basamaklarını birbirlerinden farklı olarak incelemişlerdir. Çünkü insanın gelişim basamaklarını kesin çizgilerle birbirinden ayırmak zordur. Bunun böyle olmasında her bir kuramcı ya da araştırmacının ele aldığı ve üzerine eğildiği gelişim alanının etkisi fazladır. Yine de insan gelişimini, yaşamın başlangıcından nihayetine kadar genel hatlarıyla belirli periyotlara ayırarak sınıflamak imkân dahilindedir (Köylü ve Nazıroğlu, 2018, s. 151). Gelişimsel dönemlerle alakalı en yaygın kullanılan sınıflandırma; Doğum Öncesi, Bebeklik/Süt (0-2 yaş arası), İlk Çocukluk/Okul Öncesi (2-6 yaş), Okul/Son Çocukluk (7-11 yaş), Ergenlik (Kızlarda 11 erkeklerde 13 yaş civarı başlar ve kızlarda 18 erkeklerde 20 yaşlarına kadar sürer), İlk Yetişkinlik/Genç Yetişkinlik (ergenlik bitiminden-35), Orta Yetişkinlik (35-60 yaş), İleri Yetişkinlik/Yaşlılık (60+yaş) şeklinde yapılan sıralamadır (Santrock,1997, Akt. Kılıçaslan-Çelikkol, 2012, s. 48).

Bu gelişim dönemleri evrenseldir lakin her çocuğun gelişimi farklı bir seyirde ilerleyebilir. Bu sınıflandırmayı göz önünde bulundurduğumuzda araştırma konumuz olan ortopedik engelli çocukların yaş gruplarının son çocukluk ve ergenlik dönemlerine tekabül ettiğini görüyoruz. Bu dönemdeki çocukların bilişsel, sosyal, ahlaki, dinî ve inanç gelişimi açısından hareketli bir süreçte oldukları söylenebilir. Dolayısıyla çocuklara ailelerin inanç eğitimi verirken bu gelişim dönemlerini bilmelerinin ve buna göre kendilerine bir yol haritası belirlemelerinin faydalı olacağı kanaatindeyiz. Araştırmamızın sınırlarını aşacağından dolayı biz diğer dönemlerinin gelişim boyutlarını ele almayacağız, araştırmamızın yaş grubunu kapsayan son çocukluk ve ergenlik dönemi gelişim boyutlarından dinî gelişimi ve onun önemli bir boyutu olan inanç gelişimine değinmenin daha sağlıklı olacağını umuyoruz.

2.5. Dinî Gelişim

Son çocukluk olarak isimlendirilen dönemin en bariz özelliği, fiziksel değişimlere eşlik eden iç dünyadaki kargaşadır. Bu nedenle farklı eğitim yöntemlerine ihtiyaç olduğu söylenebilir.

9- 10 yaştan itibaren çocuk artık zihinsel olarak soyut bir Allah inancına ulaşabilecek kapasiteye ulaşabilir. 12- 13 yaşları “dinî uyanış ve gelişim” yaşları olarak kabul edilir. Bu uyanış yalnızca bilişsel gelişimden ibaret olmayıp, tüm ruhsal yapı ve fonksiyonların da katıldığı bütünsel bir olgudur. Bu yaştaki çocuklar ruhsal uyanış

sebebiyle kendilerini yepyeni bir dünyanın kapısında bulur. Çocuk artık çevresinde olan biten şeylere öncesinden daha farklı ve daha duyarlı bir gözle bakmaya başlar. İçlerinde yaşadıkları bu derin şaşkınlık ve kararsızlık ortamında, içgüdüsel bir şekilde Allah'a yönelebilir. Dinî inanç ve değerler onlar için büyük bir ehemmiyet kazanmaya başlayıp, insanlar arasındaki eşitsizlikler, ölüm, ahiret, cennet, cehennem, kader gibi konular ilk kez derinlemesine düşünölmeye başlar (Karaca, 2022, s. 168).

Dinî şuurun uyanışı denilen bu dönemde çocuk, ergenliğin asıl bunalımlı evresine girmeden önce dinî ilginin yüksek düzeyindedir. Çocukta, ibadetleri uygulama, camiye ve cemaate katılma, günah-sevap, helâl- haram vb. hususlara karşı ilgi ve hassasiyet görülür. Ancak bu "saadet devri" çok uzun sürmez, ergenlik döneminin kendine özgü bunalımlarının ortaya çıkmasıyla, din de bundan kendi payına düşeni alır (Hökelekli, 2020, s. 269).

Bilhassa 14- 18 yaşlarında dinî şüphe ve çatışmalar başlar. Şüphe, "İnançtan, yani bir hüküm verme durumundan önce gelen; farklı bir seçeneğin farkında olmanın bir sonucu olduğu için, iki seçenek arasında gidip gelen, bu yüzden olumlu veya olumsuz bir hükme ulaşamayan bir zihin durumudur." (Özcan, 2015, s. 47). Ergenlik döneminde ortaya çıkan dinî şüphe ve çatışmaların iki temel özelliği bulunmaktadır. Bunlardan biri son derece "duygusal" olması, ikincisi ise başka alanlardaki uyumsuzluk ve çatışmalardan kaynaklanmaktadır. Bu iki özellik dikkate alındığında duygu ve heyecan hayatının olgunlaşması ve ergenlik bunalımının durgunlaşmasına paralel olarak, 17-18 yaşlarına doğru iman şüphelerinin de durgunlaştığı görölmüştür (Hökelekli, 2020, s. 272).

Yaş ilerledikçe başta Allah inancı olmak üzere dinî konularda daha fazla ispatlama ihtiyacı içerisine girilir. Bu konulara yönelik soruları artan genç teşvik edilip, zihinsel doyuma ulaştırılırsa dinsel bilinçlenme daha çok artacaktır (Yavuz, 2013, s. 148).

Dolayısıyla gencin dinî şüpheler yaşadığı bu çalkantılı dönemde onda görölebilecek olan dinî inançları hiç önemsemiyormuş, inanmıyormuş gibi davranışları ve aykırı soruları karşısında aniden olumsuz tepkiler verilmemeli, onun bu tavır ve soruları karşısında daha metanetli, dikkatli, sorularına değer vererek yaklaşılmaya çalışılmalıdır (Gündüz, 2013, s. 94).

Bireyin dinî gelişim sürecinde inanç gelişiminin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu nedenle ergen bireyin inanç geliştirme sürecini ve inanç psikolojisini daha iyi ele almak düşüncesiyle inanç gelişimine bakmanın da fayda olacağı kanaatindeyiz.

2.5.1. İnanç Gelişimi

İnanç kavramı imanı da içine alan daha genel bir anlamda kullanılır (Hökelekli, 2020, s. 156). İnanç, fikrî yani teolojik ve felsefî bir yapıdır, iman ise daha ziyade dinîdir; ancak fikrî yönü yani inanç manası da vardır (Özcan, 2015, s. 57).

İnanç gelişimi, insan gelişimi fikriyle irtibatlı olan; inancı gelişim dönemlerinin içinde incelemeyi gaye edinen tüm teşebbüsleri anlatmak için oluşturulmuş özel bir kavramdır (Mehmedoğlu A. U., 2013, s. 85). İnançın zihinsel, duygusal ve irade olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır. Zihinsel boyut inancın bilgi boyutunu açıklarken duygusal boyut yürekten kabulü, irade boyutu ise uygulamayı ifade etmektedir (Osmanoğlu, 2014, s. 179).

İnanç gelişimi konusunda başlangıç sayılan ve en çok referans gösterilen kuramlardan biri olan İnanç Gelişim Kuramı; insani gelişim ve dönüşümle alakalı fikirlerimizi düzenlemeyi hedefleyen James Fowler (1981) tarafından oluşturulmuş bir kuramdır (Yıldız, 2007, s. 70).

Bu kuramda Fowler dinî olmayan inançları da kapsayacak şekilde, inancın bütün formlarını açıklayan geniş bir yaklaşım öneren bir dinî gelişim modeli geliştirmiştir. Bu model ile inanç gelişiminin temelini ortaya çıkarmayı hedeflemiş ve özel olarak bir din ile sınırlandırmamıştır. Fowler'e göre, birey gözlerini hayata açtığı andan itibaren dünyanın karmaşasını bir düzene koymak, birtakım düzenlemeler yapmak mecburiyetindedir. Bunu yapmaya çalışan birey, yaşadığı çevrede bir mana sistemiyle karşılaşmaktadır. İnanç en geniş bağlamda nihai çevreyle alakalı bütünsel tasavvurlarımızla ilişkisi bakımından günlük yaşamımızı gözleme tarzımızı şekillendiren şeydir (Karaca, 2007, s. 189).

Fowler, inancın ahde dayalı bir yapıda bulunduğunu ahdin ise güven ve bağlılık olduğunu ifade eder. Ona göre inanç yalnızca kişide olup biten bir olgu olmayıp diğerlerine güveni ve bağlılığı da içine almaktadır. İnanç, güven ve bağlılığımızı birçok değer merkezine, güç, imge ve gerçekliklerine odaklanmak suretiyle yorumlama ve bağlanmanın dinamik sürecidir. İnanç paylaşılan güven ve bağlılıklar içinde bizi diğerine, paylaşılan değerlere, anlam ve gücün aşkın çatısına bağlayan ve

diğerleriyle olan münasebetlerimiz içinde şekillenen varoluşsal bir yönelimdir (Fowler, 2000, s. 92). İnanç, anlam bulma ve anlam oluşturma tarzıdır (Mehmedoğlu A. U., 2013, s. 94). Fowler, dinden ve imandan farklı olarak gördüğü inancı ilahi olarak verilmiş olmasından ziyade birey tarafından oluşturulan evrensel bir olgu olduğunu kabul eder (Ok, 2005, s. 115). Bu gelişim teorisi Piaget'nin kullandığı, aklın matematiksel ve mantıksal modellerine mutlak odaklanmayıp bilakis sezgi, duygu ve tasavvurun imana yapısal iştirakini dikkate almaya çalışmıştır (Fowler, 2000, s. 102).

Bu kurama göre, inanç evrelerinin sıraları değişmez hiyerarşıktirler. Yani, birey sıradaki evreyi atlayarak daha sonra gelen evreye geçemez. Daha yüksek evrelerin özellikleri daha yeterlidir ancak bu onun daha değerli olduğu anlamına gelmez. Bu yüzden evreler kişilerin bir an evvel ulaşması gereken özellikler değildir. Bu evreler sadece sınıflama amacıyla kullanılmıştır (Ok, 2005, s. 118). Evreler arasındaki geçiş öncelikle kişinin yaşı ve deneyimlerine bağlı olarak gerçekleşir. Her bir evredeki süre kişiden kişiye göre değişir fakat yaş ve yaşam tecrübesiyle direkt ilintilidir (Fowler vd., 2004, Akt. Mehmedoğlu A. U., 2013, s. 96).

Fowler'ın inanç gelişimi kuramındaki evrelerin her biri, duyuşsal, bilişsel, ahlaki ve kişiler arası boyutlara sahiptir. Bu inanç evreleri ana hatları ile şöyledir:

Basamak Öncesi Dönem ya da Temel İnanç: (0-2 yaş)

1. Sezgisel- Yansıtıcı İnanç: (3-7 yaş)
2. Öyküsel- Lafzi İnanç: (7-11/12 yaş)
3. Terkibî- Geleneksel İnanç: (yaklaşık 11/12-17/18 yaşlar)
4. Bireysel/Düşünsel İnanç: (yaklaşık 17/18 yaş ve sonrası)
5. Birleştirici İnanç: (30 yaş ve sonrası)
6. Evrensel İnanç: (Belli bir yaşı yok, 30 yaş öncesi nadir) (Mehmedoğlu ve Aygün, 2006, s. 127-129; Mehmedoğlu A. U., 2013, s. 97-100).

Bu çalışmanın kapsamı 11-15 yaş arası O.E.Ç olduğu için biz ikinci ve üçüncü evreye değineceğiz.

2.5.1.1. Öyküsel-Lafzi İnanç (7-11/12 yaş)

Öyküsel- Lafzi İnanç döneminin kapsadığı yıllar çocuğun 7-11/12 yaşları yani ilkökul ve ortaokul 5. Ve 6. sınıf dönemine denk gelse de Fowler'e göre birçok ergen hatta yetişkin ara sıra bu evreye özgü davranışlar sergileyebilmektedir (Karaca, 2022, s. 84). Bu aşamada somut-işlemsel düşünce, yani mantıklı düşünce yeteneğinin gelişimi,

dünyayı, nedensellik, uzay, zaman ve sayı sınıflamalarıyla birlikte tanzim edebilmesine yardım edecek şekilde ortaya çıkar. Bu da bu dönem çocuğunun hakiki inancı suni inançtan, gerçeği fanteziden ayırabileceği anlamına gelir (Fowler, 2000, s. 95). Çocuk, bu aşamada ahlaki ve dinî kuralları literal yani harfi harfine olarak algılar. Semboller, somut bir mana ifade etmesiyle karakterize edilmekte ve kültüre özgü nitelikler taşımaktadır (Karaca, 2007). O, artık hayal ile gerçek dünyayı ayırabilir, başka insanların perspektiflerini fark edebilir (Mehmedoğlu A. U., 2013, s. 98). Dinî inanç ve sembolleri tümüyle gerçek olarak kabul eder, sorgulamaz. Daha önce yaşadığı birçok olaydan yola çıkarak oluşturduğu tecrübe kavramı, anlam sağlamada bir düzen ve sıra oluşturan mantıklı bir yapılanma sağlar. Anlatılan mitler, dram ve hikayeler tecrübenin ne demek olduğunu anlamasında önemli araçlara dönüşür (Mehmedoğlu ve Aygün, 2006, s. 128). Bu evre Piaget'nin "somut işlem" Kohlberg'in "araçsal ahlak" aşamasına karşılık gelmektedir (Karaca, 2007, s. 193).

2.5.1.2. Terkibi- Geleneksel İnanç (yaklaşık 11/12-17/18 yaşlar)

Bu evre de ergenlikle birlikte formel işlemler ve kişisel bunalımlar meydana gelir. Kişi için artık hayat çok daha farklıdır ve inancın bu farklılığı açıklaması gerekmektedir (Mehmedoğlu A. U., 2013, s. 98). Genç için artık bir kimlik ve dünya görüşü temeli oluşmalıdır. Onun artık olaylara başkalarının penceresinden bakabilme yetisi daha fazla gelişmiştir ancak bağımsız bir şekilde yeterince değerlendirilmeden elde edinilen değerler ya da bakış açıları uyum gösterme bakımından conformist yani uymacı niteliklere sahiptir (Karaca, 2022, s. 84). Tanrıyla daha çok kişisel ilişki ve biçimsel amelî düşünceyle ilgili soyut fikirlere bir güven bahis konusudur. Genç artık bir kişiliği benimsemeye başlar ve onun için bireysel ilişkiler ve başarı daha mühim hale gelir. Bu anlamda birey kendi ve diğerleri için farklı hikâyelerin anlamlarını kurmaya ve yaşam hikâyesiyle onların arasında bağlantı kurar. Önemli insanların ya da kendi akranlarının görüşleri içselleştirilip kişiselleştirilerek inanç ve değerler araştırılabilir. Bu inanç ve değerler, kesinlikle eleştirilemez şeklinde algılanır. Öte taraftan, birçok değerden yalnızca biri olduğunun farkında olmadığı kendi değerleri, bir ideoloji şeklini alır. Geçmiş yaşantılar üzerine düşünmeleri ise gelecek ve bireysel ilişkiler hususundaki endişelere, ortak bakış açısı yakalamaya ve bir dünya görüşü edinme ve onun değerlerini paylaşmaya katkı sağlar (Mehmedoğlu ve Aygün, 2006, s. 128).

2.6. Engellilerin Ailede İnanç Eğitimi

Çeşitli nedenlerle engellilik durumu yaşayan çocukların sağlıklı bir kişilik gelişimi, olumlu benlik oluşturmaları ve sosyal hayata entegre olmalarının sağlanması son derece önemlidir. Çocuk bir yandan engellilik durumunu anlamlandırma, bu durumu kabul etme ve başa çıkma zorluklarını yaşarken diğer taraftan yeni tecrübeler edinmekte, içsel sorgulamalar yaşamaktadır. Çocuğun bu zorlukları aşmasında en yakın çevresi olan ailesinin önemli bir fonksiyonu vardır. Çünkü her çocuk gelişim süreci zarfında aileye ihtiyaç duyar ki bu ihtiyaç özel gereksinimli çocuklarda daha fazla olabilir. Bu aşamada aile çocuğun ana dayanak noktası konumunda bulunabilir. Aile bireylerinin birbirlerine olan karşılıksız sevgi ve kabullenme durumu özel gereksinimli çocuğun içinde bulunduğu zorluklarla başa çıkmasında destek sağlayabilir. Çocuğun engeliyle başa çıkma durumu ve bu durumu kabullenmesinde hayata daha pozitif bakıp kendi ve yaratıcısı ile barışık olmasında din ve inanç eğitimi kolaylaştırıcı bir unsur olarak kabul edilebilir. Bu nedenle çocuğa sağlıklı bir inanç eğitimi verilmesi gerekir. Bilhassa 12-14 yaşlarında başlayan dinî şuurun uyanışı ile 14-18 yaşlarında yaşanan dinî bunalım ve şüphelerden dolayı bu dönemi yaşayan bireylere onları tatmin edecek cevaplar vermek daha da önem arz etmektedir.

Güçlü ve sağlıklı bir dinî inanç, kişiyi bunalıma sokacak bir takım olumsuz olaylara karşı korur. Kişi böyle durumlarda her seferinde yönünü mutlak yaratıcısına çevirerek ruhunu sükûna erdirebilme bilincine ulaşır (Yaparel, 1994, s. 279). Çünkü dinî inançlar insana sağlıklı bir hayat tarzı oluşturabilmesi için yaşamın her anında uygulanabilecek tavsiyeler sunmaktadır. Din içinde barındırdığı fonksiyonlarla kişinin, dert ve tasalarını azaltarak teselli eder. Böylece kişi ümitsizlik girdabından kurtulup sabır ve mücadele azmi artarak yoluna devam eder (Uysal, 1996, s. 123).

Dinî inançlar; bilhassa yaşamın trajik anlarında veya yoğun gerilim yaşandığı durumlarda gerçekliğin algılanması ve yorumlanmasıyla ilgili olarak pek çok insan için temel referans noktasıdır. Çünkü inanç ve değerlerin en önemli işlevlerinden biri krizlerde çeşitli amaçları gerçekleştirmek için kullanılmalarıdır (Usta, 2009, s. 76).

Diğer bireylere nazaran engelli bireyler daha dezavantajlı bir durumdadırlar. Hayatlarını anlamlı hale getirmelerine katkı sağlayacak inanç eğitiminde eksiklikler yaşamaları ya da yanlış bilgiler edinmeleri onlarda yaşadıkları süreci daha çetrefilli hale getirip, batıl inanç ve hurafeler oluşmasına, kendileri ve çevreleriyle barışık

olamamalarına neden olacaktır. Bu nedenle çocuğun doğru bir inanç eğitimi edinebilmesi için ebeveynlerinin bu konuda duyarlı ve yeterli donanıma sahip olup ayrıca onun gelişim özellikleri ve eğitim gereksinimleri hususunda bilgi sahibi olması gerekir.

Çocuğun gelişim özellikleri dikkate alınacak olan bir inanç eğitiminde onun deneyimlerini, hazır bulunuşluluğunu, ilgi ve yeteneklerini göz önünde bulundurmak gerekir. Buradan yola çıkarak denilebilir ki inanç eğitiminde çocuğun ilgisini, hayatını ve yaşadığı problemleri merkeze almak ona belli konuları öğretmeyi öncelemekten çok daha mühimdir (Osmanoğlu, 2014, s. 197). Nitekim inanç insanın en temel ihtiyacıdır ve düzenli bir yaşam kurup sürebilmesi için samimi bir inancının olması gerekir ki bu da doğru verilen bir inanç eğitimi ile mümkündür (Bühler, 1980, Akt. Dam, 2013: 36). Doğru bir dinî inancın hem zihinsel hem de psikolojik ve ahlaki açıdan kendi iç dünyasında tutarlı ve dengeli, ifrat ve tefrite düşmeyip bütünleşmiş bir kişilik tipinin oluşmasında önemli bir faktör olduğu söylenilebilir (Akt. Taştekin, 2003, s. 113).

Bunun yanı sıra ailede verilecek inanç eğitimi; özel gereksinimli çocuğun yaşadığı durumun bir hikmetinin olduğunu, buna sabrettiğinde muhakkak mükâfatını alacağı şeklinde olumlu düşünceler içine girip ruhunun ferahlamasına da katkı sağlar (Usta, 2009, s. 101).

Din, özü itibariyle bir inançlar manzumesidir. Dinî yaşamın tüm boyutları, kaynağını dinî inançtan alır. Bir dine mensup olmak için öncelikle o dinin inanç ve öğretilerine inanmak gerekir (Hökelekli, 2020, s. 155). İslam Dininde ise altı inanç esası bulunmaktadır. Bunlar; Allah'a, meleklerle, kutsal kitaplara, peygamberlere, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine inanmaktır (en-Nisa 4/136).

Özel gereksinimli çocuğun dinî inanç esasları hakkında sorduğu sorulara ebeveynlerin gerekli donanıma sahip olarak cevap vermelerinin inanç gelişimi açısından önemli olduğunu düşünüyoruz. Bu sebeple inanç esaslarının çocuğun inanç gelişimi noktasında ona neler kazandırabileceğine değinmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Öncelikle dinî inancın odak noktası temeli Allah inancıdır. İslam Dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'e göre O, tek ve yüce, merhametli, adaletli, kullarına zulmetmeyen, ölümü ve hayatı yaratan, tüm güzelliklerin kaynağıdır (en-Nisa 4/163, el- Mülk 67/2,

en-Nisa 4/79). İnsan ile yaratıcısı arasında bir bağ kurduğu için bu inanç esasının öğretilmesi önemlidir (Ay, 2022).

Çocuklarda Allah tasavvuru yaşlarının büyümesine, bilişsel gelişimine ve aldığı eğitimin niteliğine bağlı olarak somut tasavvurdan soyut tasavvura doğru ilerlemektedir (Dam, 2013, s. 42). 10- 12 yaşlarında bulunan çocukların en önemli özelliği çocukluk dönemindeki çocuksu Allah inancını yavaş yavaş bırakıp, yönünü olgun bir bireyin sahip olduğu Allah inancına çevirmesidir. Onu buna iten durum, çocukların inancına göre önceki sahip olduğu Allah inancının artık onu tatmin etmemesidir. Bu yüzden çocuk daha evvel sahip olduğu Allah inancını yeniden incelemeye ve şekillendirmeye uğraşır. Çocuk bu aşamayla birlikte kendine ait şekillendirdiği inançlarını yaşamaya başlar çünkü artık diğerlerinin yaşantılarına inanmaz (Üzümcü, 2011, s. 33). On iki yaşından itibaren Allah'ın her yerde olduğuna dair bilişsel kavrayış geliştirebilir. Yaşamdaki zıtlıkların daha çok farkına varır. Sosyal yaşama karşı daha fazla duyarlı olmaları, kendilerine sunulan değerleri bu perspektiften sorgulamalarına sebep olur. Bu sebeple ilahi adalet daha çok düşünülür hale gelir. Neden herkesin aynı inanca sahip olmadığı, neden herkesin aynı refah düzeyine erişemediği, bazı insanların niçin hasta veya sakat olduğuna dair sorular sorar (Mehmedoğlu Y., 2005, s. 80-81). Dinî gelişim açısından bu sorgulamaları yaşayan çocuğun engelli bir birey olduğu düşünüldüğünde ailenin bu sorulara cevap vermesi iyice zorlaşabilir. Çocuk “Neden ben?” gibi sorular sorarak kendini suçlayabilir ve sağlıklı bir Allah inancına ulaşamayabilir ve Allah'a karşı olumsuz bir tavır içerisine girebilir. Ailenin çocuğunun sorduğu sorulara onun kalbini ve zihnini mutmain edecek cevaplar vermesi çocuğun engelini kabul edip, bulunduğu şartlarda en iyi şekilde kulluk görevini yerine getirmesi gerektiği düşüncesine, zorluklarla başa çıkmasında Allah inancının insana verdiği güç ve güvene ulaşmasını sağlayabilir. Allah'ın her zorluğun yanında bir kolaylığın verdiğini bilen bir kişi engeline takılıp kalmak yerine yaratılıştaki ve etrafındaki diğer olumlu yönleri fark ederek potansiyelini açığa çıkarabilir. İnsanın gücünün sınırlı olduğunu bildiği için güvensizlik duygusuna kapılmaz fitratında olan güvenme ve bağlanma duygularıyla dua ve niyazlarla yüce bir varlığa sığınır. Yüce bir kudretin varlığını kabul edip inandığı için ruhunda bir ümit ve dayanma gücü bulur ve yaşadığı durum ne kadar zor olursa olsun yine de bir çıkış yolunun olduğunu bilerek yeise kapılmaz (Musayev, 2013, s. 70). Ebeveynlerin Allah inancını öğretirken Allah'ın adaletli oluşundan, merhametinden, tüm kullarını çok

sevdiğinden, onları dünyaya imtihan için yolladığından, buranın geçici olup sonsuz olanın ahiret olduğundan, kişinin başına gelenlere sabretmesi ile Allah'ın rızasını kazanıp cennet ile mükafatlandırılacağından bahsetmeleri engelli çocuğun yaşama pozitif bakması açısından son derece önemlidir (Musayev, 2013, s. 77).

İslam inanç esaslarının ikincisi olan meleklerle iman meselesi Allah'a iman konusu gibi hassas bir konudur. Çünkü melekler de soyut varlıklardır (Ay, 2022). Özel gereksinimli bir çocuğa sıkıntısı için sadece yaratıcısından yardım dileyip yüreğine genişlik vermesi için dua etmesi halinde, Allah'ın ona iyiliğin sembolü olan melekleri aracılığıyla yardım edeceği anlatılabilir (Öcal, 2020, s. 81). Onların dünyada iyilik, doğruluk ve Allah'ın rızasına uygun davranan kimselere yardım edeceği söylenebilir (Çelebi, 2021, s. 101).

İslam inanç esaslarının üçüncüsü kitaplara iman konusudur. Bu kutsal kitaplar "Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an'dır. Çocuğun bu kitapların Allah tarafından peygamberleri aracılığıyla insanlara gönderilen rehber kitapların olduğunu bilmesi önemlidir. Kur'an-ı Kerim'in ilahi kitapların sonuncusu olup bugüne kadar hiç değişmediği çocuğa anlatılarak bu kitabın onun hayatındaki anlam dünyasını aydınlatan bir ışık olacağından bahsedilebilir (Kala, 2021, s. 192).

Özellikle Kur'an'da insanın en güzel şekilde yaratılmış olarak bahsedildiği onun fiziksel yönünden ziyade ruhi yönünün daha kıymetli olduğuna değinilebilir (et-Tin, 95/4). Kur'an'ın perspektifine göre, insanların bedensel ve zihinsel olarak sağlıklı ya da engelli olmalarının üstünlük sebebi olmayıp asıl üstünlüğün takva olduğu noktasına temas edilebilir (el-Hucurât 49/13).

O.E.Ç.'in ailelerinin çocuklarına öğretecekleri inanç esaslarının biri de peygamberlere imandır. Yaşadığı engel durumundan dolayı karşılaştığı meşakkat ve sıkıntılar neticesinde çocuğun gayreti, azmi, cesareti, sabrı zayıflayabilir. Özel gereksinimli çocuğun zorluklara karşı yılgınlığa kapılmayıp, mücadeleyi bırakmayan azim ve kararlılığın sembolü peygamberlerin yaşamlarını bilmesi onu motive edici bir güç unsuru olarak görülebilir ve örneklik oluşturabilir (Kula, 2009, s. 180-181). Çocuklar özellikle bu yaşlarında rol modele ihtiyaç duymaktadır. Hz. Yusuf'un yaşadıkları, Eyyub peygamberin hastalığına karşı sabrı, peygamberimizin zorluklar karşısındaki tavrı gibi konuları içeren kıssalar çocukların ilgisini çekebilir ve peygamberleri kendilerine örnek alabilirler. Aileler özellikle Peygamberimizin nezih ve hayranlık

uyandıran yaş, cinsiyet, dil, ırk ayırt etmeksizin toplumun her kesiminden insanların kendilerine örneklik oluşturacak erdemlerle, güzel ahlak örnekleri, edep incelikleriyle dolu hayatını çocuklarına anlatıp onlara rol ve model olarak gösterebilirler (Kanger, 2012, s. 34).

Özel gereksinimli çocukların zorluklarla başa çıkabilmesi hususunda onlara yardım edebilecek İslam inanç esaslarından bir diğeri de kader inancıdır. Aileler çocuklarına İslam inancına göre insanoğlunun başından gelip geçecek her şeyin Allah katında bilinmekte olduğunu ve onun dilemesine göre oluştuğunu öğretmelidir (el-Hadid 57/22). Çocuk kâinata gerçekleşen her şeyin Allah tarafından bilindiği ve bir hikmetinin olduğunu bildiğinde başına gelen musibet ya da engelinden dolayı isyan duygusu içerisine girmez (Ay, 2022). Aldığı kader inancı eğitimi sayesinde çocuğa üzerine düşen görevleri yaptıktan sonra işin gerisini Allah'a bırakarak tevekkül etmesi öğretilip, böyle bir inanç ile hayatta karşılaştığı farklı sıkıntıların yıkıcı etkisinden psikolojik olarak kendisini koruma yolu gösterilir (Cengil, 2003, s. 141).

Doğru bir kader inancı insanı olumlu olarak etkileyip bireylerin Allah inancının kuvvetlenmesine, daha sabırlı olmalarına, sorumluluk bilinçlerinin artmasına sebep olurken, yanlış bir kader inancı ise bireyleri olumsuz yönde etkileyip “Neden ben?” diye sormalarına neden olur (Batman, 2008, s. 41). Bu olumsuz tutumlarından dolayı hadiseleri, insanları ve çevreyi yorumlarken olumsuz bakış açısına sahip olurlar (Özdemir S., 2016, s. 531).

İslam inanç esaslarından ahiret inancı; çocukların en çok dikkatini çeken inanç esaslarından biridir, denilebilir. Çocukların ahiret inancıyla alakalı birçok sorusu vardır (Dam, 2013, s. 44). Bu inanç esasları özellikle ilköğretim çağındaki 7.ve 8. sınıf yani 12-14 yaş aralığında olan çocukların en çok merak ettiği ve şüpheye düştüğü konuların başında gelir. Bu sebeple bu konu detaylı olarak incelenmelidir ve bilhassa davranışların şekillenmesinde ahiret inancının önemli bir fonksiyonu olacağı için somut örneklerden hareket ederek kavratılmalıdır (Üzümcü M., 2011, s. 59).

Bunun için tabiattaki olaylar aileler için önemli bir referanstır. Özel gereksinimli çocuğun bakışlarını bitkilere çevirterek onların yolculuğunun da insanın hayat yolculuğuna benzediği büyüme sürecinde suya/anne sütüne, güneşe ve ilgiye muhtaç olmaları, büyümeleri, meyve vermeleri (iyi veya kötü insan/meyveli-meyvesiz ağaç) hastalanmaları ve yaşamlarını tamamladıktan sonra ölmeleri gibi konulara

değınılebilir. Sonbaharda kuruyan bitkilerin, ilkbaharda yeniden çiçek açmaları ise insanın ölümden sonraki dirilişini anlatan somut ve güzel bir örnektir. Bu diriliş, bedensel engellilerin sağlık sorunlarının, hastalıklarının durumu ne olursa olsun tedavi edilebileceği hususunda önemli bir umut kaynağı olarak da kullanılabilir. Bu meyanda özel gereksinimli çocukların sabır ve ümit var olmalarını sağlamak amacıyla sarmaşık bitkisi de örnek verilebilir. Bu bitkinin ısrarla tutunma özelliği, zorluklara karşı sabredip hayata tutunmakla özdeşleştirilebilir. Yaz-kış demeden ayakta duran dayanıklı bitkiler veya asırlık çınarlarda, hem zorluklar karşısında yılmama açısından, hem de insan ölse bile kalıcı olan iyilikler bağlamında değerlendirilebilir (Turanalp, 2011, s. 70).

Ahret inancı insana, ölümden sonra neler olacağını bildirerek, onu kaostan ve gelecek endişesinden kurtarır. Manevi açıdan ruhunda büyük bir ferahlama meydana gelmesini sağlar. Hayatına anlam kazandırır, nasıl ve niçin yaşaması gerektiğini bildirir (Uyanık, 2010, s. 97). Din, insana yaşamını dinî öğretilere uygun bir şekilde sürdürürse yaşadığı ıstırapların karşılığını mutlaka bir gün alacağını söyler (Topuz, 2003, s. 69).

Ailelerin çocuklarına inanç eğitimini verirken bu eğitimi sadece İslam'ın inanç esasları ile sınırlandırmayıp dinin ibadet ve ahlaki boyutunu da öğretmeleri ve bu konuda örneklik oluşturmaları gerekir. Çünkü ailedeki dinî yaşam teori ve pratik yönüyle ne kadar canlı ve coşkulu olursa çocuktaki dinî duygu ve inanç gelişimleri de bundan o derecede etkilenir (Alpaydın vd., 2015, s. 20).

İnanç eğitiminin hedefi yalnızca inandığını beyan edip bunun gerekleriyle alakasız bir hayat süren birey yetiştirmek değildir. İnanç gelişimini dikkate alan bir yaklaşım, pratiğe de ehemmiyet vererek programını buna göre oluşturur ve inancı yaşanılabilir bir gerçeklik haline dönüştürmeyi arzular (Osmanoğlu, 2014, s. 201). Neticede İslam bir bütün olarak değerlendirildiğinde dinin teorik boyutu inanç ile amelin birbirinden ayrılmaz oluşu açıkça anlaşılır. Çünkü amel inancın göstergesi, inanç ise ibadetin esası ve dayanağıdır. Pratikte karşılığı olmayan bir inancı inançsızlık olarak değerlendirmesek bile inanca karşı umursamazlık olarak değerlendirilebiliriz (Karadaş, 2022, s. 100). Dinin ameli boyutu sadece İslam'da değil hemen hemen tüm dinlerde mevcuttur. İbadetler inanç duygusunun eseri ve çıktılarıdır (Ay, 2022). Aksi takdirde kişi faydasız ilim elde etmiş olur. Din eğitiminde bilginin sahibini güzel amellere ve ahlaka ulaştırması hedeflenir. Eğer kişi faydalı bir ilim elde etmek istiyorsa bu elzemdır. Aksi takdirde bilgi sadece hafızada depolanır, kişiyi erdemlere

götüremez ve topluma da yararlı bir insan haline dönüştüremez. Kişide salih amelin ortaya çıkabilmesi için doğru bilgi ve faydalı ilim olması gerekir. Bu nedenle ilim ve amel, bilgi ve davranış, teori ve pratik birbirinin koşulu ve tamamlayıcısıdır (Kanger, 2021, s. 335).

İnanç gelişimiyle alakalı yapılan araştırmalarda dinin amelî boyutunun yaratıcıya olan güven ve bağlılığı arttırdığı tespit edilmiştir. İslam düşünce geleneğinde yapılan “İman amelden bir parça mıdır?” tartışmaları ibadeti imanın bir parçası kabul etme noktasına varan yönüyle bize inanç gelişimi hususunda uygulamanın yeri hakkında fikir verir (Osmanoğlu, 2014, s. 201). Bu nedenle aileler özel gereksinimli çocuklarına inanç eğitimini verme süreçlerinde dinin amelî boyutunu ihmal etmemelilerdir. Onların gücü nispetinde ibadetlerini yerine getirmelerine yardımcı olup yaratıcıları ile bütünleşip, dünya hayatındaki zorlukların ve olumsuzluklardan kurtulmalarına destek olmalılardır.

Son olarak ailenin çocuğa nasıl bir inanç eğitimi vermesi gerektiği konusuna geniş bir perspektifle bakıldığında; ebeveynlerin onlara inancı sabır ve sevgiyle öğretebileceğini, çocuğun özgürce inanç konuları hakkında soru sorabileceği bir ortam oluşturulması gerektiğini ve ebeveynlerin güvenilir kaynaklardan bilgi edinip çocuğun sorularına onu tatmin edici cevap verebilecek donanıma sahip hale gelmesinin önemli olduğu söylenebilir (Başaran, 2011, s. 254). Gelişim dönemlerine bakıldığında çocuğun ruh halinin karışık olması sebebiyle aile inanç eğitimini mümkün mertebe sorun odaklı, birebir etkileşime dayalı bir yaklaşım belirleyerek, aktif bir iletişim süreciyle onun inancını inşa etmesine katkı sağlayarak verebilir (Osmanoğlu, 2014, s. 200).

Aileler çocuğa inanç eğitiminde bilgiler ve davranış kalıplarını öğretmek yerine öğretilen bilgileri anlaması, tasavvur ve tefekkür edebilmesi konusunda yol göstermesi böylelikle çocuğun elde edileceği dinî bilgilerin vasıtasıyla yol gösterme ve sorunlarını çözmeye destek olabilir. İnanç konularının öğretiminde bilgi, duygu, davranış etkileşimi ve uyumuna bilhassa ehemmiyet verilmelidir (Akyürek, 2010, s. 566).

İnanç esaslarını, dinî kaideleri ezberletmek ve sürekli komut vermek yerine çocuğu bu konular üzerinde tefekkür ettirmek ve deneyim sağlamasına yardımcı olmak onun dini ihlaslı bir şekilde yaşamasına daha fazla olanak sağlar. Bu eğitim sürecinde kişi kıymetli olduğunu, kendisine ve düşüncelerine değer verildiğini hissedebilmelidir.

İnsan gerçek değerine ne kadar yaklaşırsa dinden de o kadar nasiplenir. Benliğini, değerini, benlik saygısını yitirmiş bir insana Allah'ı buldurmak zorlaşır (Öz, 2020).

2.7. Örgün Öğretimde İnanç Eğitimi

Din ve eğitimin en önemli amacı bireyin yetişmesi ve gelişmesinde pay sahibi olmak ve ona olumlu davranışlar kazandırmaktır (Keyifli, 2013, s. 118). Eğitim öğretimin program, okul, öğretmen, öğrenci, çevre, aile gibi birçok boyutu vardır. Bu faktörlerin her birinin görevini en iyi şekilde yerine getirmesi eğitim ve öğretimin başarısına ciddi oranda katkı sağlayabilir.

Okul-aile arasındaki iş birliği ne kadar güçlü olursa eğitim de o kadar başarılı olacaktır. Bu sebeple aile ve okulun karşılıklı iletişim içerisinde olmasına olanak sağlanmalıdır. Öğretmen, veliyle kurduğu güçlü etkileşim sayesinde çocuğu daha çabuk tanıyabilir, çocukla alakalı bir sorunla karşılaşırda daha çabuk çözebilir, eğitimde devamlılığı ve fırsat eşitliğini sağlayabilir. Eğitim sürecinin içerisinde velinin de katılımıyla çocuğun okul ve gelecek yaşamın da başarılarının artması, hayata mutlu ve istediğini elde etmiş bir birey olarak devam etmesi sağlanabilir (Sevinç, 2023, Akt. Özgan ve Aydın, 2010, s. 1172).

Eğitimi çalışan bir saat metaforuyla tasvir edecek olursak; bu saatin akrep ve yelkovan kısmı öğrencileri, arkasında bulunan mekanizma ve piller ise öğretmen ve ebeveynleri betimlemektedir. Nasıl ki pillerin bitmesi ya da mekanizmadaki bir arıza saatin işlevini yerine getirmesini engelliyorsa velilerden ve öğretmenlerden kaynaklanan en ufak ihmâl de öğrencileri etkileyebilir (Saylık ve Tuaç, 2021, s. 45). Kaldı ki özel gereksinimli çocuklar engelleriyle alakalı olarak okulda diğer öğrencilere nazaran daha fazla sorunla karşı karşıya kalabilirler bu yüzden ebeveyn, okul, öğretmen iş birliği daha da fazla önemsenmelidir. Öğretmenin sadece dersi anlatıp çıkan bir öğretici değil, çocuğun her türlü sıkıntısı ile ilgilenen bir eğitimci olması çocuğun hayata daha rahat karışmasını sağlayabilir.

Örgün eğitim kurumlarında din öğretimi, öğrencinin bilgi edinmesinde bir vasıta olmasının yanında ona bilgiyi edinme yollarını öğretmek ve aklını kullanma yeteneğini geliştirmek gibi sürece katkı sağlamaya çalışır. Mevzu bu bakış açısıyla ele alındığında din öğretiminin önemli bir hedefi ortaya çıkmaktadır. “Yetişmekte olan kuşaklara din hususunda doğru bilgi vermek ve öğrencileri bilinçli hale getirmek.” Öğrencilerin kendilerine sunulan farklı seçenekleri ele alıp inceleyebilmeleri için

perspektiflerinin geliştirilmesi elzemdir. Onları taassuba düşmeden, bilginin hangi amaçla, nasıl, kim için kullanılacağını sorgulamayı sağlayabilecek şekilde yetiştirilmelidir. Din öğretiminin ana gayesi, öğrencilerin bilhassa inanç ve yaşam hususundaki tercihlerini hür iradeleri ile belirleyebilmeleridir. Bu hedefe uygun şekilde verilecek bir din öğretimi, öğrencinin tefekkür ederek varlıklar hiyerarşisindeki konumunu belirlemesine destek sağlayabilir (Bulut vd., 2014, s. 224). Din öğretiminin genel öğretim kapsamında okulda verilmesinin üç önemli amacı olduğu söylenebilir. Bunlar; insanî, kültürel, toplumsal amaçlardır. İnsanî amaç, kişinin anlam arayışına cevap verilmesi görevini üstlenirken toplumsal ve kültürel amaç ise kişinin mensup olduğu toplumunun ve kültürünün benimsediği dinin öğretilmesi görevini üstlenir. Bu bakış açısıyla konu ele alındığında Müslüman bir toplumun öğretimin kültürel ve toplumsal boyutu ifade edildiğinde bunun İslâm Dininin öğretilmesi olduğu anlaşılmalıdır (Akıncı, 2005, s. 16). Bu amaçlara yönelik öğretim programları oluşturulmaktadır. DKAB dersi öğretim programları en son 2018 yılında yenilenerek yürürlüğe konulmuştur. Bilginin öğretimi hususunda yapılandırmacı bir öğrenme modelini baz alan bu programın sadece bilgi aktaran bir yapı değil bunun yanı sıra bireysel farklılıkları göz önünde bulundurarak, sade ve anlaşılır bir yapıda hazırlandığı beyan edilmiştir. Bu programda konuların bir taraftan sarmal bir yaklaşımla ele alınırken diğer taraftan bütünsel ve bir defada kazandırılması amaçlanan öğrenme çıktılarına yer verildiği ifade edilmiştir (MEB, 2018, s. 1).

Araştırma konumuz 11- 15 yaş aralığındaki O.E.Ç.'ın inanç eğitimiyle alakalı olduğu için bu öğretim programlarında inanç temasının hangi sınıf düzeyinde ne kadar yer aldığı ele almanın faydalı olacağı kanaatindeyiz. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-10. Sınıflar) Öğretim Programı'nda yer alan İnanç Teması ile alakalı üniteler, kazanımlar, kazanım adetleri, kazanımların işlenişi için ayrılacak yaklaşık süre aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 2.1: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-10. Sınıflar) Öğretim Programındaki İnanç Temalarına Dair Bilgiler

Sınıf	Ünite Adı ve Sırası	Kazanımlar	Kazanım Sayısı	Ders Saati	Ders Saati Yüzdesi
4	Günlük Hayattaki Dini İfadeler (1)	Dinî ifadeleri, günlük konuşmalarda doğru ve yerinde kullanır. Tekbir ve salavatı söyler. Dilek ve dualarda kullanılan dinî ifadelere örnekler verir. Sübhaneye duasını okur, anlamını söyler.	4	16	22.24
	İslam'ı Tanıyalım (2)	İslam'ın inanç esaslarını sıralar. İslam'ın şartlarını söyler. Kur'an-ı Kerim'in iç düzeni ile ilgili kavramları tanımlar. Âmentü duasını okur, anlamını söyler.	4	16	22.24
5	Allah İnanıcı (1)	Evrendeki mükemmel düzen ile Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliği arasında ilişki kurar. Allah'ın (c.c.) her şeyin yaratıcısı olduğunu fark eder. Allah'ın (c.c.) Rahmân ve Rahîm isimlerinin yansımalarına örnekler verir. Allah'ın (c.c.) her şeyi işittiğinin, bildiğinin, gördüğünün ve her şeye gücünün yettiğinin farkında olur. Allah'a (c.c.) imanın, insan davranışlarına etkisini fark eder. Duanın anlamını ve önemini örneklerle açıklar. Hz. İbrahim'in (a.s.) tevhide davetini özetler. İhlâs suresini okur, anlamını söyler.	8	18	25.00
6	Peygamber ve İlahi Kitap İnanıcı (1)	Peygamber ve peygamberlik kavramlarını tanımlar. Peygamberlerin özelliklerini ve görevlerini açıklar. Peygamberlerde insanlar için güzel örnekler olduğunu fark eder. Vahyin gönderiliş amacını araştırır. İlahi kitapları ve gönderildiği peygamberleri eşleştirir. Hz. Âdem'in (a.s.) hayatını ana hatlarıyla özetler. Kunut dualarını okur, anlamını söyler.	7	16	22.24

7	Melek ve Ahiret İnancı (1)	Varlıklar âlemini özelliklerine göre ayırt eder. Melekleri özellikleri ve görevlerine göre sınıflandırır. Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasındaki ilişkiyi yorumlar. Ahiret hayatının aşamalarını açıklar. Allah'ın (c.c.) adil, merhametli ve affedici olması ile ahiret inancı arasında ilişki kurar. Hz. İsa'nın (a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır. *Nâs suresini okur, anlamını söyler.	7	16	22.24
8	Kader İnancı (1)	Kader ve kaza inancını ayet ve hadislerle açıklar. İnsanın ilmi, iradesi, sorumluluğu ile kader arasında ilişki kurar. Kaza ve kader ile ilgili kavramları analiz eder. Toplumda kader ve kaza ile ilgili yaygın olan yanlış anlayışları sorgular. Hz. Musa'nın (a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanır. Ayet el-Kürsi'yi okur, anlamını söyler.	6	14	19.44
9	Bilgi ve İnanç (1)	İslam'da bilginin kaynaklarını açıklar. İslam inancında imanın mahiyetini araştırır. İsrâ suresi 36. ayet ile Mülk suresi 23. ayetlerinde verilen mesajları değerlendirir.	3	16	22.24
9	Din ve İslam (1)	Kaynağı ve unsurları bakımından din tanımlarını karşılaştırır. İnsanın doğası ile din arasında ilişki kurar. İman ve İslam kavramları arasındaki ilişkiyi fark eder. İslam'ın inanç esaslarının özelliklerini ayet ve hadisler ışığında analiz eder. Nisâ suresi 136. ayette verilen mesajları değerlendirir.	5	16	22.24
10	Allah- insan ilişkisi (1)	Allah inancının insan hayatındaki yeri ve önemini yorumlar. Allah'ın varlığı ve birliği konusunda akli ve nakli delilleri analiz eder. İsim ve sıfatlarının yansımalarıyla Allah'ı tanır. İnsanın özelliklerini ayetlerle açıklar. İnsanın Allah ile irtibat yollarını fark eder. Rûm suresi 18-27. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir.	6	18	25.00

Tablo 2.1'i incelediğimizde inanç konularının 7 sınıf kademesinde, 10 ünite konu edinildiğini görüyoruz. Bu ünitelerin tamamı 50 kazanımdan oluşmakta ve 146 ders saatine tekabül etmektedir.

İnanç konuları soyut konular olması sebebiyle öğrencinin anlayabileceği şekilde aktarabilmek önemlidir. Yapılan araştırmalarda ders kitaplarında inançla ilgili örneğin haşir, mahşer, kader vb. kavramların gerekli açıklamalarda bulunulmadan ilköğretim kademesindeki öğrencilerine verildiği tespit edilmiştir (Tüzel-Gülkaya, 2022, s. 153). Bu durum öğrencilerin bu konuları anlamasını zorlaştırabilir. Nitekim öğretmenlerin fikirlerine danışılarak ilköğretim kademesinde eğitim gören öğrencilerin inanç konularındaki kazanımları ne kadar kavradıklarına dair yapılan bir araştırmada öğrencilerin en çok anlamakta zorlandıkları konular içerisinde ahiret hayatının ilk sırada yer aldığına ulaşılmıştır (Bulut vd., 2014, s. 236). Araştırmamızın ilerleyen bölümlerinde ebeveynlerin okuldaki DKAB derslerinin O.E.Ç.'nin inanç eğitimine nasıl katkısı olduğu hakkındaki görüşlerine yer verilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Ortopedik Engelli Çocukların Ebeveynlerinin Bakış Açılarında İnanç Eğitimine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde verilerden elde edilen bulgulara yer verilecektir. Ebeveynlerle yapılan mülakatlardan elde edilen veriler temalandırılmıştır. Daha etkili ve olaylar arasında bağlantının rahat görülmesi ve bütünü daha iyi yansıtabileceği düşüncesiyle veriler tablollaştırılıp “aynen alıntı”lara yer verilmiştir.

3.1.1. Ortopedik Engelli Çocukların Ebeveynlerinin İnanç Eğitimi ve Ailede Çocuklara İnanç Eğitimi Verilip Verilmemesi Gerektiğine Dair Görüşleri

Araştırmada ilk olarak ebeveynlerin kendi perspektifleriyle inanç eğitimini nasıl tanımladıklarını, ailede inanç eğitiminin verilmesini gerekli görüp görmediklerini eğer verilmesi gerektiğine inanıyorlarsa bu eğitimin nasıl olacağı hususundaki fikirlerini öğrenebilmek amacıyla ebeveynlere “Çocuğunuzun (ebeveyn olarak) inanç (iman) eğitimi denilince ne anlıyorsunuz? Aile inanç eğitimi vermeli mi? Nasıl?” sorusu yöneltilmiştir ve sorunun yanıtı temalandırılarak iki tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 3.1: Ebeveynlerin Bakış Açılarına Göre İnanç (İman) Eğitimi Kavramı

	Ebeveynlerin inanç eğitiminden ne anladıklarına dair görüşleri	Katılım numarası	Görüş sayısı
1	Allah’a inanmak, dayanıp güvenmek, şükretmek.	K1, K2, K3, K6, K7, K9, K10, K12, K14, K15, K19, K23, K27, K28, K30	15
2	Kaza ve kadere inanmak, kadere teslim olup, tevekkül etmek.	K1, K2, K7, K8, K10, K12, K16, K20, K23, K25	10
3	İbadetleri yapmak, namaz kılmak, oruç tutmak vs.	K1, K4, K8, K9, K12, K15, K16, K20, K21, K28	10
4	Kur’an-ı öğrenmek, okumak ve anlamak.	K4, K8, K9, K11, K21, K28	6
5	Müslüman şahsiyetine yakışır davranmak, güzel ahlaklı olmak.	K6, K8, K20, K22, K24	5

6	Ahirete inanmak, günah- sevap, helal- haram hassasiyeti göstermek.	K9, K21, K24, K27	4
7	Peygambere inanmak, sevmek ve itaat etmek.	K11, K14, K15, K29	4
8	Dua etmek, Allah'a yakın olmak.	K12, K16	2
9	Dünyaya geliş amacını bilmek, hayatın anlamına uygun yaşamak.	K3, K14	2

Ortopedik engelli çocukların ebeveynlerinin inanç eğitiminden ne anladıklarına dair görüşleri tablo 3.1.'de temalandırılmıştır. Katılımcıların inanç eğitiminden ne anladıklarını öğrenmek amacıyla sorulan “Çocuğunuzun (ebeveyn olarak) inanç (iman) eğitimi denilince ne anlıyorsunuz?” sorusuna en çok (15 kişi) “Allah’a inanmak, dayanıp güvenmek, şükretmek” şeklinde cevap verilirken onu “Kaza ve kadere inanmak, kadere teslim olup, tevekkül etmek” (10 kişi) ve “İbadetleri yapmak, namaz kılmak, oruç tutmak vs.” (10 kişi) temaları takip etmektedir. En düşük katılımcıya sahip temalar ise “Dua etmek, Allah’a yakın olmak” (2 kişi), Dünyaya geliş amacını bilmek, hayatın anlamına uygun yaşamak” (2 kişi) temasıdır. Aşağıda bazı katılımcıların görüşlerine ilişkin “alıntı”lara yer verilmiştir:

(K1) “...Kişinin Allah'ı bilmesi, Allah'ı tanınması, ibadet etmesi diye düşünüyorum.”

(K2, K10) “Allah'a inanç, Allah'a tevekkül etmek, her şeyin Allah'tan geldiğine inanmak olarak anlıyorum.”

(K6) “Ya Rabbini işte tanısun, dürüst bir kul olsun. Ondan sonra yalan hiç konuşmasın...”

(K9)

Allah'ın tek olduğunu ve Allah'tan üstün kimsenin olmadığına dair. İşte haramı; nelerin haram olduğunu, onlara anlatarak çocuklara bilgi, eğitim vermeye çalışıyorum. Ramazan ayında kesinlikle hepimiz oruç tutarız, namazımızı kılarız. Hani o şekilde çocuklara anlatmaya çalışıyorum yani. Kitabımızın Kur'an-ı Kerim olduğunu, en büyük her şeyin orada yazdığını, işte öldükten sonra tekrar dirileceğimizi, burada hayat geçici olduğunu bizim süresiz bir hayatımızın olacağına dair çocuklara anlatıyorum.

(K12)

...Kendi bulunduğu duruma isyan etmemesini sağlamaya, Allah'a olan inancını kuvvetlendirmeye, bununla birlikte tutunacak dallar aramaya çalışıyorum. Elimden geldiğince dinimizle ilgili ibadetleri öğretmeye çalışıyorum. Bunlara bağlı olarak yaşamasını sağlıyorum mesela her akşam hep birlikte dua ederiz. Elimizden ne gelirse kendi inandığım inançlar doğrultusunda o inançları ona da aşılamaya çalışıyorum.

(K14)

Geçmişimde Hristiyan olup hidayete erdiğim için iman; başta Allah'a inanmak sonra peygambere iman. Peygambere inanmadan İslamiyet olamaz zaten, onun için farklılık budur. Bizim Ahir zaman Peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa'yı Hristiyanlar tanımadığı için gerçekten de son peygamber olduğu için ben ona inandım, araştırdım, iman ettim. İnanç o kadar güçlü bir şey ki iman etmek kolay bir şey değil, ancak araştırmaya buna iman etmesi lazım. Onun için iman hayatın her şeyi. İman ediyorsun ve hayatı ona göre şekillendiriyorsun, ona göre evleniyor, ona göre çocukları doğuruyorsun, ona göre büyütüyorsun, ona göre ona şekil veriyorsun; oturuşunu, kalkışını, yaşamını, ona göre eşini seçiyorsun. Çocukları da ona göre yetiştiriyorsun. Çünkü bilmiyorum imansız bir yaşam; çatısız bir ev gibi geliyor. Çünkü her rüzgâr, her yağmur, her kar içine girer ve seni koruyamaz, o çatının mutlaka olması lazım...

(K21) “Namaz, oruç, Kur' an eğitimi, iyi-kötü, günah-sevap çocuğuma genelde günahları anlatırım. “Onu yapma, bunu yapma!” diye uyarırım.”

(K22) “İlk önce çocuğun güzel ahlaklı yetişmesi aklıma geliyor.”

(K23) “Allah'a sığınmak, güvenmek, başımıza gelen olayın ondan geldiğini tekrar ona sığınıp kendimizi teslim etmek.”

(K24) “İlk aklıma gelen güzel ahlak; kendini terbiye etmesi, karışısındaki insanlara davranış şekli, merhametli, dürüst, imanlı olması, emir ve yasakları bilmesi, haramı helali karıştırmaması.”

(K28) “...Ne bileyim Allah'a bağlılık, abdest, namaz, Kur'an; imanlı bir kişi olmak yani.”

3.1.2. Ortopedik Engelli Çocukların Ebeveynlerinin Ailede İnanç Eğitiminin Nasıl Verilmesi Gerektiğine Dair Görüşleri

Ortopedik engelli çocukların ebeveynlerinin ailede inanç eğitiminin nasıl verilmesi gerektiğine dair görüşleri tablo 3.2’de temalandırılmıştır.

Tablo 3.2: Ebeveynlerin Ailede İnanç Eğitiminin Nasıl Olması Gerektiği Hususundaki Fikirleri

	Ebeveynlerin İnanç Eğitiminin Nasıl Verilmesi Gerektiği Konusundaki Düşünceleri	Katılım Numarası	Görüş Sayısı
1	Tutum, tavır ve davranışlarıyla örneklik teşkil etmek.	K1, K2, K4, K7, K8, K9, K11, K14, K22, K24, K27, K28, K30,	13
2	Araştırmaya, okumaya ve kendi öğrenmesine imkân sağlamak.	K6, K8, K10, K13, K14, K20, K22, K23, K25, K26, K29	11
3	Abdest, namaz, zikir vb. ibadetleri teşvik etmek ve kolaylaştırmak.	K2, K6, K7, K13, K19, K20, K27, K28	8
4	İslam ahlak prensiplerini ve kurallarını (sevap-günah, helal-haram) öğretmek.	K4, K13, K15, K17, K22, K23, K28	7
5	Bilgi vermek, aktarmak.	K2, K5, K18, K27, K29	5
6	Nasihah etmek, telkinde bulunmak.	K2, K4, K13, K19, K23	5
7	Vicdani ve fitrî ahlak duygularını harekete geçirmek.	K3, K10, K23, K24	4
8	Kur’an-ı öğretmek ve eğitimini vermek.	K13, K28, K30	3
9	Varlıklar, nesnelere ve olaylar üzerinde düşündürmek, tefekkür ettirmek.	K3, K8, K10	3
10	Dua etmeyi öğretmek ve teşvik etmek.	K8, K10, K30	3
11	Hz. Peygamber’in hayatını öğretmek ve O’nu sevdirmek.	K22	1

“Aile inanç eğitimi vermeli mi?” sorusunu tüm katılımcılar “Aile inanç eğitimi vermeli.” diyerek yanıtlamışlardır. Katılımcılardan 15 ebeveyn soruya “muhakkak, tabii, kesinlikle” gibi ifadeler kullanarak cevap vermişlerdir. Bunun yanı sıra

katılımcılara inanç eğitimini ailenin nasıl vermesi gerektiği sorulduğunda ise en çok 13 kişiyle “Tutum ve davranışlarıyla örneklik teşkil etmek” temasına uygun cevaplar verilmiştir. Bu temayı 11 kişiyle “Araştırmaya, okumaya ve kendi öğrenmesine imkân sağlamak” takip ederken en az katılımcı görüş sayısına sahip olan tema ise “Hz. Peygamber’in hayatını öğretmek ve O’nu sevdirmek” (1 kişi) teması olmuştur.

“Tutum, tavır ve davranışlarıyla örneklik teşkil etmek” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K1) *“Aile işte aile kendisi önce kendini bir şekilde geliştirmeli, eğitim olarak hani İslami olarak aile kendini geliştirdikçe, ibadetlerini yaptıkça, sorumluluklarını yaptıkça, çocuk da bunu aileden görerek uygulayacaktır zaten.”*

(K2)

Dinî eğitim olarak donanımlı değilim, çocuklarıma daha doğru düzgün bir sureyi bile ezberletemedim. Namaz kılarken beni taklit ederek kıyıyorlar ama ben daha çok iman olarak çocukların kalbinin doyması taraftarıyım. Çünkü çocukların kalbi imanla dolmazsa öteki türlü ruhlar aç oluyor; ne verirsiniz verin, havada kalıyor. Çocuğa bir şeyi nasıl yapacağını öğretmeden “Yap!” demek uygunsuz bir davranış gibi.

(K4, K24) *“Örnek olarak vermeli.”*

(K7) *“Diyoruz ki “Oğlum şimdi biz beraberiz soframızda ne varsa bunu bulamayanlar var.” Ben her sabah namaz kıyırken O benim namaz kıldığımı, Yasin’i okuduğumu, tesbihimi çektiğimi görüyor. Diyor ki “Ne çekiyorsun Anne ben de çekeyim mi?”*

(K8) *“Önce kendi örnek olacak... Kendimiz önce yani “Yalan söyleme!” derken anne yalan söylüyorsa ne kadar etkili olabilir, “Kumar oynama!” ya da baba “Hırsızlık yapma!” derken kendi ediyorsa ne kadar “Hırsızlık yapma!” diyebiliriz?”*

(K9) *“Bence göstererek daha şey oluyor. Hani atıyorum namaz kılmayı mesela. Evde ne kadar namaz kılarсан, çocuğun beynine bence o kadar daha çok iyi giriyor”*

(K14)

Belki daha annenin karnında bile başlamalı. Çünkü Fatih Sultan Mehmet’in annesi mesela abdest almadan emzirmezmiş çocuğunu. O kadar çok etkiliyor ki fitratını da etkiliyor. Ben ikizleri büyütürken benim çocuklarım hafız değil ama “Hafız oğlum, tatlı oğlum,” diyerek büyüttüm. Çünkü çocuğa

“Yaramazsın, başımın etini yiyor, ne çok ses çıkarıyor, çok mızumsuzsun.” olmaz. Tabii bu iş biraz sabır ister, ama çocuğa senin karnında olduğu dakikalardan itibaren eğitim verebilirsin. Orada bir meni var değil mi? Dersin ki “Nasıl sen eğitim verebilirsin?” O meni senden besleniyor, sen kendini zaten eğitirsin, güzel yaşarsın ki o çocuk da öyle gelişsin, aşlamadır o orada mesela ağacı biz aşıyoruz, elma koyuyorlar kocaman bir elma çıkıyor.

Bence çocuk zorlanmaya meyilli değil. “Gel bana, ben sana öğreteceğim,” dediğimde karşı çıkıyorlar. “Gel ben sana öğreteceğim,” dediğinde çok farklı bir şey oluyor; öğrenmek, okumak istemiyorlar mesela fizik tedavilerinde böyle bir şey var; hayatı yaşayarak, normal bir şey kabul ederek öğrenmesi lazım... Aaaa! Onun annesi hadis-i şerif çalışıyor değil mi? Ben, O olmadan da çalışabilirim o dersi. Ama özellikle akşamleyin benim çocuğum görsün diye ben dinî konuları çalışıyorum. Biz mesela şimdi bir robot aldık. Onun kullanma kılavuzunu görmeden çalıştırabilir miyiz? “Yazık o kadar para vermişiz, yanmasın.” diye bakarız. Bir de biz yanlış yaptığımızda cehennemde yanarsak... Onun için ilmi öğrenmesi lazım değil mi? Anne karnına düştüğü andan itibaren eğitim vermeliyiz.

Ben 4-5 sene önce ikizlerime “Oğlum, namaz kılar mısın?” dedim. Cevap neydi biliyor musun? Ahmet (O.E.Ç) “Onu demek kolay!” dedi. Sonra dedim ki kendi kendime “Ey Zeynep bir şeyi yanlış yapıyorsun, çeki düzen ver kendine.” Çocuklar okula gittiğinde düşündüm, demek ki çocuğa “Yap!” dememek lazım. Sonra ilmini almaya karar verdim. Ne zaman ben ilim almaya, evde tefsir yapmaya başladım, bazen hadis-i şerifleri sesli sesli okuyorum mesela tefsirleri de diyorum ki “Ben Türkçe mi daha da geliştiriyorum ya onun için bu dersi sesli yapıyorum.” Bir bakıyorum çocuklar otomatik olarak da böyle namaz kılmaya başladılar. Artık orada “Oğlum gel, namaz kıl,” demedim.

...Bazen bir tesbih çekiyorum küçük bir tesbihat yapıyorum. Mesela koltukta oturdum, tesbih aldım, çocuklara “Bak ben ders yapacağım,” diyorum. Çocuklar gerçekten ev yansa bile “Annem ders çekiyor,” deyip beni rahatsız etmezler, onu gördüm, yakaladım. Bazen çok konuşmak değil de böyle güzel bir susmak bile bir derstir.

(K22) “...Bunları verdikten sonra eğer sen de hayatında tatbik ediyorsan o çocuk zaten kendiliğinden alır. Ama sadece dildeyse hayatta değilse aile olarak hayatına geçiremiyorsan boşuna konuşursun sadece öğrendiğiyle kalır, yaşamaz yani.”

(K30) “Zaten aile inanç eğitimini yaşarken de veriyor ki...”

“Araştırmaya, okumaya ve kendi öğrenmesine imkân sağlamak” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K8) “...Araştırılarak, güzel yerlere gönderecek.”

(K10) “...Camiye iki sene cüz öğrensini diye götürdüm.”

(K13) “...Anlamadığın bir konu olursa internetimiz var, oradan açıp okuyabilirsin, inanç ile ilgili merak ettiğin bir konu olursa orada görürsün zaten,” diyorum.”

(K14) “... Ben bazen salonun ortasında açıyorum; hadis, fıkıh, ders çalışıyorum hele hele çocuklar okuldan geldikten sonra daha çok yapıyorum. Niye? Çünkü çocuk beni görsün. Çocuk geliyor, bir öpücük atıyor “Ne okuyorsun anne?” diye soruyor, bir bakıyor orada bir hadis-i şerif var, göz gezdiriyor.”

(K23) “...Oğlum, ben yetersizim, kitaplar var. Okuyun, araştırın.”

“Abdest, namaz, zikir vb. ibadetleri teşvik etmek ve kolaylaştırmak” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K7)

...Onu haftada bir banyo yaptırırken boy abdesti, abdest aldırıyorum. Bazen bir hafta olmadan “Anne beni yine yıkar mısın, boy abdesti alıp namaz kılmak istiyorum,” diyor. Gusül abdesti nasıl alınır, namaz abdesti nasıl alınır, bunları ona gösterdim. Bezi kirlendiyse “Anne beni yıkar mısın? Boy abdesti alıp namaz kılmak istiyorum,” diyor. Yıkanmadan namaz olmadığını anlıyor ya. Uygunsam yaptırıyorum. Bazen bir damla damlamış oluyor, “Anne ben bu namazımı kıldım ama öbürünü kılamadım. Abdestim bozuldu,” diyor. Öyle deyince ben de dedim ki “Sana fetva var, sen onu kılabilirsin eğer büyük abdestini yapmadıysan bir iki damla ise namazın oluyor,” diyorum; dinden soğumasın, kendi haline daha çok üzülmesin diye. Bunları ona söylüyorum. “Biraz daha büyüdüğünde seni banyo yaptırdıktan sonra abdestin bozulursa bir dolap koyarız oradan teyemmüm yapabilirsin,” diyorum. “Tamam” diyor, “Yok” demiyor. Bunları çocuklarımıza anlatmazsan hele bu dönemde

çevremizi nereden bileceğiz binbir türlü insan var bu İstanbul'da kimden ne öğrendikleri belli değil. En azından biliyorlar biz buyuz: Dinimiz İslam, Müslümanız, inançlı yaşamalıyız, yaşıyoruz. Bilmiyorum böyle düşünüyorum.

(K20)

Gökçe, 4 senedir tam olarak orucunu da tutar. Ona orucun değerini, güzelliklerini anlattığımız için. Mesela bazen “Dayanamayacağım, ben tutmayacağım,” diyor. Ben de onu caydırmak değil de teşvik etmek amacıyla “Tamam kızım, yiyebilirsin bir şey olmaz,” diyorum. O zaman diyor ki “Ya bu zamana kadar tutmuşum, şimdi mi yiyeceğim.” Öyle motive etmeye çalışıyoruz. Normal diğer ibadetlerinin dışında sadece orucunu tutabiliyor, çok şükür o konuda dirayeti de var.

“İslam ahlak prensiplerini ve kurallarını (sevap-günah, helal-haram) öğretmek”

teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K4)

...Bir çocuğa her konuda kendimiz biraz öğretmeliyiz, ben şeyimdir; dünyaya getiriyorsak, bir çocuğa terbiye, edep; hepsini anne babanın güzel bir şekilde öğretmesi lazım. Mesele bence doğurmak değil, düzgün bir şekilde insan yetiştirmek. Dini de öğretmeliyiz ama vicdanlı, namuslu, edepli ileriye yönelik iyi insanlar yetiştirmek çok önemli bence.

(K15)

Helali haramı öğretmişimdir tüm çocuklarıma. Kimsenin evinden bir şey izinsiz, şudur budur. Ben mesela öyle şeylere çok dikkat ederim. Çocuklarıma da bunları aşlamışumdur. Dört çocuğumu okula gönderdim. Dört çocuğumdan birisi için de öğretmen demedi ki “Senin çocuğun böyle.” diye. Çünkü kapıdan çıkarken oğlum kimseyi incitmeyin, bana kimseden laf gelmesin. Kötü söz sahibinindir, size ne derlerse desinler; sen dön arkana o gelip seni bulmaz.

(K22) *“Önce yalan söylememeyi öğretmesi lazım, dürüst olmayı, insanları kandırmamayı, sözünde durmayı daha sonra ibadetlerini, dini inançlarını, haramı helali neyin yanlış neyin doğru olduğunu bunların eğitimini vermesi lazım...”*

“Bilgi vermek, aktarmak” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden biri aşağıdaki şekildedir:

(K5), “*Bildiği kadarıyla kendi bilgisi, birikimi ne ise o şekilde vermeli.*”

“**Nasihat etmek, telkinde bulunmak**” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K4) “... *Anlatmalı. Hani dinî açıdan, kendi hayatını ileride ne yapması gerektiğini ya da bu dünyanın geçici, öbür dünyanın var olduğunu, Allah'ı, Peygamberi yani hepsini anlatmalı. Çünkü çocuğumuzu her konuda dışarıya bırakırsak sıkıntısını yaşarız bence.*”

“**Vicdani ve fitrî ahlak duygularını harekete geçirmek**” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K3) “*Her Çocuk İslam fitratı üzerine doğar.*” *Hadis-i Şerifine uygun, onun fitratını bozmadan hareket etmeli. Mesela ben hiç dışarıda onu askılı giydirmedim, onun fitratını bozmamaya çalıştım.*”

(K10)

...*Caminin bir yerine zarar verince onun günah olduğunu söylerim. “Bak yalan söylersen diline bir şey dolanabilir,” söylüyorum. “Dilini belki ısrabilirsin, dilin belki onu söyleyemez. Dedikodu oluyor ya bir insan hakkında bir şey duyunca onu söyleme. Onu söyleyince Allah öte dünyada kulaklarını yakarmış.” Bize öyle söyler, anlatırlardı. “Yalan söyleyenin dilini yakarmış, hırsızlık yapanın ellerini, kötü yola gidenin ayaklarını yakar. Allah iyilik yapana iyilik verir, kötülük yapana kötülük verir. Biri zor durumdaysa senden bir şey istediye mesela komşun ütü vs. istedi. Biz ona verirsek Allah bize bol verir, evimize bereket verir,” diyorum.*

(K23) “*Çok vicdanlı bir çocuk. Hep anlatırız zaten “Oğlum kimsenin kalbini kırma, kimsenin hakkında kötü konuşma, o öyleyse onu da Allah yarattı, o öyleyse onu da Allah yarattı.” yani bilinçli bir çocuk, sürekli anlatırız.*”

(K24) “*Doğruyu yanlış öğreterek ona her şeyin güzel yönünü, doğru yaptıkça güzelleşeceğini, kötülüğün ona bir şey kazandırmayacağını o anlık kazansa bile çok büyük kayıpları olabileceğini, ufak bir yalanın tekrar kendine dönebileceğini.*”

“**Kur'an-ı öğretmek ve eğitimini vermek**” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K13) “*Kuran-ı okutabiliyorsam ne mutlu bana.*”

(K30) “...Elifba cüzünü ben de onu öğretmek için şu anda uğraşıyorum, herkes kendine göre...”

“Varlıklar, nesnelere ve olaylar üzerinde düşündürmek, tefekkür ettirmek” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K3)

...Meyve yediğimiz zaman; cennet hurması, şeftali vs. “Kızım, ben bu şekilde tatlı yapmaya kalksam içine; yağ, şeker, un bir sürü şey koymalıyım. Ama bu kıvamı, bu tadı, bu kokuyu elde edemeyeceğim. Ama bak Rabbimiz bizi ne kadar seviyor, ne kadar güzel nimetler veriyor, portakal soyarken kabuğunun içinde dilim dilim mesela.” Bu şekilde anlatmaya çalışıyorum elimden geldiğince.

“...Arabaya bindiklerinde “Sıkıldık sıkıldık” diyorlar. Yeni yerlere giderken “Nasıl sıkılıyorsunuz! Bir bakın etrafınıza keşfedin.” diyorum. Burada şehir içinde böyle bir şey pek mümkün olmuyor ancak şehir dışına giderken daha çok mümkün oluyor.

(K8)

...Mesela yazlığımıza gidiyoruz. Rukiye diyor ki “Anne, baksana ne kadar çirkin! Ne olmuş ağaçlara, yerlere...” “Öyle bak Cenabı Allah önce onları kuruttu sonra yeşerecek güzel güzel çiçekler açacak. Bazen insan üzüldüğü zaman böyle bir hüznleniyor hiçbir zevk almıyor sonra sevinçli bir haber aldığı anda “Niye böyle düşündüm ki!” diye kızıyor kendine. Bazen resim yaparken, 3-4 rengi tutarken bile Rabbimin yarattığı çiçeğin rengini bile veremiyoruz. Bazen nar yediğimizde, nara baktığımız zaman diyorum ki “Şu renge bak, şunun içindeki sululuğa bak, ne kadar şükretsek azdır...”

(K10) “Bak, Allah bunu nasıl yaratmış!” diye söylerim.”

“Dua etmeyi öğretmek ve teşvik etmek” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K8) “...Onlara yatmadan önce mesela dua ettiriyorum, bildikleri duaları unutmamaları için “Beni bir okuyun, çok başım ağrıyor,” diyorum, okumaya başlıyorlar.”

(K10) “... Ezan okunurken ben ona “Bak dua et. Allah seni duyar,” derim. O da eder.”

(K30)

...Bu çocuklar dua öğrenirken “Herhalde ben öğrenemeyeceğim.” diye düşünüyor. Onun için bir korkaklık var Egemen’de. Onları yenmeye çalışıyorum. “Herkes hemen öğrenemiyor duaları,” diyorum. Tabii ki eğitim alınması gerekiyor ama çok zorlamaya ben karşıyım. Zaten hayatları çok zor.

“Hz. Peygamber’in hayatını öğretmek ve O’nu sevdirmek” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşü şu şekildedir:

(K22) “...Peygamber Efendimizin ahlakını çocuğa aşılamları...”

3.2. Ebeveynlerin Çocuklarına İnanç Eğitimi Verme ve Yeterliliklerine İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin inanç eğitimi konusunda kendilerini yetersiz hissetme sebepleri tablo 3.3.de temalandırılmıştır.

Tablo 3.3: Ebeveynlerin İnanç Eğitimi Konusunda Kendilerini Yetersiz Hissetme Sebepleri

Ebeveynlerin İnanç Eğitimi Verirken Kendilerini Yetersiz Hissetme Sebepleri	Katılım Numarası	Görüş sayısı
Kendini yeterli hissetmemesi ve destek almak istemesi.	K2, K7, K11, K15, K16, K18, K20, K29	8
İnanç konularının çok derin ve kapsamlı olması.	K1, K3, K14, K24, K27	5
Eğitim için yeteri zaman bulamaması.	K2, K4, K13, K17, K26	5
Kendi bilgilerini yeterli düzeyde görmemesi.	K11, K13, K23, K30	4

Ebeveynlerin çocuklarına ailede inanç eğitimi verip vermediklerini ve kendilerini bu konuda yeterli hissedip hissetmediklerini tespit edebilmek amacıyla sorulan soruya katılımcılardan 27 kişi yani neredeyse tamamı; ailede inanç eğitimi verdiğini ifade ederken yine neredeyse tamamı 29 kişi kendini bu konuda yeterli hissetmemektedir. Ailede inanç eğitimi vermediğini ifade eden 3 katılımcı “Ailede inanç eğitimi

vermiyorum çünkü eğitimim yeterli değil, kendimi yetersiz hissediyorum.” şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Ebeveynlerin ifadeleri incelendiğinde bu yetersizlik hissinin şu düşüncelerden kaynaklandığı düşünülmüştür: Kendini yeterli hissetmemesi ve destek almak istemesi (8 kişi), inanç konularının çok derin ve kapsamlı olması (5 kişi), eğitim için yeteri zaman bulamaması (5 kişi), kendi bilgilerini yeterli düzeyde görmemesi (4 kişi). Aşağıda bazı katılımcıların inanç eğitimi verip vermeme, çocuklarına inanç eğitimi verebilme ve yeterli hissedip hissetmemelerine yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

“Kendini yeterli hissetmemesi ve destek almak istemesi” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K2)

...Bu konuda vaktim olsa çocuklara dinî eğitim verme ile alakalı bir eğitim almayı ben çok isterim. Ben Kur'an Kursuna da yollamak istedim ama akülü arabasından dolayı gidemedi. Camiye getirdim, küçüktü ilkokul bire gidiyordu. Açık söyleyeyim hoca ilgilenmedi, Mehmet'i hep en sona bıraktı 15 gün geçmişti. O zamanlar daha içine kapanık bir çocuktü. Cami hocası çaktı beni bir kenara şöyle söyledi. “Senin çocuğun algılama sorunu yaşıyor, sen niye getiriyorsun?” Çok üzüldüm, o kadar üzüldüm ki cami hocasına dedim ki “Benim çocuğumun algılama sorunu yok, benim çocuğumun IQ'sü normal çocuklardan üstün, çocuk çok çekingen ama çocuğun çekingen olduğunu ve doğru bildiği halde söylemeye çekindiğini siz anlayamamışsınız!” dedim. Çok üzüldüm bir 15 gün daha yollama imkânım oldu sonra şu anki yerimize taşındık (boşanmasından dolayı). O yüzden keşke bir imkân olsa okulların tatil olduğu yaz döneminde çocuklar akülü arabaları ile girip orada Kur'an öğrenebilseler çok iyi olur. Camiye gitmek sorun değil. Caminin içine çocuğu kucaklayarak koyacağım, ben bekleyeceğim. Onlar 40 dakikalık teneffüse çıkıyorlar ya da saatte bir 20 dakikalık teneffüslerde ben hep orada durmak zorundayım. Bebeğim de vardı, her teneffüste bahçede gezsin diye O çocuğu tekrar akülüye bindiriyordum teneffüs sonrası çocuğu tekrar camiye alıyordum. Çocuğu oturturken hoca da biraz bunu en dibe alıyordu. Orada çocuğa sıra gelene kadar çocuk çok sıkılıyordu.

(K11)

Yani belli bir yaşa kadar yeterli olduğumu düşünüyordum. Belli bir yaştan sonra yetersiz kaldık. Yani emir verme durumuna geçince bu sefer soğutacağımızı düşündüğümüz için yetersiz olduğumuzu düşünüyorum; emir, çocuğu soğutuyor gibi geliyor bana “Bunu yapmalısın. Bak bunu yap!” dediğimiz zaman o çocuğu soğutur. Aslında yardım destek almamız gerekiyor. Ben tek başına yapabileceğimizi düşünmüyorum. Yani biz babamızdan mesela bir konuda emir aldıysak, bizim zamanımızla şimdiki zaman bir değil. Bizim zamanımızda o emir, her şeyin üstündeydi. Ama şimdiki çocuklar babayla anneye çok fazla içli dışlı arkadaş vs. olduğu için o emir hiçbir işe yaramıyor. Dışardan destek almak zorundayız yani başka bir yolun olduğunu düşünmüyorum.

(K15) “...Aslında farklı birinden de bir eğitim olsa daha farklı olur benim için de. Anne ne kadar derse desin çocuk...Yani tabii birinden böyle bir ilim eğitim alması benim için daha iyi olur, keşke öyle bir şey olsa...”

(K20)

Çok mu yeterliyiz, yeterli değiliz tabii. Ama şöyle bir şey isterdim; bu konuda çalışsın, mücadele etsin. Özellikle okuluyla ilgili “Oku, bir şeyler yapmaya çalış. Sonuna kadar biz senin yanındayız,” diyorum.

Bu ne olursa olsun yani. Hani onu bir normal mesela bir dinî bir kuruma falan gönderip şey yapmasını isterdim ama işte bu şey problemi olduğu için biraz sıkıntı. Çünkü niye? Şimdi bir anne baba çocuğuna ne kadar bir şey öğretmeye çalışırsa anne babalık duygusu olduğu için eğitimi tam fazla alamaz. Ama yabancı birisi olduğu zaman. Ha bu akraba da olmayacak, yabancı bir kişi olduğu zaman o eğitimi çok güzel bir şekilde alabiliyor diğer çocuklarda gördüğümüz için biliyorum.

Bizden olmuyor. Nasıl? Mesela annesi diyor “İşte şu duayı ezberle, bu duayı ezberle. Şunun faydası var, bunun faydası var.” Yani ezberlediği var birkaç tane de. Ama tabii dediğim gibi yeterli değiliz. Bu alt problemi olduğu için bozuluyor. Temiz olmadığı sürece de tabii şeyi alamıyor hani. Temizlikten kastım; abdest olmadığı sürece, kitabı eline alamaz.

(K29)

Yetersizim, yetersiz hissediyorum. Hele şey önce unutkanlık başladı. Hani önce bildiğim şeyleri bilgim daha çoktu, şimdi bilgilerim azalmaya başladı ki yenilemek istiyorum ben kendimi. Ortamı bir ayarlayabilsem. Kendimi daha da çok iyiye ilerletmek istiyorum, bilgimi artırmak istiyorum. Şu an çok yetersiz olduğumu görüyorum.

“İnanç konularının çok derin ve kapsamlı olması” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K1)

Ya tam anlamıyla yeterli olduğumu düşünmüyorum çünkü insan yaratılış gereği sürekli araştırmalı, öğrenmeli, öğrenmeye açığız. Çok fazla eksiklerimiz var ama sürekli okuyarak, öğrenerek, araştırarak eksiklerimizi inşallah kapatacağız. Biz kendimiz dediğim gibi aileler, bireyler, ebeveynler kendini geliştirdikçe çocuklar daha iyi oluyorlar.

(K3) *“Bu yaşlarında kendimi yeterli görüyorum onları tatmin ettiğimi düşünüyorum. Ama tabii daha fazlası olabilir, yeterli görmemeli insan kendini, eksik hissetmeli gelişebilmek için.”*

(K14)

Yeterli hissetmiyorum çünkü ben sonradan İslamiyet'e kavuştuğum için hatalarım, kusurlarım, eksiklerim çok vardı. Sadece benim değil tüm Müslümanların var aslında. Ben her şeyi dört dörtlük biliyorum diyemem zaten ilimde bitmez 22 yıl önce Müslüman oldum. Hoca, La İlahe İllallah'ın tefsirini yapıyordu ta ki bu sonbahar yine hoca ile beraber başka bir yere gittik; La İlahe İllallah'ın tefsirinin farklı bir versiyonu... Dedim ki “Hocam 22 senedir bitmedi mi bunun tefsiri, bu da farklı.” Dedi ki “22000 sene geçse bile tefsiri bitmez.” Şimdi siz buradan çocuklara ilim vermeyi düşünün. Hocam hala bitiremedi ise ben onun öğrencisiyim, ben bitiremem. Onun için yetersiz kaldığım yerlerde hocalardan destek alıyorum.

(K24) *“Hayır, çünkü iman ve ilim bir deryadır. Bu konuda o yüzden kendimi yeterli hissetmiyorum. Eğitimini de alsam, yıllar da geçse çok yeterli olacağımı düşünmüyorum.”*

“Eğitim için yeteri zaman bulamaması” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K2)

...Ama teşekküllü bir eğitim verebiliyor muyum, veremiyorum... Başka çocuğum da var ayrıca Mehmet'in kişisel bakımı da zor; rehabilitasyonu, hastanesi var. Bunlar aslında bir bahane değil ama Rabbim beni biliyor, yetişemiyorum benim de pilimin bittiği zamanlar oluyor. Ama Allah da kalbimi biliyor. Yaptığım şeyin mutlaka Onların anlayacağı bir dille açıklamasını yapıyorum, anlıyorlar mı bilmiyorum, ben yapıp Allah'a bırakıyorum. Allah kalplerine, akıllarına onu idrak etme, anlama yeteneği versin.

(K4)

Hayır hissetmiyoruz. Çünkü kendimiz bile bazen yapmıyoruz dört dörtlük. Birini yapıyorsak diğerini yapmıyoruz. Şimdiki çocuklara da söylüyorsun ama kendin yapmayınca zaten yapmıyor. Öğretmek de yarım kalıyor yani okul, bir de böyle çocuk olduğu için fizik, spor koşturması normal çocuklara göre daha fazla oluyor; bu yüzden biraz aksıyor.

(K17) *“Tabii ki %100 yapamıyoruz, hayatın şartları iş güç, git gel.”*

(K26) *“Vallahi şu an önceliğimizi onun sağlık problemlerine verdik. Hemen hemen doğduğundan beri hastanedeyiz, bu konuyu öteledik.”*

“Kendi bilgilerini yeterli seviyede görmemesi” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K13) *“Tabii ki bir hocalar kadar değilim olduğu kadar. Bildiğim kadarıyla yetmeye çalışıyorum.”*

(K23) *“Eski insanlara bakarak tabii ki yeterli hissetmiyoruz. Ama bildiğimiz kadar anlatıyoruz.”*

(K30) *“Yok canım hocalar gibi yeterli değilim zaten sadece ahlak olarak, din olarak elimizden geldiğince bir şeyler vermeye çalışıyoruz. Benim öyle bir eğitim yok zaten.”*

3.2.1. Ebeveynlerin Çocuklarıyla İnanç Eğitimine Yönelik Yaptıkları Faaliyetlere İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin çocuklarıyla inanç eğitimine yönelik yaptıkları faaliyetler tablo 3.4’de temalandırılmıştır.

Tablo 3.4: Ebeveynlerin Çocuklarına İnanç Eğitimi Verirken Yaptıkları Faaliyetler

	Ebeveynlerin İnanç Eğitimi Verirken Hangi Faaliyetlerde Buldukları	Katılım Numarası	Görüş sayısı
1	Kur’an-ı Kerim ve diğer dini kitapları okumak, öğretmek	K2, K3, K4, K6, K7, K8, K12, K17, K18, K27, K29, K30	12
2	Aile sohbetleri yapmak	K3, K4, K8, K9, K11, K13, K14, K20, K22, K23, K30	11
3	Namaz kılmak ve dua süre ezberletmek, zikretmek.	K1, K2, K4, K12, K22, K27, K28, K30	8
4	Birlikte film izlemek ve oyun oynamak.	K3, K5, K6, K27	4
5	Hiçbir faaliyette bulunmuyor	K10, K15, K16, K19, K21, K24, K26	7

İnanç eğitimiyle alakalı çocuklarıyla hangi faaliyetlerde bulduklarını anlamaya yönelik sorulan soruya ebeveynlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde onlarla yaptıkları faaliyetin en çok 12 kişiyle “Kur’an-ı Kerim ve dini kitapları okuyarak, öğretmek” temasını oluşturduğunu onu 11 kişiyle “Aile sohbetleri yapmak” temasının takip ettiğini en az yapılan faaliyetlerin ise 4 kişiyle “Birlikte film izlemek ve oyun oynamak.” temasında bulunduğu bulgusuna erişilmiştir. Bunun yanı sıra 7 ebeveyn çocuklarıyla inanç eğitimine dair hiçbir faaliyette bulunmadıklarını ifade etmişlerdir. Faaliyette bulunamama nedenleri olarak düşüncelerini; çocuğun hastalık durumundan etkilenme, çocuğuna yanlış bilgi aktarımı yapmaktan çekinme, O.E.Ç.’ın sağlık durumundan dolayı Türkiye şartlarında onların faaliyet yapabilecekleri alanlar olmaması, ergenlik çağından kaynaklı çocukların ibadetleri yerine getirmede isteksizlik yaşaması şeklinde beyan etmişlerdir.

“Kur’an-ı Kerim ve diğer dini kitapları okumak, öğretmek” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K6) “...Kur'an eğitiminin annesi almaya çalışıyor yani gücü yettiği kadar...”

(K12) “Dua kitaplarımız var. Yasin içerisindeki dualarımız var. Yasin içerisindeki dualardan okuyoruz, öğreniyoruz.”

(K18)

Fazla veriyorum desem yalan olur. Ona Kur'an-ı Kerim okutuyorum, onun dışında fazla bir şey veremiyorum. Anlatamıyorum biraz da benden almayan bir çocuk. Siz verseniz alır, başkasından alır ama ben de pek umursamıyorum. Dinlemeyi seven bir çocuk, araştırmayı seviyor. Dinler başkasından aldığı zaman alır ama benden pek umursamıyorum. Reyhan namaz kılamıyor, ayak olmadığı için abdestini falan alamıyor. Biraz da rahatlığa alıştı ya yapmıyor, istemiyor, ergenliğe falan da girdi. Ergenlik döneminde değişiyorlar ya fazla umursamıyorum.

(K30) “...Ayrıca Elif Ba'yı öğretmeye çalışıyorum. Olaylar karşısında agresif davranıyorsa konuşarak onu yönlendirmeye çalışıyorum. Evde başka da yapacağım bir şey yok ki bir yerlere gidemiyoruz, edemiyoruz.”

“Aile sohbetleri yapmak” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K3) “Haftada bir çay saatinde hepimizin okuduğu kızlarımıza da okuttuğumuz derneğimizde (Anadolu Gençlik Derneği) olan “Şuur Dersleri” diye bir kitap var. Her hafta biri okuyor, onun üzerine konuşuyoruz. Kitaplar okuyorlar.”

(K11)

Daha çok faaliyet dediğimiz zaman, bizim ortaklaşa yaptığımız şeyler. İşte birbirimize öğrendiklerimizi anlatmak. Mesela o bana bir konuda atıyorum, bir peygamber konusunda bir şey anlattığı zaman. Ben de ona aklımda kalan kısmının tamamını anlatıyorum. O da bana aynı şekilde anlatıyor. Biz birbirimizi şu anda o bilgisinden dolayı bana geliyor. “Ben bunu bu hafta bunu öğrendim.” Ben de diyorum ki “Geçmişte ben de bunu bu şekilde öğrenmiştim.

“Namaz Kılmak ve dua sûre ezberletmek, zikretmek” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K1)

Evet zaten namazlarımızı kılıyoruz. Mesela ben ona şunu yapıyorum. Akif aslında yapısı gereği böyle kaslarının tembelliği aslında vücudunun hepsine sirayet ediyor, yoruluyor falan. Ben de onun İslami olarak toparlaması için “Akif, hadi benim bugün ihlas grubum var, bildirim yapmam lazım. Hadi gel beraber yapalım.” O da diyor ki “Tamam anne, sen bana söyle! Ben de çekeyim, ben de yapayım.” Böyle böyle hani tespih çekerek, namaz kılarak veya hadi gel dualarımızı yazalım beraber.” Tamam onun el kasları biraz zayıf ama o söylüyor, ben yazıyorum. “Hadi sen dua et, ben de duayı yazalım. Sonra biz bu duayı başka bir zaman başka birine de hani şey yaparız.” o şekilde.

(K2)

Faaliyet olarak zikir çekiyoruz mesela ben zikir çekeceğim zaman yanıma geliyorlar, onlara da veriyorum “Bak bu Allah'ın ismi şu anlama geliyor,” diyorum. Tabii ki akıllarında kalmıyor ama bir aşinalık olur diye, ben Kur'an okurken onların eline de bir Arapça kitapçıklardan veriyorum “Hadi siz de benimle beraber okuyun.” gibi bizim faaliyetlerimiz bu kadar ekstra bir şey yapamıyoruz.

(K12) *“...Kendisi yedinci sınıf öğrencisi, din dersi görüyor orada öğretmenlerin öğrettiği şeyleri evde tatbik edip tekrardan uygulamaya çalışıyoruz. Gusül abdestini, namazın nasıl kılınacağını öğretmeye çalışıyorum. Namazda okunacak sureleri öğretiyoruz.”*

(K28) *“Ben de kendim biraz sureleri öğrettim biraz o öğrendi. Ama şimdi dinlemiyor yani şimdiki gençlik dinlemiyor. Biraz o sorun var.”*

(K30) *“Duaları öğretmeye çalışıyorum hatta şimdi lisede öğretmenleriyle diyaloga geçiyorum...”*

“Birlikte film izlemek ve oyun oynamak” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K3)

...Evimizde televizyon yok. Bilgisayarımızda filmler var. Mesela Hz. Yusuf 45 bölüm onu ezbere bilirler neredeyse. Seyretmekten sıkılmazlar ara veriyoruz

yine devam ediyorlar. Büyük kızım:” Benim Ashab-ı Keyf’ im geldi.” diyor. Oradaki replikleri kendileri uyguluyorlar. Çok hoşuma gidiyor. Hz. Meryem, peygamberlerin hayatı ile alakalı çizgi filmleri izliyoruz.

(K5)

Özellikle bir şey yapmıyorum yani çalıştığım için konusu açıldığı zaman, bir ders olduğunda... Ama babası sürekli yazın boş kaldıklarında mesela bildiği şeyleri unutmaması adına ona soru hazırlıyor. İslam'ın şartı, İmanın Şartı, şu dua, bu dua diye bir sayfada 5-6 belki 10 tane soru hazırlıyor, o daha ilgili diyebilirim, akşama kadar onun çalışmasını söylüyor geldiğinde ona sorular soruyor.

(K6) “İnanç eğitimi, oyunlarla mesela annesi daha çok onlarla işte oyun oynuyor, işte ne bileyim cennet bahçesi. O bir sürü şeyler almış. E tabii ki surf onlarla olmuyor...”

“**Faaliyette bulunmuyor**” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K10) “Vallahi bak doğru söyleyeyim. Hiçbir şey yapmıyorum. Şimdi bunun hastalığı olunca ben çok etkilendim, çok ağladım. Şimdi biraz kendime geldim işte 3 senedir topladım.”

(K16)

Bir şey yapmıyorum, nasıl söyleyeyim; doğruyu, yanlışını söylüyorum. Esra'ya bildiğim şeyleri söylüyorum fazla bilgi sahibi olmadığım için fazla şey söyleyemiyorum. Esra'nın fizik tedavisi olmamış olsaydı, okulu da baktım iyi gitmemiş olsaydı, onu Kur'an kursuna vermek isterdim. Ben Esra'ya yanlış şeyler öğretmek istemiyorum hani tam bilgi sahibi olmadığım için bilemediğim şeyi de yalan yanlış öğretmek istemiyorum. Dışarıdan öğretmenden eğitim almasını daha çok tercih ediyorum. Diyorum ya Esra'nın şeyi olmasa Kur'an kursuna verme taraftarıyım açıkçası.

(K24) “Kızıma uygun sohbet ortamları yok. Türkiye'de tüm koşullar sağlıklılar için oluşturuluyor. Örneğin bir merdiven koyuyorlar, bunu sağlıklı insanlar kullanıyor ama bir rampa koysanız hem fiziksel hem engelli kullanabiliyor.”

(K25) “...Çok sıcaklar mı?” dersin, değiller. Bilmiyorum fazla değiller yani namaz kıldıramıyoruz, ben yalvarıyorum “Hadi oğlum, beraber kılalım.” diye. Oruç tutuyorlar, inançları var hani öyle bir çocuk değiller ama namaza pek yatkın değiller.”

3.2.2. Ebeveynlerin Çocuklarının İnanç Eğitiminde Faydalandıkları Kaynaklara İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin çocuklarına inanç eğitimi verirken başvurdukları kaynaklar tablo 3.5’de temalandırılmıştır.

Tablo 3.5: Ebeveynlerin Çocuklarına İnanç Eğitimi Verirken Başvurdukları Kaynaklar

Hangi kaynaklara başvurdukları	Katılım Numarası	Görüş Sayısı
1 Dinî kitaplar	K1, K3, K4, K5, K6, K8, K12, K14, K15, K17, K25, K28, K29	13
2 Kur’an-ı Kerim	K4, K6, K7, K9, K17, K22, K24, K25, K28, K30	10
3 Kendi bilgisi ve kültürü	K4, K11, K13, K19, K20, K 22, K26, K27	8
4 Sosyal Medya, internet, televizyon	K1, K2, K9, K15, K17, K21	6
5 Kur’an Kursu, sohbet meclisleri, aile büyükleri	K5, K14, K22, K23, K24	5

Tablo 3.5.’de elde edilen verilerden hareketle ebeveynlerin inanç eğitimi konusunda hangi kaynaklara başvurdukları incelendiğinde en çok Dinî Kitaplara (13 kişi), sırasıyla Kur’an-ı Kerim (10 kişi), Kendi bilgisi ve kültürü (8 kişi), Sosyal Medya, internet, televizyon (6 kişi), Kur’an Kursu, sohbet meclisleri ve aile büyükleri (5 kişi) temalarında yer alan bulgulara ulaşılmıştır. Üç katılımcı (K10, K16, K18) ise kaynak kullanmadığını beyan etmiştir.

“Dini kitaplar” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K1)

...Kitap okumaya çok gayret ediyorum. Şu an yazılar aklımda yok ama bu özellikle oğlum açısından oğlumu nasıl toparlayabilirim, İslami olarak çocuğumu nasıl İslam'a hazırlayabilirim, nasıl şey yapabilirim? Hatice Kübra Tongar' ın kitaplarını çok seviyorum. Şeniz Yücel Hanımefendi ki biz

onunla farklı bir yerde tanışmıştık. O da yazar olduğunu söyledi. Kitaplarını bize hediye olarak da hatta benle oğluma gönderdi. Onun kitaplarını okuyorum. İslami kitap yani okuyarak ve araştırarak bir şeyleri öğrenmeye çalışıyorum.

(K3) “Evde Peygamber Efendimizin hayatını okudular (kaynağını hatırlamıyor). Anadolu Gençlik Derneği'nin kitaplarını okudular. Yavuz Bahadıroğlu'nun, Mehmet Paksu'nun kitaplarını okuyor.

“Nur Dede Anlatıyor” adlı kitabını okudu. Gerçi bu kitap Remziye'ye ağır geldi. Daha çok hikâye tarzında kitaplar okudu.”

(K4) “...ya da dini kitaplardan bir şekilde... Gittiğim sohbetlerde falan bazen hocaların tavsiye ettiği kitaplar oluyor mesela mübarek günlerin kitapları, okunması gereken sureler falan.”

(K5) “...Tecvit ve bir kitabımız var; ismini şimdi hatırlayamadım, yanlış bir şey de söylemek istemiyorum. Bir ilmihal var o kaynağı kullanıyoruz, orada öğrendiklerimi ben de onlara aktarmaya çalışıyorum.”

(K14) “Genellikle ben bilmiyorum ne kadar doğru Mahmut Efendi'nin cemaatinin kurslarına gidiyorum “Ruh'ul Furkan” var Efendi Hazretlerinin yazdığı, hadis-i şerifler var, Ehl-i Sünnet üzerindeler onların tüm kitaplarını kullanıyorum.”

(K15) “Bana ait ders, dua kitapları. Benim ona açıklamam için o kişinin de ders alması lazım ki ben ona açıklayayım, Allah için dua başka bir şey değil.”

(K25) “...Peygamberimizin hayatı falan var. Böyle yani onlardan sahabelerin hayatları.”

(K28) “Kaynak olarak kitap herhangi bir kitap değil okulun verdiği veya kendimizin beğendiği küçük kitaplardan, dua kitabı veya işte küçük şeylerden onlardan. Başka öyle bir büyük bir eğitim veremiyorum. Ben onu açık açık söyleyeyim yani.”

“**Kur'an-ı Kerim**” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K4) “Genelde Kur'an-ı Kerim'den bakarak...”

(K7) “Okuma yazma bilmiyorum ama Kur'an'ı okuyorum, bildiklerimi çocuğa da yansıtıyorum.”

(K22) “Kur'an-ı Kerim'den herhangi bir kitaptan değil...”

(K24) “Ben direkt Kur'an-ı Kerim'den bakıyorum.”

(K25) “Kur'an, Yasin kitapları, onları okuyoruz...”

“**Kendi bilgisi ve kültürü**” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K4, K22) “...ya da kendimiz onlara göre biz daha çok ben çocukken Kur'an kursuna da gittim, oralarda daha çok öğrendim. Bildiğim kadarıyla öğretmeye çalışıyorum.”

(K11)

İnanç eğitimini verirken, kaynak kullanmadım aslında. Yine kendi eğitimim süresince aldığım kaynakları, hafızamdaki kaynakları kullandım. Mesela neydi? Ben Arapça temelli bir eğitim aldım, medreseden. İsmail Ağa cemaatinin medresesinden.

Ben 13 yaşında aldığım için orda kaldı benimkisi yani bir 6 aylık bir şeyim var. Ondan fazlası yok. Zaten on altı yaşında evlendiğim için çok uzun süre sürmedi. Üstüne bir buçuk yılda evlendikten sonra eğitim aldım. Yani tam bir eğitim diyebilirim. Tam bir eğitim aldım yani namazı doğru kılmayı öğrendim, Kur'an-ı Kerim'i tecvitli okumayı öğrendim vs. Yani hadis eğitimi aldım, bu kadar bir eğitim. Ben oradan hani aklımda kalanları ben yansıttım. Yani ona da İsmail Ağa kaynaklı bir eğitim vermeye çalıştım. Şu anda mesela onların derslerine yardımcı olurken de yine tecvit bildiğim kadarıyla onlara destek oluyorum. Yani kendim verdiğim eğitim. Hani bildiğim kadarıyla tecvit eğitimi, hadis eğitimi, namazın kılınış şekli. Bu kadar.

(K13, K19) “Herhangi bir kaynak kullanmıyorum, bildiklerimi anlatıyorum.”

“**Sosyal medya, internet, televizyon**” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K1)

Daha çok sosyal medyada sohbetler var. Onları okuyup dinliyorum. Yağmur İbiç' in yazılarını çok dinliyorum. Saliha Erdem'in Youtube kanalında paylaştıklarını, Nurettin Yıldız'ın Youtube kanalında onları çok dinliyorum. Özellikle Youtube'daki sohbetleri muhakkak dinlemeye gayret ediyorum. Yani mesela kısa bir zaman dilimi varsa bile bulaşık yıkarken bile hemen videoyu açıyorum ve dinliyorum. “Aaa evet falan yapıyorum.

(K15) “...Genellikle internetten bakıyorum Youtube' a yazıyorum. Oradan daha çok şey yapıyorum ya ben de unutkanlık var. Ben önceden böyle değildim mesela duaların bazılarını unuttum oradan açıyorum okuyorum sonra tekrar unutuyorum.”

(K21)

Kullanmıyoruz sadece televizyonda hocanın söylediği şeyler. Biraz da günahın sevabın ne olduğunu biliyorum, derine inemiyorum, hadisleri falan bilemiyorum. Dediğim gibi ben de eksiklik var. Ben eksik olduğum için çocuğum da eksik. Mustafa Karataş, Nihat Hatipoğlu, Beyaz TV'de bir hoca var cuma günleri denk gelirse onları televizyondan dinliyorum.

“Kur'an Kursu, sohbet meclisleri ve aile büyüklerinin sözleri” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K5) “Bir kaynak derken kendim de ders görüyorum, bir medreseye gidiyorum orada öğrendiğim kadar. Hocamızın babası boş bir ev vermiş orayı medrese gibi haftada üç gün bayanlara veriyor. Çalıştığım için ben bir gün gidebiliyorum.”

(K22) “...hocaların sohbetlerini dinlediğimden falan.”

(K23)

Dedelerimiz (Alevilik düşüncesindeki dedeyi kastediyor), büyüklerimiz var onlara soruyoruz. Benim dedem çok kitap okurdu, çok anlatırdı, bize çok kızardı “Gençsiniz kitap okumuyorsunuz!”

Gittiği her yerden kitap alırdı, evi hep kitaplarla doluydu, “En büyük hazinem, kitap!” derdi. Herkes, torunları “Sen ölünce kitaplarını biz alırız,” dediğinde “Yeter ki alın okuyun,” derdi. Büyüklerimizden, dedelerimizden, gerekirse cami hocalarından da alırız yeter ki doğru bilgiler kazanalım. Büyüklerimizin her şeyi güzeldir, doğrudur.

(K24) “...Dünya kelamı geçmeyen her sohbeta giderim. Kur'an'la, tefsirle, hadisle, ayetler ile alakalı olan yerleri daha çok seviyorum.”

3.3. Ebeveynlerin Çocuklarıyla İnanç Eğitimi Hususunda Nitelikli Zaman Geçirmelerine İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin çocuklarıyla inanç eğitimiyle alakalı nitelikli zaman geçirirken yaptıkları faaliyetler tablo 3.6. de temalandırılmıştır.

Tablo 3.6: Ebeveynlerin Çocuklarıyla İnanç Eğitimiyle Alakalı Nitelikli Zaman Geçirirken Yaptıkları Faaliyetler

	Nitelikli Zaman Geçirirken Yapılan Faaliyetler	Katılım Numarası	Görüş Sayısı
1	Dini sohbetlerde bulunmak	K1, K5, K11, K14, K15, K22, K24	7
2	Namaz kılmak, dua etmek ve sure ezberletmek	K2, K3, K4, K6, K9, K12, K14	7
3	Mübarek Gün ve Geceleri Değerlendirmek	K1, K3, K5, K7, K9, K12	6
4	Kutsal mekân ve cami ziyaretleri yapmak	K4, K6, K10, K17, K23, K27	6
5	Kur'an-ı Kerim ve diğer dini kitapları okumak, öğretmek	K4, K11, K24, 27	4
6	Sadaka vermek ve yardım faaliyetlerinde bulundurmak	K5	1

“Çocuğunuzla inanç eğitimi hususunda nitelikli zaman geçiriyor musunuz?” şeklindeki soruya katılımcılardan 28 kişi cevap vermiştir. Ebeveynlerden 11 kişi nitelikli zaman geçirdiğini ifade ederken 8 kişi yeteri kadar nitelikli zaman geçiremediklerini 9 kişi ise nitelikli zaman geçirmediğini söylemiştir. Bunun yanı sıra ebeveynlere çocuklarıyla nitelikli zaman geçirirken hangi faaliyetlerde bulunup neler yaptıkları sorulmuştur. Tablo 3.6.’da görüldüğü üzere nitelikli zaman geçirirken katılımcı sayısının en çok 7’şer kişiyle “Dinî sohbetlerde bulunmak” ve “Namaz kılmak, dua etmek ve sure ezberletmek” temasında yer aldığı bulgusu elde edilmiştir. Bu faaliyetleri “Mübarek Gün ve Geceleri Değerlendirmek” ve “Kutsal mekân ve cami ziyaretleri yapmak” teması takip etmiştir. Her iki temada da görüş sayısı 6 kişiden oluşmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarıyla nitelikli zaman geçirirken yaptıkları en az faaliyet ise “Sadaka ve yardım faaliyetlerinde bulundurmak” (1 kişi) olmuştur.

“Dini sohbetlerde bulunmak” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K1)

Bizim günümüz daha çok mesela fiziğe odaklı olduğu için mesela benim oğlumun programı fizik, ders vs. Ama o arada atıyorum fizik yaparken bile bir şeyler yapabiliyor. Mesela atıyorum, fizik yapıyoruz, “Akif biliyor musun?” İşte peygamber efendimizin hayatından bir şey anlatıyorum, sahabelerin hayatından bir şey anlatıyorum o şekilde.” Özellikle hadi oturalım, senle bir şeyler yapalım hiçbir zaman olmadı. Ama bir şeyler yaparken atıyorum fizik yaparken veya ders çalıştığında o arada bir şeyler de konuşabiliyoruz kendi aramızda.

(K5) “...Bunun yanında sohbet ediyoruz. Ben bir sohbet dinlediğim zaman, perşembe günleri ayrıyeten bir sohbetimiz de oluyor, hemen gelip onlara onları aktarıyorum, anlatıyorum.”

(K11)

...Yani daha çok sohbet ediyoruz nitelikli zaman dediğimizde. Büyük kızım başlatıyor. İşte küçük kızım işin içine giriyor, biz beraber. Ha o konuyu uzun süreli konuşmak hoşumuza gidiyor. Bir konu açıyoruz peygamber efendimiz zamanında bir sahabeyle ilgili vs. ya da günümüz dünyasıyla, günümüz konusuyla ilgili. Daha çok küçük kızım (O.E.Ç.) dinleyici, büyük kızım ben sohbet ediyoruz.

(K14)

Allah bin kere razı olsun şerde de ne güzel bir şey var değil mi? Dinde “Şerde bir hayır var.” ben ilk Müslüman olduğumda “Allah Allah ne kadar acayip bir şey şerrin içinde nasıl hayır göreceğim.” diyordum, bunu anlamıyordum ama yaşadığım zaman anladım. Bu pandemi bizim için hayır da oldu, neredeyse bir buçuk iki seneye yakın çocuklar evde olunca namazlarını rayına koydum çünkü çok kaliteli zaman geçirdik. Çocuklara anlattım, onlarla beraber namaz kıldım, şimdi bakıyorum okulda namazı kaçırsalar bile akşam geliyorlar kaza yapıyorlar. Bazen diyorum ki bu sene LGS çalışıyorlar onun için anlatamıyorum, ama sonra oturup namaz kaçırmak değil, namazı geciktirmenin bile ne kadar büyük günah olduğunu anlatacağım çocuklara.

(K22)

Nitelikli zaman elimden geldikçe geçirmeye çalışıyorum ama öyle çok uzun uzadıya değil. İşte sorduğu sorulara, aklına bir şey takıldığında ona cevap veririm, uzun uzadıya karşıma alıp da “Gel hadi namaz kılalım. Hadi şöyle yapalım.” yok yani kısmen, ne öğrendilerse imam hatipten o. Sorduğu sorulara karşılıklı sohbet şeklinde cevap veriyorum.

(K24)

Tabii tabii şu dönemde okul ortamları aşırı derecede ateistliğe ve felsefeye doğru gidiyor özellikle lise. Kızım fiziksel engelli olduğu için okulda bulunuyor ve öğrencileri gözlemleyebiliyorum. Kızımın sınıfında da çok görüyorum; siz çocuğunuza ne kadar din eğitimi verseniz de, ister istemez bir müddet sonra arkadaşlarından çok etkileniyorlar. Çocuğum okulda duyduğu şeyi gelip anlatınca ona anlatıyorum “Hayır bu böyle değil.” diye. Buluyorsam bir ayet buluyorum, ona istinaden anlatacağım kısa hikâye varsa onu anlatıyorum.

“Namaz kılmak, dua etmek ve sure ezberletmek” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K2) “... Canları isterse küçük bir cemaat oluşturuyoruz birlikte namaz kılıyoruz.”

(K3) “Tabii cemaatle namaz kılıyoruz...”

(K4) “...Babası namaz kıldığında yanına alıp konuşur “Gel beraber dua edelim, gel beraber namaz kılalım.” diye. Çok vakit geçirme zamanları olmuyor, akşam geç geliyor, biz ödev yapıyoruz daha çok ben ilgilendiğim için. Boş vakitlerinde O da söyler “Hadi gel! Sen de namaz kıl kızım.” diye.”

(K9) “...Ondan sonra namazlarımızı kılmaya çalışıyoruz, elimizden geldiği kadar onları eğitmeye çalışıyorum.”

(K12)

Şöyle söyleyeyim ben nitelikli zaman geçirdiğimize inanıyorum. Bu konuda Kaya'nın da başarabildiği için mutlu olduğumu düşünüyorum.

Ailece bir araya toplanmış, bir etkinliği mesela dua etkinliğini birlikte yapmış oluyoruz, ezber olduğunda hep birlikte yapıyor, iç içe oluyoruz. En önemli olay zaten kaliteli zaman geçirmemiz, bir şeyi paylaşmamız. Zamanı birlikte geçirmeye çalışıyoruz. Onun haricinde biliyorsunuz çocuklar okuldaki

ödevlerini yaparken kendi başına yapıyor ya da ne bileyim yine çocuklar bilgisayarda oyun başında saatlerce zaman geçiriyor bunun harici ailece yaptığımız en güzel şey akşamları kendimize zaman ayırıp dua etmek ya da ne bileyim kandillerde özel gün ilan etmek, duanın süresini uzun tutmak, sevdiğimiz insanlara dua etmek, Rabbimden beklentilerimiz hakkında dua etmek, bizim için güzel şeyler inancımızı umutlarımızı yükselten olaylar. Açıkçası ben şu iki-iki buçuk yıldır yaşadığım olaylardan ötürü Allah'ın koruması altında olduğumuzu düşünüyorum.

“Mübarek gün ve geceleri değerlendirmek” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K1)

...Özellikle bizim fiziksel durumumuzdan dolayı hani onun hem onu İslami olarak toparlayalım. Hani hayata böyle atlatılsın bir şey olsun. Hem de el kaslarımız gelişsin. Atıyorum bir hamur şeyi yapıyorum. Normal bir hamur yapıyorum. “Hadi bundan kurabiye yapalım.” Kurabiye yaparken hem ince el kaslarımız gelişiyor. Hem de diyorum ya bir güne özel mesela bir kandile özel, bir şeye özel, bir şeyler yaparken çocuğun kasları da güçleniyor, bu şekilde değerlendiriyoruz.

(K3) “... Özellikle bu pandemi dönemindeki Ramazan'da Teravih'i hep birlikte kıldık. Rana yürüyemiyor, dizlerin üzerinde kılıyor, dengede kalamıyor. “Düşüyor, oturarak kıl kızım.” diyoruz. “Hayır, ben böyle rahat ederim,” diyor.

(K5)

...Tabii kandil akşamlarında, özel günlerde, Ramazan'da diye örnek vereyim. Ramazan'da sohbetler yapıyoruz, televizyon seyretmemeyi tercih edip ya da kandil gecelerinde; büyük kızım Kur'an okuyor, bir şeyin açıklamasını okuyor, onları dinliyoruz, ölmüşlerimize dua ediyoruz. Bunları çocuklarımıza aşulamaya çalışıyoruz.

(K7)

Kitap okumuşluğum falan yok ama mesela bir kandil gecesi olduğunda namazımı kılıyorum O da geliyor benimle birlikte kılıyor, “Böyle yaparsan cennete gidiliyor böyle yaparsan cehenneme gidiliyor, inancımız budur buna inanmalıyız, kaderimiz budur. Rabbim kadere, cennete, cehenneme inanmamızı istiyor.” böyle şeyleri söylüyorum. Ramazan'da oruç

tutuyoruz O da oruç tutuyor bizimle. Ben hepsini tutmasına izin vermiyorum çünkü daha küçük ve suya çok fazla ihtiyaç duyuyor ama yine de tutuyor. Teravih kılıyorum bir yere gitmiyorum o da her akşam benimle teravih kılıyor.

(K9)

Tabii ki, din yönünden özellikle Ramazan ayımız çok güzel geçiyor. Bizim Ramazan ayını misal kızıma üçüncü sınıftan beri oruç tutturuyorum. Zaten böyle bir gün tutturup iki gün tutturmayıp o şekilde şey yapıyordum. Kızım iki senedir de tam tutuyor ve Ramazan ayında böyle çok bir heyecan var mesela. Sahura kalkıyoruz, heyecanlı bir şekilde. İşte yemeği birlikte hazırlıyoruz kızım ile...

... İşte kandil akşamları kızım ile kalkıp duamızı yapıyoruz, Yasin'i dilim döndüğü kadar okumaya çalışıyorum, bazen takılıyorum hemen internetten açıp takip etmeye ona da göstermeye çalışıyorum. Pandemi olmasaydı kızımı Kur'an'a da göndermek istiyordum ama korkuma yapamıyorum.

“Kutsal mekân ve cami ziyaretleri yapmak” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K4)

Hayır, istesek güzel zaman geçiriyoruz ama dediğim gibi çok yok. Küçükken daha çok babası ile camiye giderdi ama şimdi Ramazan'da falan gideriz, bütün camileri gezeriz. Bazen hafta içi ben gezmeye Eyüp'e falan giderim genelde oraya götürürüm yakın olduğu için.

(K17) *“...Türebeleri falan biz çok gezeriz mesela Eyüp Sultan'da, Bursa'da...”*

“Kur'an-ı Kerim ve diğer dini kitapları okumak, öğretmek” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K3) *“...Bir de mesela Kur'an-ı Kerim okuyoruz. “Abdestsiz gel bir şey olmaz.” diyoruz. “Hayır! Ben abdestsiz rahat edemem,” diyor. Abdestsiz (Kur'an-ı Kerim'e) hiçbir şekilde dokunmuyor.”*

(K24) *“...Yatsı namazından sonra Kur'an okuduğum zaman kesinlikle telefonunu elinden alıyorum “Beni dinle.” diyorum. Ben Arapçasını, sonra mealini de okuyorum Ona dinlettiriyorum...”*

(K27) *“Ben geçirdiğime inanıyorum. Mesela 40 hadis resimleri vardı beraber resimlere bakarak hadis çalıştığımızda oldu, onları ezberledi.”*

“Sadaka vermek ve yardım faaliyetlerinde bulundurmak” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşü aşağıdaki şekildedir:

(K5)

...Ayrıca sadaka vermeyi. Evimizde sadaka kutusu var zaten. Berra, çok inançlı bir çocuk sadaka ile iyileştğine inanıyor. Berra'nın kolunda rahatsızlığı vardı, sonra bacağında çıktı, ben ona hep “At iyileşeceksin. Sen yardım ediyorsun ya Allah da seni bir şekilde mükafatlandıracak.” Birisi yüz lira versin “Anne direkt atayım, bunları çünkü yardıma muhtaç çocuklara, insanlara gidiyor.” diye gerçekten iyileşti. Allah'a çok şükür şu anda ayağında hiçbir şeyi yok. Hastaneden bu haberi alıp çıktığımızda “Anne hemen bir sadaka vermemiz lazım. Allah bizi sevindirdi, biz de sevindirmeliyiz.” sadakaya çok inanıyor gerçekten öyle oldu. Sadaka ile iyileşeceğine ben inandım, onu da inandırdım öyle ama gerçekten...

Çocuklarıyla nitelikli zaman geçiremediğini ifade eden ebeveynler, nitelikli zaman geçirememeye sebepleri olarak zamanlarının yeterli olmaması, çocukla daha çok annenin ilgilenmesi, çocuğun ergenlik dönemine girmesi ve internetle geçirdiği zamanın artması ile alakalı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konudaki katılımcıların görüşlerinin bazıları aşağıdaki gibidir:

(K18) *“Yok geçirmiyorum inan ki. Genellikle benim işim onların arkasını toplamak; onu fiziğe, egzersize, spora götürüyorum. Sohbet etmeye fazla da bir vaktim olmuyor çünkü başka iki çocuk daha var.”*

(K20) *“Yani tam fazla değil. Ben değil de genelde annesi daha çok ilgileniyor çünkü bazı şeylerde annesi benden daha bilgili olduğu için “Şunu şöyle yap, bunu böyle yap.” diye O daha çok anlatabiliyor.”*

(K25) *“(Nitelikli vakit geçirmek) İstemiyorlar hocam artık büyüdü gene küçükken camiye yollayıp Kur'an-ı, ezber biliyorlardı. Şu an belki de unutmuştur artık gönderemiyorum hele şu telefonlar çıktı çikalı hepsi bitti gibi bir şey, tüm zamanını telefonda geçiriyor.”*

(K26) *“O kadar değil. Zaten bu tablet mahvetti. Pandemi oldu ya ders yapması için tablet verdiler, sosyal medya, telefon onun çok zamanını alıyor.”*

(K28)

Yok o zamanımız da yok şimdi dediğim gibi hocam biraz bir senedir bu internet bağımlılığı olduğu için bir senedir her şeyi bizden kopmuş gibi biraz çünkü geçen sene online bir ödev oldu. Evlere internet geldi. Ben şimdiye kadar almamıştım. İnternet gelince o kopukluklar çok oldu. Biraz da işte büyüme çağında; on beş yaşında, on altıya giriyor. Biraz da ben bilirim havasında. Seni dinlememe... O yönlerimiz olduğu için ben fazla baskı da kurmak istemiyorum.

3.4. Ortopedik Engelli Çocukların Ebeveynlerinin Çocuklarının Engeliyle Başa Çıkmasında İnanç Eğitiminin Etkisine Dair Görüşleri

Ortopedik engelli çocukların ebeveynlerinin çocuklarının engeliyle başa çıkmasında inanç eğitiminin etkisine dair görüşleri tablo 3.7’de temalandırılmıştır.

Tablo 3.7: Ebeveynlere Göre Çocuklarının Engeliyle Başa Çıkmasında İnanç Eğitiminin Katkısı

	Engeliyle Başa Çıkmasında İnanç Eğitiminin Katkısına Dair Görüşleri	Katılım Numarası	Görüş Sayısı
1	Allah’a ve kadere iman etmek.	K2, K5, K13, K14, K18, K22, K23, K25, K27	9
2	Kendinden daha zor durumda olanlara bakarak şükretmek.	K2, K4, K6, K13, K15, K21, K23, K24	8
3	Kendi potansiyelinin farkında olup engeliyle barışmak.	K3, K6, K7, K14, K22, K24, K26, K28	8
4	Sabırlı ve ümit var olmak.	K3, K9, K15, K20, K21, K25	6
5	Engellilik durumunu bir imtihan olarak değerlendirmek.	K4, K5, K18, K27, K29	5
6	Ahirette mükâfat elde edeceğini düşünmek.	K2, K5, K9	3
7	Din âlimlerinin duasını almak ve şifa için okutmak	K6, K16	2
8	Allah’a tevekkül ve dua etmek.	K10, K12	2
9	Sosyal çevre oluşturmak	K27	1
10	Başta çıkamamak, çaresiz kalmak.	K16, K11, K30	3

“Ailede verdiğiniz inanç eğitimi çocuğunuzun zorluklarla başa çıkmasında etkili oluyor mu?” şeklindeki soruya 26 katılımcı “Etkili oluyor.” cevabını verirken 3

katılımcı (K16, K11, K30) etkili değil, 1 katılımcı (K17) ise tam olarak bilemediklerini ifade etmişlerdir. Buna ek olarak inanç eğitiminin çocukların engeliyle başa çıkmasına nasıl katkı sağladığı Tablo 3.7.'de temalara ayrılmıştır. Görüş sayıları birbirine yakın çıkmıştır. Buna göre O.E.Ç.'ın engeliyle başa çıkmasında en çok 9 katılımcıyla "Allah'a ve kadere iman etmesi" 8'er katılımcıyla ise "Kendi halinden daha zor durumda olanlara bakarak şükretmesi" ve "Kendi potansiyelinin farkında olup engeliyle barışmak" temaları iken en az katılımcı görüş sayısı ise 1 kişiyle "Sosyal çevre oluşturmak" teması olmuştur.

"Allah'a ve kadere iman etmek" teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K2)

Mehmet daha önceden küçük olduğu için herhalde tam olarak algılayamıyordu, son bir yıldır. Mesela bir olay oldu, benim canım bir şeye çok sıkıldı veya sinirlendim "Anne boş ver Allah'a havale et, Allah çözer bu işi," diyor. Bunu idrak etmesi, Onun bir mercii olduğunu bilmesi, bu durumlara vakıf olması çok hoşuma gidiyor. Bu durumu 1. 2. sınıftayken kafasına çok takıyordu. Anne oğul dışarıda ya da evde böyle sohbetlerimiz oluyor, birlikte çay, süt bir şeyler içiyoruz yanında atıştırma malıkları oluyor. O sohbetlerde ben genelde parça parça konuyu: Allah inancına, Allah'ın adalet sistemine, bizi yaratma sebebine getiriyorum ki aşinalığı olsun. Mesela ilk konuştuğumuz konu hastalığı ile alakalıdır. "Hadi anne bana anlat. Ben nasıl böyle oldum?" Ben o süreci anlatırken genellikle şöyle söylemeye çalışırım. "Mehmetciğim bak biz istemedik, sen de istemedin ama Allah'ın bir adaleti var, bu bir kader bunu yaşıyoruz ..."

(K5) *"Berra'ya kolundan dolayı herkes sorular soruyor, okulda niye böyle falan. Ağlıyor bazen ama diyorum ki "Olsun Allah seni bu şekilde yarattı, böyle olmanı istedi."*

(K13) *"Şöyle söyleyeyim, ona "Tamam sen bedensel engelli olabilirsin, Allahu Teala seni böyle yarattı. Biz Allah'ın verdiği cana engel olmadık." Onu bu konuda bilinçlendirmeye çalışıyorum."*

(K14)

Ahmet psikolojik sorunlar yaşıyor bazen. Mesela onun ikizi var sapasağlam koşuyor, çok güzel hareket ediyor ama Ahmet'in ayakları biraz daha sıkıntılı zorluyor. Ahmet'in hastalığı "Serebral Palsi" olarak geçiyor. "Spastik Serebral Palsi" hastası %52 ayaklarda sorunu var mesela Ahmet grip oldu, biz doktora gittik. Acilde doktor "Çocuk da var mı bir sıkıntı, hastalık." dedi. Ahmet hemen "Ben Serebral Palsi hastasıyım." diye tak tak söyledi. Doktor da "Maşallah Ahmet kabul etmiş kendini, hastalığını," dedi. Ya Allah verdiyse gel de kabul etme zaten imanın faktörü de burada çünkü biz her şeyin Allah'tan geldiğine inanıyoruz, inkârcılardan değiliz, onu bir kader olarak kabul ediyoruz ve bunu çocuklara da her zaman böyle aşıladım.

(K23) *"Mesela ben Tarık'ın gizli gizli yazdığı bir yazıyı okudum. Kaza ile ilgili "Başıma şunlar geldi, olmasa iyiydi ama bu da Allah'tan." yazmış, kabul etmiş."*

(K25, K22) *"O da bunun farkında biliyor yani Allah'tan geldiğini yapacak bir şey olmadığını biliyor."*

(K27) *"Çok faydası olduğunu düşünüyorum. Özellikle kadere imanın bulunduğumuz durumda faydaları olduğunu düşünüyorum."*

"Kendinden daha zor durumda olanlara bakarak şükretmek" teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K2)

...Ama bu durumumuza da çok şükrediyoruz ki; büyüyorsun, görüyorsun, anlıyorsun, yediğin yemeğin tadına varıyorsun," diyorum. Mesela biz rehabilitasyon merkezlerine gittiğimiz zamanlarda orada annesinin serumla beslediği, ağızlarında mama ile beslenen, çok ağır çocuklar görüyordu. "Sence, o çocuk yediğinin muz mu, kivi mi, elma mı, et mi ya da su mu anlayabilir mi? Anlayamaz, bak çok büyük bir nimete sahipsin; ne yediğini biliyorsun, görüyorsun, ellerinle alıp yiyorsun. Büyüdüğünde ev sana uygun şartlarda oldu mu; o yemeği sen de yapıp, pişireceksin." deyince o zaman

bakış açısı değişiyor. Birinci ikinci sınıftayken insanlarla diyalog kurmaktan daha fazla çekiniyordu. Aile durumu ile alakalı yani.

Şu anda bakıyorum bir şey olduğu zaman “Olsun anne ya benden beterleri de var. Ben halime şükrediyorum.” diyor.”

(K4) *“...Mesela sen buna hamt etmelisin, daha beteri var.” Oraya gidince, kendisi de görüyor artık zor durumda olan insanları, daha ağırıklarını görüyor...O yüzden isyan şeyinde değil şu an.”*

(K6) *“Çok şükür ayağım ağrıdı, onun ayağı da yok.” Yani bu sefer şey görmeye başladı...”*

(K13)

...Ben ona şöyle de izah ediyorum “Oğlum kendini ifade edemeyen insanlarımız var. Bugün ben yürüyorum ama belki daha sonra ben senden daha kötü bir duruma düşeceğim.” gibi bu konularda aydınlatıyorum kendisini. “Tamam anlıyorum babacığım,” diyor. Kendisinde nasıl bir psikolojik etki oluyor, onu bilemem sorduğumda “İyiyim babacığım,” diyor. Kendisinden daha kötü olanları görüyor, “Baba bak ben ondan daha iyiyim,” gibi söylüyor.

(K15) *“Ya çok öyle isyan eden bir çocuk değil. Öyle bir şey yok. “Oğlum, senden daha kötülerini var.” diyorum. “Bak, hiç yürüyemeyenler var.” filan diyorum daha bir şey demiyorum. Bir şey demiyor.”*

(K21) *“Niye beni böyle doğurdun? Niye böyle oldum?” diyor. Ben de” Daha kötülerini var. Zekana vurmadığı için şükret, bak seni getirdik götürdük. Önceden tekerlekli sandalyedeydin,” diyorum.”*

(K23) *“...Keşke olmasaydı ama olmuş. Başkalarını görüyorum, daha kötülerini var yine benim bu halim çok iyi.” Bunu kendi kendine düşünerek yazmış ve o yazdığı da üç -dört sene oldu daha küçüktü, bunun bilincinde en azından. Kızmamış ne bize ne kendine...”*

(K24)

... Engeliyle çok barışık ben bu konuları çok anlatırım “Tek sıkıntın bu; bacakların. Okula, spora vb. gidebiliyor musun?” “Evet.” Dilediğin her yere gidebiliyor, istediğin her şeyi yiyebiliyor musun, beni görebiliyor musun, sana dokunabiliyor muyum, bütün fiziki yapın yerinde istediğini giyebiliyor musun? “Evet.”

“Pekâlâ düşün ki bütün fiziki yapın yerinde ama sen benim sesimi duymadın, bu seni mutlu eder miydi? “Hayır, anne!” diyor.

“Peki” diyorum. “Hiç beni göremiyorsun ama yürüyüp koşsaydın bu seni mutlu eder miydi?” “Hayır, anne!” diyor. O konuda kendiyile barışık, çok güzel şekilde de anlattığımı düşünüyorum. Ama tabii ki insanız yani bizim de bir iki gün karnımız, belimiz ağrırsa yatsak bulunuyor muyuz, bulunuyoruz. Onda da bu vardır illa ki, süreklilik olması kötü bir şey sürekliliğimiz yok yani.

“Kendi potansiyelinin farkında olup engeliyle barışmak” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K3)

Yani olabildiğince güçlü olduğunu düşünüyorum ama tabii ki de onun da insan olduğu için zayıf olduğu anlar var. Ancak mutsuz bir çocuk değil, şikâyet etmiyor.

Biz bunu evde konuşmuyoruz. Bu bizim için normal bir şey, ben ara sıra buna alışacağını bununla yaşamayı öğreneceğini söylüyorum. Önceden evin her yerinde tutma yeri mi yapsak diye düşünüyorduk ancak çocuğun zamanla bunlara ihtiyacı olmadığını görüyoruz. Sabretmek gerekiyor, sabırla görüyoruz her şeyi. Allah kolaylığını veriyor.

(K6)

Oluyor oluyor. Çünkü neden, bir ara çok üzülüyordum. İbrahimle kendini kıyaslıyordu bir küçüğüyle. Diyordu ki işte hani İbrahimler spor yapıyor hep böyle İbrahim'i örnek veriyordu. Dayı da mesela onunla konuşuyordu,

diyordu ki: “Bak oğlum, herkesin ayrı bir yüksek bir şeyi var.” Sonra baktım, dayının demek o konuşmaları ona faydası olmuş.

(K7)

Çok şükür isyan görmüyorum. Bir gün okula gittim, beden dersi vardı. Bedene çıkmışlar, çocuğu sınıfta bırakmışlardı. “Anne beni eve götür,” dedi. “Niye?” dedim. O ders orada kaldım, eve gelmedim, o gün ben belki ondan daha çok üzuldüm. O halimle kırıcı olurum diye öğretmenle bile konuşamadım. Ertesi gün gittim. Hocayı özel olarak gördüm. “Hocam ne yaparsanız yapın, Yusuf’a bir pozisyon bulun,” dedim. Yusuf çok üzülüyor haliyle öyle olunca “Ben niye böyleyim? Keşke ölseydim. Anne beni niye doğurdun?” böyle cümleler çıkıyor ağızından, biz sağlamlar bile öyleyiz. Allah bizi Kur'an'dan imandan etmesin. Böyle durumlarla karşılaşınca çıkabiliyor ağızından. Bu tarz durumlarla karşılaşmayınca bir şey demiyor hatta halinden memnun desem yeridir. Bir iki defa söylemişti ben de ona şöyle cevap verdim. “Oğlum belki ayağın yürümüyor ama kalbin güzel olsun, kalbin imanlı olsun, kalbin engelli olmasın.” Bazı insanlar yürüyor, koşuyor ama hiçbir şeyin farkında değiller onlar daha çok engelli diye anlatıyorum. Kendi bile gelerek “Anne çocuk şunu şunu şunu yaptı,” diyor. “Bak” diyorum, “Onlar istese de sen bunu yapar mısın?” “Yok anne hatta ben üzülürüm.” “Bak senin kalbin güzel ondan,” diyorum.

(K14)

...Bak sen bu ayaklardan dolayı güzel koşamadın, ne yapacaksın baştan alacaksın, bu tarafa değil de o tarafa koşarsın. O zaman senin yapabileceğin bir şeyden başarılı olabilirsin.” diyorum mesela çok kitap okuyor, çok güzel şarkı söylüyor. Ben de 4 yıl piyano dersi aldım. Zinaya, hırsızlığa çağırmayan bir şarkıysa “Allah belanı versin,” gibi sözler yoksa neden şarkı söylenmesin. Ben “Org alayım,” dedim, babası “Yok,” dedi. Arkadaşıma söyledim o kızları için almış, kullanmamış. Şimdi çalışma masasının altında bazen çıkarıyor, babası görmesin diye. Bilgisayardan notaları indiriyor, bakıyorum güzel yapıyor. Ben bir çaldım hoşuna gitti. “Çocuğum bak Ahmet ben çalıyorum, sen de bunu çal!” demedim.

(K22)

Ben size %90 gibi bir şey diyeyim. Mesela ben çocuğumun aklında soru işareti kalmasın diye dini altyapısını ve çocuğun psikolojisi ile birleştirerek bununla baş edebilmeyi öğrettim. Çünkü çocuğum okula gidiyor; okul ortamında ilkokuldan beri birçok sorun yaşadı. Yeri geldi üzüldü, ağladı ama dini altyapısı ile birlikte çocuğumla sohbet şeklinde konuşarak anlatıyorum. “Boş ver kızım, insanlara sen her zaman anlatmak zorunda değilsin, anlamak zorunda da değiller. Sen kendine bak güzel olan şeylerin pozitif yanlarını düşün. Bu sana Allah'ın vermiş olduğu bir mükâfat,” diyorum.

-Zaten işin maneviyatının farkında. Menekşe'nin daha küçüklüğünden beri çevresinde öğretmenleri olsun, başka yerlerde gittiği yerlerdeki kişiler olsun onun hayata hiç küsmediğini pozitif baktığını söylerler.

(K24)

...Çocuğunu hayata dönük yetiştireceksin ki kimse onun engelini fark etmeyecek. Bunun için güçlü bir iman gerekiyor. Mesela kızımın okulla alakalı hiçbir şeyini ben halletmem. “Bütün işlerini, sorunlarını öğretmenlerle sen kendin halledeceksin çünkü ben hayat boyu okula gidip senin işlerini nereden halledeceğim.” Engelli bir bireyin en önemli noktası, kendini güzel ifade edebilmesi. Benim için çok önemli bir şey bu mesela bizim öğretmenlerimiz “Ayşe Hanım, size hayranız nasıl böyle yetiştirdiniz; uyumlu, akıllı, uslu, nereden ne yapması gerektiğini biliyor,” diyorlar.

(K26)

Şöyle yani anne karnundayken bize “Aldırın,” dediler, orada 3 aylık falandı. Hangi hastaneye gittiysek bize “Aldırın çocuğu, yarın öbür gün büyüyecek, size isyan edecek. Siz madem ki benim böyle olduğunu biliyordunuz niye doğurdun beni diyecek,” diyorlardı. O açıdan bizim hiç böyle bir sıkıntımız olmadı.

Aldırmadık, canı Allah vermiş ancak o alır, biz “O bir doğsun da yaşayacaksa yaşar yaşamayacaksa...” O zaman doktorlar bize “Size isyan edecek,” dediler. Hiç de öyle bir şey olmadı, aramız diyalogumuz iyi. Kendiyle barışık, çok cana yakın bir çocuk, diyalogu iyi.

(K28)

Zorluklarla yani inanç olarak zorlukları onlarda bir sorun yaşamıyor. Ben kendine güvenli biri yetiştirdiğimi düşünüyorum. Hani hocalardan da aldığım öz güveni çok yüksek yani. Hani öyle ben işte engelliyim veya şöyleyim veya böyle bir şey asla hatta ben onu normal bir çocuk olarak büyüttüm, çocuğumu öyle de görmedim yani. Kendi de öyle biri, onlar da takıntısı yok. “Böyle engelliyim, ben diyabet hastasıyım, ben şuyum, ben buyum.” diye öyle bir şeyler de yok yani çok şükür.

- Benim ailem o kadar ama işte çok yani aşırı sevgisi vardı. Annem de görmedim. Dışarda da ilkokula giderken hep dört sene ben de gittim, okulda bekledim. Burada da görmedim çok şükür yani. Öğretmenlerinden olsun, arkadaşlarından olsun. Ortaokula da iki sene gittim, iki sene gitmedim. Kendi gitti geldi. Bak mesela ben akülü arabasına bindirdim. Sabahleyin saat altı, altı buçuk, yedi, yedi buçuk gibi gitti, öğleden sonra çıktı geldi. Gelmeyi öğrettim. Tuvaletlerde kendi her şeyini yapmayı öğrettim. Kendi her şeyini yapar. İlkokula başladığından beri üstünü kendi giyer, çantasını kendi hazırlar. O sorumluluğu verdim. Hani babası biraz titiz şey ne desem pımpirikli biri, “Onu yapmasın, bunu yapmasın, onu etmesin.” “Hayır, her şeyi yapacak. Biz varız, yokuz. Her şeyi becerecek, her şeyi yapacak.” Bilsin ama yapamasa da dursun, o güveni verdim kendisine. İlkokula gitmeden okuma yazmayı bile öğrendi. Yani okula başladığında on beş tane kitap okumuştur yani. İlkokulda hiçbir zorluk çekmedi. Bir senedir biraz dediğim gibi büyüme çağı, internet çağı, genç kız havası... İnşallah onu da atlatırız diyorum.

“Sabırlı ve ümit var olmak” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K3) “...Sabretmek gerekiyor, sabırla görüyoruz her şeyi. Allah kolaylığını veriyor.”

(K9)

Ya hep şey takıyordu “Arkadaşlarım öğrenirse...” ki arkadaşlarına söylemiyoruz. Mesela ilkokulda hiç kimse bilmiyordu. Ortaokulda da tek bir arkadaşına paylaşmıştı. Arkadaşı işte beşinci sınıfın ikinci dönemi zaten

pandemi girdi. İki senedir çocuklar okula gitmiyor. Bu sene “Anne neden arkadaşım benimle konuşmuyor, niye eskisi gibi değil? Acaba kolumu öğrendiği için mi, bana soğuk davranıyor?” Kafasında çok sorular olmuştu. Ama şimdi mesela daha iyi. “Aman, boş ver! Benim başka arkadaşım mı yok?” diyor.

Benim kızım çok fazla konularına (engeli sorgulama) girmiyor. Hani daha içinde mi yaşıyor artık bilmiyorum ama çok küçük yani şöyle ilkokuldayken biraz sorgulamaları vardı. “Anne niye ben böyle oldum? Niçin ben bu şekildeyim?” Ben de anlattım ona şey yaptım. Ama bir daha o oldu. Zaten biz buradan da yardım almıştık. Bir araya getirmiştik ilk etaplarda. Ama şimdi aştı diye düşünüyorum.

Yani sabretmeyi, şükretmeyi biliyor. Hani ya çok sabırlı bir çocuk. O konuda ben ona hep diyorum bak Allah'a ne kadar çok sabredersen yarın senin önüne daha çok şeyler sunacağını, açıklıyorum ona.

(K15) “...Mevla sevdiği kuluyla alışveriş yapar oğlum, sen cennet kuşusun, iyileşirsin sabır. Derdi veren de alan da Rabbim,” diyorum.”

(K20) “Sabırlı olmasını biliyor, dirayetli olmasını biliyor. Öyle çabuk pes eden bir çocuk değil.”

(K21) “...Ben onun sabretmesi gerektiğini, bunun mükafatının ne olduğunu söylüyorum. Etkili oluyor gibi çünkü fazla sorgulamıyor. Birkaç defa söylemişti şimdi bıraktı gibi.”

(K25) “...Yani Allah'ın sevdiği kullarına dert verdiğini anlatıyoruz. “Allah sevdiği kullarına dert vermiş ki bize daha yakın olsunlar.” diye böyle anlatıyoruz. Allah kulum beni sürekli zikretsin, diye onlara hastalık verirmiş; benden dua istesin, yalvarsın diye bunların bilincinde.”

“Engellilik durumunu bir imtihan olarak değerlendirmek” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K4) “...Ben niye ayak uyduramıyorum. Ben de oynamak istiyorum, ben niye böyle oldum.” diye. Ben de “Mükâfat olabilir, büyüyorsun, spor yapman gerekiyor. Allah sana böyle vermiş ama kötülük için değil. Herkesin bir imtihanı vardır...”

(K5) “Bu dünyada herkesin yaşaması gereken bir şey var, bizim imtihanımız da bu...”

(K27) “...Yalnızca biz bunu yaşamıyoruz, bunu yaşayan başka insanlar da var, bu bir sınav...”

“Ahirette mükâfat elde edeceğini düşünmek” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K2)

...Ben ona şunu da söyledim doğru mu bilmiyorum “Senin dünyada Allah'ın mahrum ettiği uzuvlarınla mutlaka cennette bir karşılık alacaksın. Sen çok küçüktün ve habersizdin bunlardan. Sen kaybettiğin uzuvlarla zannetme ki “Ben bu dünyada böyle çile çektim, bu çile ile ahirete gittim, yanıma kâr kaldı.” Allah bununla alakalı mutlaka sana cennetinde bir lütuf, bir nimet sunacaktır. Buna emin ol ama o artık Allah'ın lütfuna kalmış, ne verir, bilemem.” Bunları da duyunca Mehmet'in ruhsal olarak daha rahatladığını hissettim yani.

(K5)

...Belki seni cennetine kabul edecek sorgusuz sualsiz, değil mi? Üzüldüğü zaman öyle telkin veriyorum. “Üzülme, herkesin bir kusuru var dört dörtlük değil,” diye ama O da çok fazla kafasına takan biri değil, bazen böyle doluyor, ağlıyor. Okuldan almaya gittiğim zaman, bir şeye üzülse hemen hastalığına bağlıyor, biraz da kullanıyor mu bilmiyorum da. Yani soru soruyorlar sürekli. “Niye kolun böyle?” “Sakat” kelimesini çok kullanıyorlar. “Anne, ben sakat değilim ki! Benim beynim de bir şey yok.” Üzülüyor ama belki de içine atıyor dışarıya vuran bir çocuk değil, bu kendi kendine iyileşen psikolojisini düzelten bir çocuk. Ona sürekli söylüyorum. “Allah böyle yarattıysa mutlaka bir bildiği vardır. Bu dünyada böyle çekmenin öbür dünyada mükâfatı vardır ve herkes bir özürlü adayı. Bugün ben sağlamım, bir kaza geçirebilirim Yarın benim ya da başkasının yatağa bağlı olmayacağı ne malum.”

Bu onu bir süre rahatlıyor. İkinci vaka olana kadar arada bir konuşmak gerekiyor.

“Din alimlerinin duasını almak ve şifa için okutmak” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K6)

...Çocuk daha dirayetli, bir Allah dostuna güvendiği zaman, Allah'tan yardım istiyor. Çok yani o şekilde faydaları var. Bazen çocuklara bakıyorum hani aileler işte şey olmaları mesela bazı şeylere karşı hani tedaviyi bile hiç tek taraflı yapmadık. Hem dinî yönüyle hem de doktor yönüyle. Bak ne diyorum dört kere ameliyata gittim, dördünde de geri döndüm yine vazgeçemedim hani bir kadın başıma olduğum halde. Ama sonunda artık "Allah'ım herhalde onda var bir hayır. Böyle bir engel konulduğuna göre." Sonra işte tekrar Cerrahpaşa'ya orda ameliyatımız gerçekleşti. Demek ki orası hayırlıydı bizim için. Ama en son işte ben Fatih'i ameliyata götürürken ben tabii görmüyorum. "Otobüsün dışına bir baksana camdan." dedi. "Ne oldu dedim? Seyit dedem bizimle beraberdi." Seyit dedesi yaşamıyor ama Seyit dedesine bir gün önce ameliyata gideceğimiz zaman hep götürüyorduk. Ondan yardım istiyordu. "Dede, bana yardım et!" diyordu. Bu da Mazhar hocamız. Bu da şeyh yani kendisi bir Allah dostuydu. O da seyit şimdi dedi ki "Evlat kabul ettim." torunlarımı. Biz hastaneye gidesine kadar Seyit dedesi. Hep "Bak Seyit dedem bizle." dedi. Daha beş yaşında o zaman. "Bak Seyit dedem bizimle geliyor." Hep böyle onu sadece gördü yani yavrum yanında. Öyle o şekilde, mesela ameliyattan sonra çok acılı günleri geçmişti. Dedim ki "Ne olur Seyit deden yine gelsin yardımına" dedim. Sonra baktık yarım saat sonra Fatih'e bir huzur geldi, Fatih öyle uyudu. Fatih ama çağırdı ağlayarak "Artık ne olur Seyit dede yetiş ne olur." Yani bu şekilde çocuğun kalbindeki işte o istek, onun inancı bana diyor ya "Sen tam olsan zaten benim şifam orda!" diyor.

(K15)

...Bu arada ben onu bir yere de okumaya götürüyorum sadece Allah rızası için okuyorlar onu. Beklentileri yok hiç, bir kere katmer yapmıştım, götürdüm onu dahi kabul etmediler sadece Allah için yapıyorlar. Ne okuduklarını bilmiyorum. En son götürdüğümde gözümle şahit oldum, elini şöyle koydu; şu damarlarını, atışını gördüm ben kendi gözlerimle. Kalp gibi atıyor bu damarlar. Hala da okutuyorum ben onu hani diyorlar ya "Allah'ın manevi doktorları yetişsin." diye hepimiz biliyoruz, bunu onlar da öyle bir şey işte.

(O.E.Ç.) *Anne ben onlara inanıyorum,” diyor. En son bir dergâha götürdüler onu, dört tane hoca oturmuş okumaya bir tane Sedat abisi var o demiş ki “Ali, damarlarında yanma var mı?” “Evet, abi,” demiş. “Anne damarlarım biber gibi yandı. Çocuk biliyor, inanıyor ve gidiyor oraya gittikten sonra da daha gücü artıyor.*

“Allah’a tevekkül ve dua etmek” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K10) *“Neden ben böyle oldum?” diyor. “Ben de koşmak istiyorum.” diyorum ki “Ne yapalım, elimizden geleni yapıyoruz. Allah inşallah şifa verir, dua edelim” diyorum.*

Mutlu oluyor, o zaman tatmin oluyor.”

(K12)

Tatmin edici oluyor çünkü ben ne kadar inanıyorsam şu anda evladım da o kadar inanıyor. O da dua ettiğinde önünün açılacağını, daha rahat bir yaşam süreceğine, umutlarının çoğalacağını farkında. Rahatsızlığından ötürü “Hadi anneciğim senin duaların kabul olur; zorluk, sıkıntı yaşamayalım,” dediğimde en güzel duaları ediyor.

“Sosyal çevre oluşturmak” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşü şu şekildedir:

(K27)

...Çocuğun bunalıma girmesindense bunları bilerek (kadere iman, imtihan), kendi gibi olan arkadaşlarını görerek atlatması gerektiğini düşünüyorum. Ayda bir de olsa 5-6 arkadaş bir parkta, bahçede toplanıyorlar. Birbirlerini görüyorlar, sohbet ediyorlar, oyun oynuyorlar. Çocuklar en azından yalnız olmadıklarını biliyorlar. Başlarda birkaç sorgulamamız oldu. “Niye ben buraya gidemiyorum?” diye sinirlenip ağladığı zamanlar oldu. Ama şu anda artık 15 yaşında kabullenmiş durumda. Artık bu tarz cümleler duymuyorum.

“Başa çıkamamak, çaresiz kalmak” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K16) *“Fazla değil bazen yani ben o kadar çok etkileyici konuşamıyorum. Kendimde o şeyi göremiyorum...”*

(K30)

Vallahi o konuyu hiç giremiyorum. Bazen durum ilerlediği zaman diyor ki “Yeter artık!” dedi. Bayağı oldu bu. Yürüyordu o zaman. “Bıktım iyice. Daha ne kadar bekleyeceğiz? Neyi bekleyeceğiz?” dediği zaman bir şey diyemiyorum. Çünkü ne diyeceksin? “Geçecek.” diyemiyorum. Yalan söylemiş oluyorsun. Yani öyle bir şey ki ne diyeceksin? Kalıyorsun, geçiştiriyorum. Artı bana da çok zor geliyor. Ona ne kadar belli etmesem de. Bu sefer ben iç dünyasında yıkılıyorum. Yani geçiştirmeye elimden geldiği kadar bir şeyleri yapmaya çalışıyorum. Ona çok atmadan işte ne diye kendime göre o günküde biraz ağlaması geçtikten sonra dinledim, ettim. Bir şey istiyordu, pahalıydı. “Onu hadi alalım.” falan dedim. Hani bir şekilde dünyasını mutlu etmeye çalışıyorum, yapabileceğim bir şey yok yani. Ne diyeceğim Ona. İşte “Sen şu kadar, şöyle yaşayacaksın. Ondan sonra cennete gideceksin.” Öyle bir şey denmiyor işte. Çocuk daha on yaşında onu kimse kendine yakıştıramaz, söylesem de yani onu mutlu etmiyor ki o kadar. Yani daha küçüktü zaten o zaman. Şu anda kendine göre şey yapıyor ama. O hep bir zaman sonra bunlar geçecek tarzı düşünüyor. Bir şekilde de onun o hayalini de yıkmak istemiyorum. Çünkü umut olmadan, kanatları kırılır. Umut olmadan güne başlayamazsınız yani örneğin resim vermemesi onun psikolojik olarak kendine demek eksik gösteriyor ki, hissediyor ki şey yapmıyor, fotoğraflarını her yerden silmeye çalışıyor. Demek ki bunun da içinde yaşadığı bir şeyler var. Ne bileyim ben zor işte bu şeyler.

3.5. Ortopedik Engelli Çocukların Ebeveynlerine İnanç Konularıyla Alakalı Sordukları Sorular ve Ailelerin Bu Sorulara Verdikleri Cevaplara İlişkin

Bulgular

Ortopedik engelli çocukların ebeveynlerine inanç konularıyla alakalı sordukları sorular tablo 3.8’de temalandırılmıştır.

Tablo 3.8: Ortopedik Engelli Çocukların Ebeveynlerine İnanç Konularıyla Alakalı Sordukları Sorular

O.E.Ç. Ebeveynlerine İnanç Konularıyla Alakalı Sordukları Konular	Katılım Numarası	Görüş Sayısı
1 Ahiret ve Kıyamet	K1, K4, K8, K9, K10, K11, K21, K23, K24	9

2	Allah	K1, K2, K8, K4, K9, K11, K14, K23, K24	9
3	Melek, Cin ve Şeytan	K1, K8, K9, K10, K11, K15, K21, K23	8
4	Namaz, abdest ve oruç	K6, K14, K16, K19, K22, K27, K28	7
5	Peygamber ve peygamberler	K7, K10, K21	3
6	Fikhî Hükümler	K6, K7, K27	3

Ebeveynlere “Çocuğunuz inançla ilgili hangi soruları size sormaktadır? Bunlara hangi cevapları veriyorsunuz?” sorusu yöneltildiğinde ebeveynlerin verdikleri cevaplar doğrultusunda çocukların sorularının en çok 9 kişiyle “Ahiret ve Kıyamet ile Allah” temasını oluşturduğunu, en az ise 3’er kişiyle “Peygamber ve peygamberler ile Fikhî Hükümler” temasına dair sorular sordukları bulgularına erişilmiştir. Yedi ebeveyn (K5, K12, K13, K20, K25, K26, K29) çocuğunun inançla alakalı sorular sormadığını ifade ederken, iki ebeveyn (K15, K30) çocuğunun inanca dair sorularını internetten araştırdığını belirtmiştir. Soruya iki ebeveyn ise (K17, K18) “Aklıma gelmiyor.” şeklinde yanıt vermiştir.

“**Ahiret ve Kıyamet**” hakkında O.E.Ç.’ın sordukları sorular ve ebeveynlerinin verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir:

(K1)

Ölüm mesela. Onu ölüm olarak şey yapamıyor. “E Allah bizi yarattı. E o zaman hepimiz hemen ölseydik. Ve hepimiz hemen yaşasaydık.”

Yakın zamanda da mesela çok sevdiğimizizi kaybettiğimiz için ölüm soruları İslamî olarak ölüm “Allah neden insanları alıyor yanına? Biz onları seviyoruz ama Allah onları yanına alıyor. Bizim yanımızda kalsalardı.

(K4)

Nasıl olacak orası? Ölünce yaşayacak mıyız?” diye soruyor. Ben de diyorum “Bu dünyanın öbür dünyası da var. Bu dünyayı güzel geçirirsen öbür dünyada daha rahat edersin. Mesela cennete gidersen ama Allah'ın dediklerine uymazsan, onun istediği gibi yaşamazsan öbür dünyamız da kötü olur.” Ama o direkt böyle “Niye biz istediğimizi yapamıyoruz?” diyor. Ben de, “İstedğini yapıyorsun, çok bir şey değil. Beş vakit namaz kılıp Allah'ın yarattıklarına şükretmek ya da onun istediklerini yapmak yani bir gün içinde en fazla bir saatini alıyor, geriye kalan tüm gün senin.

...Kıyametle alakalı bir iki defa konuşmuştuk. Onda da kıyametin koptuğunda bütün dünyanın yok olacağını bir kere anlattım çok sormadı biraz korktuğu için de belki sormamış olabilir. Çünkü “Nasıl yok olacak, her şey üstümüze mi yıkılacak?” falan demişti.

(K8)

...Mesela diyorum ki ben ona genelde çocuk psikolojisi ile “Düşünsenize orada hayal etmenize bile fırsat vermeyecekler, istediğiniz her şey olacak yaldızlı odalarda yatacaksınız, Barbie bebekleriniz olacak vs. İstemediğiniz kadar meyveler olacak onları yiyeceksiniz tuvalete çıkmayacaksınız. Eğer ki bize dua ederseniz, biz de orada beraber oluruz. Tabii bizimle yaşamak isterseniz.

(K9)

Anne diyor, kıyamet kopacakmış, senin haberin var mı?” diyor. “Kızım kim demiş bunu?” dedim. “Arkadaşlarım konuşuyor.” “Kızım, kıyametin ne zaman kopacağını kimse bilmiyor, Allah'tan başka!” diye açıklamalarda da bulunuyorum.

...Anne biz ölünce hayat devam edecek ama ne şekilde devam edecek?

...İşte dediğim gibi hani ayeti anlatmaya çalıştım. Yarın ki inancımız işte yarın dünyaya tekrar hani dirileceğimizi, hesap suallerimizin olacağını, Sırat Köprüsü'ydü, işte buradaki yaptığımız iyiliklerin karşılığını veya kötülüklerin karşılıklarını orada bulacağımızı, insanları kırmamamız gerektiğini...

(K10) “Anne öldükten sonra bu dünyaya yine gelecek miyiz? diye soruyor. Ben de diyorum ki: “Çocuğum kimi gelinecek diyor, kimi gelinmeyecek diyor ben onu bilemiyorum.” dedim.”

(K21)

Biz neden buradayız, cennette değiliz? O zaman bizi direkt cennete koysaydı.” diyorlar. “Burası, sınav.” diyorum. “Sınavdan sonra cennete gideceksiniz; sınırsız her şey. Her istediğiniz olacak, ölmek yok, her istediğini yiyeceksin, kötülük yok.” diyorum. “O zaman niye buradayız?” diyorlar.

“Adem ile Havva'nın yaptığı şeyden dolayı buradayız.” diyorum. Şeytan, Allah' a karşı geldi. Ben, büyüğüm!” dedi. Allah da dedi ki “Sen, ateşsin! Seni söndürecek senden daha güçlü su var! O yüzden şeytan, Adem ile Havva' yı cennetteyken kandırdı. O yüzden onlar yasaklanan meyveyi yediler. O şeyi kaybetmek için oralarına buralarına sürdüler.

-Pisliklerini yoksa kakamız falan olmayacaktı. Ondan sonra Allah da onlara “Beni dinlemediğiniz için sizi dünyaya salıyorum,” demiş. “Günah işlediğiniz de cehennemde cayır cayır yanacaksınız, oradan çıktığınızda (alnını göstererek) buranızda bir mühür olacak, cehennemden çıktığınıza dair sonra cennete gireceksiniz,” diyorum.

(K23) *“...Cenneti cehennemi sorar...”*

(K24)

...Genelde ahiret hayatını sorgular. Nasıl dirileceğiz?” Din öğretmeni şey demiş “Nasıl ölürseniz o şekilde dirileceksiniz?” O bir ara buna kafayı taktı. “Anne mesela ben yolda öldüm; yolda mı dirileceğiz, mezarlıkta mı dirileceğiz? Cennet Cehennem nasıl bir yer acaba?” gibi ileriye dönük soruları var.

“Cennete nasıl gideceğiz?” diye sorunca, güzel ahlaklı olursan bazı konularda çok hassas davranırsan mesela helal ve harama dikkat edersen, birinin bir şeyini almazsan ya da yalan söylememeye çok dikkat edersen, kimsenin hakkında iyi ya da kötü yorum yapmazsan, bu şekilde olursan cennete gidersin ama yalan söylersen, haksızlık yaparsan... Şuradan yola çık diyorum mesela iyi bir insanı nasıl seviyorsun değil mi, çok kötü bir arkadaşın var; Onun yaptığı her şeyden şikâyetçisin, Onu alıp da güzel bir yere gider misin? “Hayır!” diyor. İşte kızım, Allah da kötü birini alıp cennete koymayacağına göre doğru cehenneme. Her şeyi bilen Allah bize, bu şekilde davran diyorsa öyle davranacaksın, her şeyi bilen Allah'a teslim olmalıyız.

“Allah” hakkında O.E.Ç.'ın sordukları sorular ve ebeveynlerinin verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir:

(K1)

...Durumundan dolayı evet durumunun farkında bilincinde onun hani Allah onu vermiş ama yine de diyor. “Keşke Allah bana çalışan ayaklar verse.”

Hatta bir keresinde şunu dedim. Ben onun öyle düşünebileceğini hiç düşünmemiştim. Bana şey dedi. “Anne, arkadaşlarım çok şanslılar!” “Neden oğlum?” “Anne, bak onlar doğarken yürüdüler. Ama ben on bir yaşındayım. On iki yaşındayım daha yürüyemiyorum. Ben de doğuştan yürüyebilirdim,” dedi. Ben de dedim ki “Oğlum, onların ileride imtihanları farklı olacak. Şu an bir imtihan dünyasındayız.

...Hani sen bana diyorsun ki sen Allah'ın sevgili kulusun. Ben hani iyi yerlere gideceğim zaten.” Hani “Ben cenneti hak edeceğim” gibi düşünüyor. Böyle olunca cenneti hak edeceğim. Ben de dedim ki “Hayır Akif, evet böylesin. Allah seni güzel yarattı, sınav dünyasındayız. Ama sen eğer Allah'a karşı kulluk görevlerini yapmazsan, şimdi sana namaz farz değil ama sen namaz kılmazsan, ibadetlerini yapmazsan, insanlara kötü davranırsan, Allah'ın yasakladığı şeyleri yaparsan o zaman Allah seni cennetine almaz.” Ama “Ben böyleyim,” dedi. Hani şöyle düşünüyor: “Ama ben böyle yaratıldım, zorluk yaşıyorum.” Ama ben onu anlattım. “Hayır Akif, durumunun yanı sıra Allah'a karşı görevlerini de yapmak zorundasın. O zaman sevabın da olur. İnşallah daha iyi yerlerde de olacaksın,” demiştim.

(K2) “Allah'ın nasıl varlığına inanırız?” Bunu klasik örneklerden yola çıkarak cevap veriyorum. “Aklını görebiliyor musun? Ama varlığını hissediyorsun. Nefes aldığında aldığın nefesi görebiliyor musun? Ama varlığını biliyorsun.” gibi.”

(K4)

...Allah'ın sonsuz bir gücü olduğunu söylüyorum, bu dünyayı yarattığını “Ol!” dediğinde her şeyin olabileceğini ama benden daha vicdanlı olduğunu mesela ona, “Ben senin annenim sana bir şey olduğunda ben çok üzülüyorum ama Allah sana daha çok üzülüyor. Ben hasta olduğumda sen gelip bana kıyamıyorsun, “Canım annem!” diyorsun ya ama Allah bana daha çok üzülüyor senin üzülüşünden. O, daha vicdanlı, daha insafli ama her hatanda, tövbe etmen lazım çocuğum. Allah u Teâlâ istediği gibi nasıl güzel yaklaşırsa sen de o insana öyle yaklaşırsın, Allah u Teâlâ da öyle ama bizi her şekilde hatalarımızla da kabul ediyor.” mesela bunu anlatıyorum. Sen böyle yaparsan seni yakacak yıkacak demek onu uzaklaştırmak olur zaten ama cezalarımızda bunu bir iki defa yapmazsan affi var ama bunu hayatın boyunca yapmazsan mutlaka cezası olduğunu söylüyorum.

...Allah, bizi görüyor mu, bizi duyar mı? Ben böyle yapsam beni görür mü?” bunları soruyor. Ama artık şimdi az çok biraz daha biliyor, idrak edebiliyor.

(K8)

Bu rahatsızlığından dolayı bazen diyor ki “Anne Allah’ı seviyor muyuz?” “Evet, seviyoruz.” “Korkuyor muyuz?” “Evet, korkabiliriz, korkuyoruz da.” “Anne, ben Allah’ı çok seviyorum.” Bazen ona söylüyorum “Muhakkak ki bir hata yaptığımızda Cenab-ı Allah bunu bizim önümüze çıkartabilir, cezalandırılabilir böyle bir şey yaptığın için mi böyle bir şey olabilir gibi konuşma yapıyorum. Diyor ki o zaman da bazen yanlış konuştuğumuzu da hissediyorum. Diyor ki “Ben doğuştan çok temiz bir çocuktum (bunu bu 2 yıldır soruyor) ben Allah'a ne yaptım da Rabbim beni böyle yarattı?” diye konuşmalar oluyor aramızda.

(K9, K11, K24)

Allah'ın görülmediğini biliyor. Okulda da zaten öğretmişler. “Anne, Allah’ı niye göremiyoruz?” diyor. Bir ara ona da takılmıştı. “Kızım bak onu görme şansımız yok, kimse görmemiş.” diye bir açıklamada bulundum ona. “E ne zaman göreceğiz?” “Hiçbir zaman görmeyeceğiz kızım,” dedim. Bu şekilde dilimin döndüğü kadarıyla anlatmaya çalışıyorum kızıma.

(K14)

...Allah inancını, “Allah nerede, gökyüzünde mi bulutların içinde mi gizleniyor.” diye sorarlardı. Ben zaten Hristiyanlık dönemindeyken de evren, dünya, insan beni çok şaşırtıyordu. Olağanüstü bir şey evrenin yaratılışı; evrene, gezegenlere baktıkça diyordum ki “Hiçbir bilim adamı bunu yapamaz. Allah her yeredir,” diyordum.

Elimden geldiğince bildiğim sorulara cevap veriyordum, bilemediğimi eşime soruyordum. Çünkü mesela Hristiyanlıkla İslamiyet'in arasında şimdi Hristiyanlığın hükmü kalkmış ama papazlar da o kadar çok değiştirmişler ki bizim eski inancımızı göre de farklı yanlış bilgi aktarmayayım diye çocukları Sıbyan Mektebi'ne gönderdim ki gerçekten o temeli oluşsun, diye çocuğum. “Ben kimim? Ahmet ama o altında olan Müslüman kimliği çok önemli.

(K23)

...Artık O da biliyor; kötü insanlar, iyi insanlar; yapılması gereken ve yapılmaması gerekenleri. Çocuklara, kadınlara yapılanları... Sonuçta her gün televizyonda görüyoruz. “Anne, Allah bunları cezalandıracak mı, niye böyle insanlar var?” Bunları çok sormuşluğu vardır. “Oğlum, tabii ki burada biz şu anda sınavdayız, yaptıklarımızın hepsinin karşılığını göreceğiz. Kötiysen cehennem denen bir yer var, iyiyse cennet var.

“**Melek, Cin ve Şeytan**” hakkında O.E.Ç.’in sordukları sorular ve ebeveynlerinin verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir:

(K1)

Oğlum, bak bizim sağımızda ve solumuzda meleklerimiz var. Günahları ve sevapları yazan meleklerimiz var,” diyorum. Diyor ki “Ben günah işleyince yazıyorlar mı?” Bazen bir yaramaz yani yaramazlık diye nitelendirmeyeyim de bir şeyler yapıyor. Ben diyorum ki “Bak Akif melekler yazıyor.” Hemen toparlıyor “Tamam yazmayın, yazmayın falan yapıyor. Tövbe ettim yapıyor.

(K8)

...Anne, iyilik yaptığım zaman sağ tarafım yazıyor, kötülük yaptığım zaman sol tarafım yazıyor.” İki üç şey yaptığında “Acaba sağ tarafım mı daha fazla yazmıştır yoksa sol tarafım mı?” deyince, “Bugün eşit yazılmıştır anneciğim” deyip espriye vuruyorum. Ona “Anneciğim, biz bazen yaptığımız şeyleri unutabiliyoruz ama Allah kesinlikle unutmaz, melekler kesinlikle unutmaz.

(K9)

...Bir ara şeye çok takılmıştı; cin meselesine, okulda çok yayılmıştı bu. “Cin ne, anne? Cin ne yapabilir bize? Görünür mü?” filan gibisine. “Kızım bak cin, tamam, tabii ki var. Ama hani görünmez bize şey yapmaz. Korkma, etme. Hani dikkat etmen gereken noktalar var özellikle tuvalette, banyoya girerken ağzında lokma olmayacak. Uzun bir süre tuvalette kalınmaz. İşte banyo yaparken tuvaletin klozetinin kapatılmasının gerektiğini, banyoda çok kalınmayacağını, o şekilde yol göstermeye çalıştım hani.

...Meleklerle alakalı soruları vardı. Bu dönem Din dersinde konumuz da meleklerle ilgiliydi. Omuzlarımızda iki tane meleğin olduğunu işte sur

meleğinin olduğunu biliyor. İşte sura gelip üfleyeceğini, kıyamet kopacağını, onlarla ilgili bilgisi var.

(K10) *“Şeytan ve cin aynı mı?” “Değil ama ben bunları fazla bilmiyorum adını anmayalım,” dedim.”*

(K15) *“Mesela iyilik yaparsan sağındaki melek yazar diyorum ama kötülük yaparsan soldaki yazar. Bazen kızdığım zaman diyorum ki “Sol tarafına tükür de şeytan senden uzaklaşsın!”*

“Bu tarz sorulara aşırı girmiyor benimle ya. (inançla alakalı soruları kastediyor)”

(K23) *“Çok soru sorar, melekleri sorar, ahireti, yeri geldiğinde cini sorar.”*

“Namaz, abdest ve oruç” hakkında O.E.Ç.’in sordukları sorular ve ebeveynlerinin verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir:

(K6) *“İnançla ilgili her soruyu kafasına ne takılıyorsa mesela şu anda belki de kırk yaşına gelmiş bir insan onları düşünüp soramaz. Fatih’in sorduğu soruları. İşte mesela namazı...”*

(K14) *“Bazen soru sorabiliyorlar, ergenlik dönemine girmeye başladılar. On üç yaşındaki erkek çocuklarının kendilerine göre soruları oluyor mesela abdest konusunda sık sık soruyorlar. Ama ben hiç bunu anlatmadım.*

(K16)

Niye ben (oruç) tutamıyorum, küçük çocuklar bile bu kadar erken yatmazken ben niye erkenden yattıyorum? Herkes tutuyor, ben tutamıyorum.” deyip başlıyor ağlamaya. Ben de “İki sene önce bir şeyin yoktu tutuyorduk. Bak şimdi hastalığın var, bir özrü var, iyileşince zaten tutacaksın.” diyorum. Bu sefer de “Benim borcum çok.” diye ağlıyor.

“...Abdest nasıl alınır ile ilgili soruyor. Aslında kitaplar da okuyor da emin olamıyor.

(K19)

Namaz kılsak mı? Anne, sen de namaz kılacak mısın?” Manevi bir teyzesi var onu sürekli namaz kılarken, Kur'an okurken görüyor işte, demek istediğim namaz konularını soruyor mesela babası banyo yaptırırken gusül abdesti aldırıyor, Kelime-i Şehadetini getiriyor “Bunları banyodan sonra yapmak zorunda mıyız?” diyor. “Oğlum işte bu şekilde yapıyoruz. Abdest

almak güzel bir şey,” diyoruz. Öyle bir çocuk ki öğrenmek istediğini bilgisayardan, kaynaklardan açıp kafasına takılan bir şey olduğu zaman okuyarak da kimseye sormadan da kendisi yapıp sonra “Anne ha bak bu böyleymiş,” diyen bir çocuk.

(K22) *“Ben ne zaman namaz kılacağım, ne zaman örtüneceğim. Ben de namaz kılmak istiyorum.” Ben de ona regl olduğu zaman namaz kılıp örtüneceğini, söylüyorum.”*

(K27) *“...Yine “Namaz olarak bu çok değil mi, niye bu kadar çok oluyor?” diye çok duydum. Namaz hususunda bunun Allah'ın emri olduğunu, böyle daha kendimizi rahatlattığını bildiğimizi bunun bizim için olduğunu anlatmaya çalışıyorum.”*

(K28)

Ya inançla soruları işte en çok oruç tutmayı çok istedi mesela. O yasak olduğu halde onu istedi “Bir gün tutayım anne, bir gün tutmayayım.” Ona çok taktı kızım. Bu senin tutamayacağın bir şey. Hani normal insan olsan tutarsın zaten tuttururum onda bir sorun yok ama işte üç öğün insülin vurduğumuz için.” Onda biraz sorgulama yaptı. İşte bilemediği mesela kafasına takıldığı şeyleri.

- Mesela şimdi dedi oruç mesela. Farz orucundan başka oruç tutulur mu?

Tabii tutturulur normal olanda. Hep beraber üç aylar giriyor. Üç aylar tutuyorsun. Farz olan, vacip olan, sünnet olan şeyler yapıyorsun. Ekstradan da kendin Allah rızası için oruç tutuyorsun. Onu sordu şimdi. O arkadaşına sordu herhalde. Normal olarak oruç tutulur mu hani.

“Peygamber ve peygamberler” hakkında O.E.Ç.’ın sordukları sorular ve ebeveynlerinin verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir:

(K7) *“Peygamberimiz okuma yazma bilmiyor, nasıl öğrenmiş?” diyor. Ben de diyorum ki “O sadece okumamış; yaşayarak okumuş.”*

(K10) *“Hz. İbrahim çocuğunu kurban ediyordu ya bıçak neden taşı kesti de çocuğun boynunu kesmedi.”*

(K21) *“... Hz. Adem'in yanlış yaptığını şeytanın ateş olduğu için asi geldiğini anlatıyorum onları biliyorlar?”*

“Fıkhî Hükümler” hakkında O.E.Ç.’ın sordukları sorular ve ebeveynlerinin verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir:

(K6)

...Şarkı dinlemenin cezasının ne olduğunu her şeyi, her şeyi. Ne aklınıza geliyorsa... Mesela Fatih'e bir kere demişim yanında. Sormuş işte bana bir boş zamanında şarkı dinlemenin ne olduğunu. Ben de dedim ki "Dinlemek günah oğlum." Tamam daha bitti Fatih için.

(K7) *"Bazen video falan izliyor o videoda biri birini rahatsız etmiş gördüğünde gelip "Anne bunu yapmak günah değil mi?" Affedersin fazla açık insanları görüyor. "Anne bunlar günah değil mi? Ben bunları görünce utanıyorum."*

(K27)

Soru olarak... Genelde mesela ben başımı bağıyorum "Neden başını bağıyorsun, niye dayımın yanında bağılamıyorsun da amcamın yanında bağıyorsun, evde bağılamıyorsun niye dışarıda bağıyorsun?" gibi..."

"Günahı sevabı söylüyorum; yabancı erkeklerin yanında başımın açık olması günah ama kardeşim olduğu için o bana günah değil. Allah'ın izin verdiği kadar ben açabilirim ya da kapatabilirim, diye cevap veriyorum.

3.5.1. Ebeveynlerin İnanç Konularını Cevaplandırma Hususunda Yeterliliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcılara çocuklarının inançla alakalı sordukları soruları cevaplandırmada kendilerini yeterli hissedip hissetmediklerini sorulduğunda sadece bir ebeveyn (K3) konuda kendini yeterli hissettiğini ifade etmiştir. Ebeveynlerin kendilerini yeterli hissetmeme hususundaki görüşlerinden bazıları şöyledir:

(K1)

... O an soruyor ve ben de çok şaşırtıyorum ama bazen çok çok uç sorular sorarak benim tökezlediğim de oluyor. Hani cevap bile veremiyorum. Hatta ben bu konuda bir tane hocaya sormuştum. Demiştin ki "Oğlum bana çok hatırlayamıyorum ama çok böyle ağır şeyler soruyor. Ben o sorular karşısında cevapsız kalıyorum." O da dedi ki "Annesi, sen cevap vereceğin kadar cevap ver. Cevap veremeyeceğin durumlarda -oğlum bir hocaya sorarız-. Beraber çok ben de bunun cevabını bilemiyorum diyebilirsin.

(K2)

Hiç hiç hiç hiç düşünmüyorum. Hatta bunun mahcubiyetini de yaşıyorum. "Bak Mehmet Bu konuyu böyle söyledim ama kendi bildiğim kadarını söyledim. Oğlum istiyorsa sen de araştı, ben de araştırayım, aklına takılırsa beraber bakarız." diyorum. Bazen bakıyor, görüyorum. Ama çocuk olduğu için ilgisi çabuk dağılıyor hemen başka tarafa kayıyor.

(K14)

Ben tamamen hocalara bıraktım onu çünkü "Ben yanlış ifade etmeyeyim," dedim. O yüzden onlara bıraktım, gayet güzel gidiyoruz. Yanlış fetvadan gerçekten Allah'a sığınırım, çok zor bir şey Allah dememiş ama sen diyorsun. Çok samimi bir şekilde söylesen, ama orada bir yanlışlık olsa Allah muhafaza. Onun için bilmiyorsan "Bilmiyorum." demek en güzel şeydir yani.

(K18) *"...Dediğim gibi eğitim konusunda yeterli değilim, kendim almadığım için araştırmadığım için çok yeterli değilim."*

(K22) *"...Kısmen, tamamen yeterli değilim. Doğaçlama tarzı diyeyim ben size. O anki duruma göre çocuğuma izah ettim, ederim."*

(K23)

...Yetiştirebildiğimiz yerde cevaplıyoruz, yetişemediğimiz yerde doğru bilgileri alma sürecinde internetten faydalanıyoruz."

Hayır, görmüyoruz. Biz eskiden annelerimize bir soru sorardık, bir cümle ile tatmin olurduk. Şimdiki tatmin olmuyor. Derinlemesine daha çok sorular soruyorlar. Zaten yalan yok, ben de çok çok aman aman kitaplar okumuş değilim, ailemden gördüğüm, bildiğim, duyduğum yeterince cevap vermeye çalışıyoruz.

(K24) *"Hayır, bildiğim kadar cevap veriyorum ama yeterli miyimdir, değilimdir yani bu konunun uzmanı kadar bilemem hiçbir şeyi."*

(K28) *"...Yok yok ona ben hani ağır bir şey sorarsa onu açıklayamam..."*

3.6. Ortopedik Engelli Çocukların Ebeveynlerinin Okuldaki DKAB Derslerinin İnanç Eğitimine Katkısı Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Ortopedik engelli çocukların ebeveynlerinin okuldaki DKAB derslerinin inanç eğitimine katkısı hakkındaki görüşleri tablo 3.9’da temalandırılmıştır.

Tablo 3.9: Ebeveynlere Göre Okuldaki DKAB Derslerinin Çocukların İnanç Eğitimine Katkısı

Okuldaki DKAB Derslerinin İnanç Eğitimine Katkısına Dair Ebeveyn Görüşleri	Katılım Numarası	Görüş Sayısı
1 İnanç eğitimine olumlu katkısı var.	K3, K4, K7, K10, K12, K13, K14, K15, K16, K18, K19, K21, K22, K23, K29, K30	16
2 İnanç eğitimine yeteri kadar katkı sağlamıyor.	K5, K9, K17, K20, K24, K25	6
3 Öğretmen tutumundan kaynaklı olumsuz görüş.	K2, K8, K27	3
4 İnanç eğitimine hiçbir katkı sağlamıyor.	K26, K28	2

Araştırmanın son sorusu olan “Çocuğunuzun okulda aldığı din eğitiminin inanç eğitimine bir katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna üç ebeveyn (K1, K6, K11) yanıt vermemiştir. Bunun nedenlerinden biri, katılımcı çocukların birinin okula geç başlaması ve pandemi sebebiyle okula ara vermesi dolayısıyla henüz 3. sınıfta okuyor olması, diğer iki ortopedik engelli çocuğun ise okulda eğitim almamasından kaynaklanmaktadır. Ebeveynlerden elde edilen veriler Tablo 3.9’da temalandırılmıştır. Buna göre en çok görüş sayısının olduğu tema 16 kişiyle “İnanç Eğitimine Olumlu Katkısı Var” en az görüş sayısının olduğu tema ise 2 kişinin yer aldığı “İnanç eğitimine hiçbir katkı sağlamıyor.” temasıdır.

“İnanç eğitimine olumlu katkısı var” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K4)

Din Kültürü dersinde ilkokulda çok ilerlemedik biz. Ama şu an ortaokulda 3 tane sureyi ve anlamlarını sınavda çıkacak, diye ezberledi. Öğretmenleri

anlattıktan sonra dikkat ederdi ama şimdi daha dikkatli olarak kapımıza vuruyor: “Anne, öğretmenimiz dedi ki: “Annelerin odasına kapıya vurulmadan girilmez!” dedi. Kendi odasında kapısının kıyafetlerini değiştirirken örterdi ama şimdi aniden gireriz diye, kilitliyor; “Belki haberiniz olmaz girersiniz”. Yemek yediğinde ya da yemekten sonra dua etmeye daha dikkat ediyor. Biz de söylüyoruz ama öğretmenin dediklerini daha çok yapıyor evde.

(K7)

Ben iyi olduğunu düşünüyorum. Çünkü o gün bile getirdi Din dersinde hareketleri öğreniyordu, ben daha onu okuldan alırken “Anne bu akşam bana yardım etmen lazım.” “Neden?” dedim. “Dersim var,” dedi. Ben de güldüm. “Benim senin dersine ne faydam olur?” “Ya yok anne sen bunu biliyorsun,” dedi. “İyi biliyorsam söyleyeceğim.” Yanıma oturdu, eline kitabını aldı. Bir saat boyunca sadece onları tekrar ettik, severek yaptı. “Anne bakalım hocaya verebilecek miyim?” dedi. “Ben buna çok sevindim eğer sen bunları öğrenirsen ben yazın sana tatilde Kur'an öğreteceğim,” dedim. “Tamam inşallah,” dedi. Biliyorsunuz bazı cüzlerde, Yasinlerde hem Türkçe hem Arapça var. “Anne senin Yasin'in de şu sure, şu ayet var mı?” “Var.” “Ben onu ezberleyebilir miyim?” “Ezberle,” diyorum. O ayeti ezberlemeye çalışıyor.

(K10)

Ahret gününü, meleklerin görevlerini anlatıyor. Anne “Ahret gününde cennete girenler böyle böyle olacakmış, yürüyemeyenler yürüyeceklermiş konuşamayanlar konuşacaklarmış,” diyor. Öğretmen bunları anlatmış. Öğretmen okulda bir sure veriyor ezberlemesi için ben ona onu ezberletiyorum. Ayet el-Kürsi'yi öğrettim her gün yatarken okutuyorum. Okulda öğretmen ödev verince daha çok dikkatini çekiyor. Sınavı vardı “Dua et, Fatiha oku,” diyorum Kul eûzü bi rabbinnası öğrendi, şey dedi “Anne bunu hasta olan okurmuş, vücuduna sürermiş ona şifa olurmuş,” dedi. Din kültürü dersini önemsiyor, okulda öğretmeni ne söylerse aklında tutuyor. Bana başka şeyleri anlatmaz ama Din Kültürü dersini anlatır.

(K12)

Okuldan önce sureleri, dinimizdeki bir şeyleri ezberlediği için okulda daha bir rahatlık yaşıyor ya da ne bileyim benim öğrettiğim bir şeyin okulda yanlış olduğunu ya da okulda öğrendiği bir şeyi gelip bana öğretebiliyor. O yüzden evdeki ve okuldaki eğitimin birbirine desteği var.

(K13)

Ben bir baba olarak “Çocuğum işte bak bu duayı şunu öğreneceksin!” dediğimde belki beni kaaleye almayabilir ama hocanın verdiği bir ödev, bir ayet varsa onu öğrenir. Onun açıklamasını bile öğrenir. Arkadaşlarının arasında katılımı çok iyiymiş onu da soruyorum. O biraz daha teşvik ediyor. Ben söylediğimde “Ha tamam baba,” diyor, belki ben öyle algılıyorum ama öbür türlü onu daha fazla kafasına yazıyor.

(K14)

Okulda olan din eğitimi hususunda herkes benim kadar şanslı olmayabilir ama bugün normal okullarda bile dinî eğitim veriliyor. Özel okullarda daha fazla veriliyor ama. Bayağı katkısı oldu çünkü Cuma namazını hep bir arada kılıyorlar. Bir soruları olunca hocalara danışıyorlar mesela ergenliğe girmeye başladılar, ben çok net bir şekilde hocayı arıyorum ve diyorum ki “Bizim babamız çok çalışıyor, bir Türk babası olarak (gülüyor) bize sadece finans olarak yardım ediyor, manevi olarak yok, babamızın bu konuları çocuklara pek anlatmaya zamanı kalmıyor, çocuklara anlat” dediğim zaman Allah binlerce razı olsun Yeni Doğu’da bir aile gibi olduk, anlatıyorlar ve o iş bana kalmıyor. Açıkçası kız çocuk olsa farklıdır ama erkek çocuklarıyla alakalı namahrem konular var ya çok yüz göz olmak, o perdeyi yırtmak istemiyorum.

(K16) *“Tabii muhakkak oluyor, fazlasıyla okuldan alıyor. Ben dışarıda okumadığım için küçük çocukla din eğitimine gidemediğim için fazlası ile onlar okuldan alıyor zaten anlatıyorlar.”*

(K19, K23) *“İyi bir katkısı var. Din öğretmenimiz iyi bir kadın, takıldığı şeyleri güzel bir şekilde anlatıyor, izah ediyor. Okulda iyi bir eğitim alıyor.”*

(K21) “Bazen benden daha iyi bildiğini görüyorum. Bazen bana “Hayır, anne öyle değil! Öğretmenim böyle dedi.” diyor. Ben de öğretmenin doğru söylemiştir.” diyorum.”

(K22)

Sübyan okuluna göndermediğim için onu Kur'an-ı Kerim'de, surelerde yeterli değildi bunları öğrendi. Peygamberimizin hayatını daha ayrıntılı öğrendi. Benim yetersiz olduğum yerlerde takviye etti. Allah'ın varlığı ve birliğini konusunda benim anlatamadığım eksikleri Din dersinin tamamladığını düşünüyorum çünkü Menekşe'nin online derslerinde hocası ile konuşmasını duyuyordum, dinliyordum gayet güzel şeyler oluyordu, Menekşe'de çok katılıyordu. İmam Hatipteyken Din dersi hep yüksekti, hiç düşük almadı şimdi düz liseye verdim ama.

(K23) “Din dersine severek giriyor, öğretmenini de sever, çok şey değil yani hoşuna gidiyor. Bilmedikleri konuları öğrenmeye çalışıyor, öğreniyor, soruyor.”

(K29, K3) “Oluyor olmaz olur mu? Yani hani çocuk üç şey anlatsa kapacak çocuk bir tanesini alıyor. Evet, evet, evet. Mutlaka faydası var.”

“İnanç eğitimine yeteri kadar katkı sağlamıyor” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K5) “Onlar üstünden geçiyorlar, siz de yanlış anlamayın da daha üstten geçiyorlar sanki. Üstten konuyu veriyorlar, açmıyorlar ama medresede derinlemesine işleniyor, bir konu bir konuyu açıyor, konular birbirini açınca derine iniyorsun ama tabi bu zamanla da, müfredatla da alakalı olabilir. Okulda şimdi ders 40 dakika.”

(K9)

Okuldaki alınan din eğitimleri bence yetersiz. Şöyle yetersiz; çok fazla detaya girilmiyor. Sadece tamam öğretmenimiz elinden geleni yapmaya çalışıyor. Müfredat belki de çok az bir şey oluyor. Hani daha fazla bilgi verebilirler. Özellikle din kitapları çok sıkıcı, çocukları çok bayıyor. Hani daha açıklayıcı şeyler yapabilirler mesela. Onların anlayacağı tarzlarda olabilir. Kuru kuru bilgi veriliyor (Din dersi kitaplarını kastediyor). Hani böyle süsleyerek de olabilir yani.

(K17) “Bilmiyorum bazen geri dönütleri olumlu da olumsuz da oluyor çok. Yani din eğitiminin çok büyük bir katkısı olmuyor herhalde.”

(K20)

...Bu din dersleri, siz de tabii ki çok iyi biliyorsunuz ki okullarda tam teşekküllü olmuyor, genelde bir medrese veya bir kurs gibi yerlerde daha teşekküllü oluyor. Çünkü niye? O an oradaki hocalar sadece ona yoğunlaşıyor. Ama okuldaki hoca sadece işte artık bir saattir, yarım saattir. Ona vaktini ayırabiliyor. Tam bir yeterli bir vakit ayıramıyor.

...Çünkü diğer çocuklardan biliyorum, kursa gönderiyorsun farklı bir şey diğer yerde orada aldığı dersler farklı bir şey. Diğer çocuklardan biliyorum. Çünkü orada sordukları soruları kurs eğitimi olduğu için rahatlıkla cevap verebiliyorlar ve iyi not alabiliyorlar. O yüzden yani okuldaki dersin tam yeterli olduğunu düşünmüyorum.

(K24)

Vallahi bir şey söyleyeyim mi artık bence din eğitimi de yok gibi sanki okullarda, çok çok az. Ben şunu anlayamıyorum. Evet günümüz için, yaşantımız için gerekli mi? Evet evet evet. Karşıt bir insan değilim, bunu baştan söyleyeyim. Ben Müslüman bir ülkede yaşarken neden haftada üç saat Almanca dersi alıyorum ki kaç tane çocuk var Türkiye'de. Bu çocukların kaç tanesi Almanca öğretmeni olacak? Ama Müslüman bir ülkede yaşıyorsak sen bu çocuklara üç saat fazla temel din eğitimini ver, bak bakalım nasıl düzgün bir nesil gelecek arkadan. O zaman ateistliği savunmayacak çocuk, felsefeyi konuşmayacak. Çünkü bilmiyor bilmiyor bilmiyor. Bana kızımın sınıfındaki çocuk dedi ki "Allah yoktur, ben inanmıyorum." Dedim ki "Neden oğlum, günaha giriyorsun. Sonra arkadaşı sınıfa girdi dedi ki "Allah belanı versin!" Dedim ki "Hani Allah'a inanmıyordun şimdi "Allah belanı versin!" diyorsun. Çocuk diyor ki "Ama gözle görülmeyen hiçbir şeye inanmıyorum." Çocuğum dedim "Her gördüğün şeye inanmak zorunda mısın?" "Evet," dedi. "Peki senin aklın var mı?" dedim. "Evet, var." "Aklını görebiliyor musun, o zaman aklına da inanma!" dedim. Sonra bana döndü "Ya abla ya git ya" falan dedi.

Bence okulda verilen din eğitimi yeterli değil. Bana göre nesil olarak iyi bir nesil de değiliz, her şey okulda başlıyor temelden başlıyor sistem yanlış. Bunları söylerken ben diğer görüşte olanlara saygı duyuyorum, kızıma da her dine her inanca saygılı olmasını söylüyorum ama Müslüman bir ülkede

yaşıyorsak Müslüman gibi davranalım. Herkesin dinine elbette ki çok saygılıyız, biz nasıl inanıyorsak onlar da o şekilde inanıyor.

(K25) *“Okulda zaten haftada bir kez ders veriyorlar, onun da pek etkili değil sanki.”*

“Öğretmen tutumundan kaynaklı olumsuz görüş” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K2)

Kanayan yarama parmak bastınız. Din öğretmenimiz de Mehmet'e karşı çok ilgisiz. Ben bu durumdan çok şikayetçi idim, bunu sınıf öğretmenimize bir kere çitlattım, çok da üzerinde duramadım. Sonuçta karşıımızdaki bir öğretmen. Öğretmene saygısızlık yapmak istemedim.

Yollar bizim istediğimiz gibi olmuyor, biraz da mesafemiz var. Bu sebeple Mehmet bazen geç kalıyor, öğretmen çocuk kitabını açana kadar bile beklemiyor, tam gaz devam ediyor. Biraz da tepki verdim “Niçin beklemiyorsunuz, bu çocuğun özel bir durumu var!” Ben anlamaya ve orada anlatmaya çalışıyorum, (öğretmen) o anda durmamdan da rahatsız oluyor. Ben o an Mehmet konuyu yakalasin diye duruyorum. Bu Mehmet'in son sınıfı 4.sınıf 2.dönem olduğu için çok üzerinde durmadım. Ben şöyle düşünüyorum, yanlış mı bilmiyorum; çocuk sınıfa girdiğinde iki dakika dursa çocuk kitabını açsa onu tarif etse “Mehmetciğim bak, buradayız.” dese... Çocuğa “Anlamadığında öğretmenine soruyor musun?” diyorum. “Yok,” diyor. “Diyaloğa geçiyor mu?” “Yok hiçbir şey söylemiyor, işleyip geçiyoruz,” diyor konuyu.

(K8) *“...Bakıyorum her şey artık nota dökülmüş...*

...Bana göre din konusu biraz daha istisnai bir şey bir matematik Türkçeye benzemez.”

(K27)

Bu inanç eğitiminin biraz öğretmenleriyle alakalı olduğunu düşünüyorum mesela bir önceki yani ortaokuldaki öğretmenimiz çok ilgiliydi onu okutturuyordu, artılar veriyordu ama şu an lisedeki öğretmenimiz kendi sınıfına dersini anlatıp çıkmayı tercih ediyor. Bunun öğretmenle alakalı olduğunu düşünüyorum, öğretmen ne kadar özveride bulunursa o kadar faydasını görüyoruz.

“İnanç eğitimine hiçbir katkı sağlamıyor” teması içerisinde bulunan ebeveyn görüşlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

(K26) “Okulda din eğitimi verdikleri yok ki. Derslere yakın değil, dinle de irtibatı yok.”

(K28)

Vallahi okulda hiçbir şey katkısı yok. Daha fazla isterdim ama imam hatibe gitse kaldıramaz. Ortaokulda da yani şeyde seçmeli ders olarak mesela Kur'an-ı Kerim'i seçtirmiştim. Hiçbir dinle ilgili hiçbir şey yok yani. En azından haftada bir gün olsun dinle güzel peygamber efendimizin hayatını mesela anlatıp çocuklara güzeli, iyiyi, doğruluğu anlatan yok herhalde. Bilmiyorum ama.

3.7. Ortopedik Engelli Çocukların Bakış Açısından İnanç Eğitimine İlişkin

Bulgular

3.7.1. İnanç Gelişimleri Konusunda Ebeveynlerinin Duyarlılıklarına İlişkin

Bulgular

Bu bölümde yarı yapılandırılmış mülakat soruları sorulan ailelerin ortopedik engelli çocuklarıyla anket çalışması yaparak onların kendi pencerelerinden inanç eğitimine nasıl baktıklarına dair bulgular ortaya koymaya çalışılacaktır.

Tablo 3.10: İnanç Gelişimim Konusunda Ailem Duyarlıdır

	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
11 yaş		2	1	1
12 yaş				4
13 yaş		1	3	4
14 yaş				5
15 yaş				8
Ara Toplam	0	3	4	23
GENEL TOPLAM				30

O.E.Ç.'a uygulanan anketteki ilk soru olan “İnanç gelişimim konusunda ailem duyarlıdır.” sorusuna çocukların %76,7'si her zaman, %13,3'ü çoğu zaman, %10'u ise bazen şeklinde cevap vermiştir.

3.7.2. Ailede İnanç Eğitimi Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Ortopedik engelli çocukların ailede inanç eğitimi alıp almadıkları hakkındaki görüşleri tablo 3.11’de verilmiştir.

Tablo 3.11: Ailede İnanç Eğitimi Aldığımı Düşünüyorum

	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
11 yaş	1		2	2
12 yaş			2	2
13 yaş		3	2	3
14 yaş	1		1	3
15 yaş	1		3	4
Ara Toplam	3	3	10	14
Genel Toplam				30

“Ailede inanç eğitimi aldığımı düşünüyorum.” sorusuna katılımcıların %46,7’si her zaman, %33,3’ü çoğu zaman, %10’u bazen, %10’u ise hiçbir zaman cevabını işaretlemişlerdir.

3.7.3. Ailede İnançla Alakalı Sordukları Sorulara Verilen Cevapların Yeterliliğine İlişkin Bulgular

O.E.Ç.’in inançla alakalı sordukları sorulara ebeveynleri tarafından verilen cevapların yeterliliği hakkındaki görüşleri tablo 3.12’ de verilmiştir.

Tablo 3.12: Ailem İnançla İlgili Konularda Sorularıma Tatmin Edici Cevaplar Verir

	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
11 yaş	1	1	2	1
12 yaş		2		2
13 yaş	2		3	3
14 yaş		1	2	2
15 yaş		2	2	4
Ara Toplam	3	6	9	12
Genel Toplam				30

“Ailem inançla ilgili konularda sorularıma tatmin edici cevaplar verir.” sorusuna katılımcıların %40’ı her zaman, %30’u çoğu zaman, %20’si bazen, %10’u ise hiçbir zaman cevabını işaretlemişlerdir.

3.7.4. İnanç Konularında Merak Ettiklerini İnternette Araştırmaları Düzeylerine İlişkin Bulgular

O.E.Ç.’ın inanç konularında merak ettiklerini internette araştırmaları düzeylerine ilişkin bulgular tablo 3.13’ de verilmiştir.

Tablo 3.13: İnanç Konularında Merak Ettiklerimi İnternette Araştırırım

	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
11 yaş	3	2		
12 yaş	2	2		
13 yaş		6	1	1
14 yaş		2		3
15 yaş	2	3	2	1
Ara Toplam	7	15	3	5
Genel Toplam				30

“İnanç konularında merak ettiklerimi internette araştırım.” sorusuna %16,7 oranında her zaman, %10 oranında çoğu zaman, %50 oranında bazen, %23,3 oranında ise hiçbir zaman şeklinde cevap verilmiştir.

3.7.5. Ailede Aldıkları İnanç Eğitiminin Engelleriyle Başa Çıkmada Katkısına İlişkin Bulgular

O.E.Ç.’ın Ailede Aldıkları İnanç Eğitiminin Engelleriyle Başa Çıkmada Katkısına ilişkin görüşleri tablo 3.14’de verilmiştir.

Tablo 3.14: Ailemden Aldığım İnanç Eğitimi Zorluklarla Başa Çıkamamda Yardımcı Olur

	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
11 yaş		1	1	3
12 yaş		1	2	1
13 yaş	1	3	1	3

14 yaş		1		4
15 yaş	1	2	1	4
Ara Toplam	2	8	5	15
Genel Toplam				30

“Ailemden aldığım inanç eğitimi zorluklarla başa çıkmamda yardımcı olur.” sorusuna katılımcıların %50’si her zaman, %16,7’si çoğu zaman, %26,7 bazen, %6,6’sı ise hiçbir zaman cevabını işaretlemişlerdir.

3.7.6. Okuldaki DKAB Derslerinin İnanç Eğitime Katkısına İlişkin Bulgular

O.E.Ç.’in okuldaki DKAB derslerinin inanç eğitime katkısına ilişkin görüşleri Tablo 3.15’de verilmiştir.

Tablo 3.15: Okulda Aldığım Din Eğitimi İnanç Gelişimimi Olumlu Yönde

Destekler

	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
11 yaş			2	2
12 yaş			2	1
13 yaş	2		2	3
14 yaş			3	2
15 yaş		3	2	3
Ara Toplam	2	3	11	11
Genel Toplam				27

“Okulda aldığım din eğitimi inanç gelişimimi olumlu yönde destekler.” sorusunu üç katılımcı cevaplamamıştır çünkü bir katılımcı okula geç başlamış olup bunun yanı sıra Covid19 salgınından dolayı sınıf tekrarı yapmıştır. Bu sebeple henüz okulda DKAB dersine katılamamıştır. Bu soruya cevap veremeyen diğer katılımcılar ise okulda DKAB dersi görmemektedir. Geri kalan katılımcıların %40,7’si her zaman, %40,7’si çoğu zaman, %11,1’i bazen, %7,4’ü hiçbir zaman cevabını vermişlerdir. Hiçbir zaman cevabını veren katılımcılar 13 yaşındadır.

3.7.7. İnançla İlgili Cevabını Bulamadıkları Sorularına İlişkin Bulgular

O.E.Ç.’in inançla ilgili cevabını bulamadıkları sorularının olup olmadığına dair bulgular Tablo 3.16’da verilmiştir.

Tablo 3.16: İnançla Alakalı Cevabımı Bulamadığım Sorular Var

	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
11 yaş	3	2		
12 yaş	2	1	1	
13 yaş	3	4		1
14 yaş	2	2	1	
15 yaş	3	4	1	
Ara Toplam	13	13	3	1
Genel Toplam				30

“İnançla alakalı cevabımı bulamadığım sorular var.” sorusuna katılımcıların %3’ü her zaman, %10’u çoğu zaman, %43,3’ü bazen, %43,3’ü hiçbir zaman cevabını işaretlemişlerdir.

3.7.8. Cinsiyete Göre Ortopedik Engelli Çocukların Bakış Açısından İnanç Eğitimine İlişkin Bulgular

Cinsiyete göre O.E. Ç.’ın inanç eğitimine ilişkin bulgular tablo 3.17’de verilmiştir.

Tablo 3.17: Ortopedik Engelli Çocukların İnanç Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

	Erkekler				Erk. Gen Top	Kızlar				Kız. Gen Top
	Her zaman (4)	Çoğu zaman (3)	Bazen (2)	Hiçbir zaman (1)		Her zaman (4)	Çoğu zaman (3)	Bazen (2)	Hiçbir Zaman (1)	
İnanç gelişimim konusunda ailem duyarlıdır.	f 11	f 3	f 2	-		f 12	f 1	f 1	-	
Ailede inanç eğitimi aldığımı düşünüyorum.	44	9	4	-	57	48	3	2	-	53
Ailem inançla ilgili konularda sorularıma tatmin edici cevaplar verir.	f 8	f 5	f 3	-		f 5	f 6	f 3	-	
	32	15	6	-	53	20	18	6	-	44
	f 5	f 5	f 6	-		f 7	f 4	f 3	-	
	20	15	12	-	47	28	12	6	-	46

İnanç konularında merak ettiklerimi internetten araştırdım.	f 3	f 1	f 9	f 3		f 2	f 2	f 6	f 4	
	12	3	18	3	36	8	6	12	4	30
Ailemden aldığım inanç eğitimi zorluklarla başa çıkamamda yardımcı olur.	f 10	f 3	f 2	f 1		f 5	f 2	f 6	f 1	
	40	9	4	1	54	20	6	12	1	39
Okulda aldığım din eğitimi inanç gelişimimi olumlu yönde destekler.	f 5	f 4	f 3	f 2		f 6	f 7	-	-	
	20	12	6	2	40	24	21	-	-	41
İnançla ilgili cevabımı bulamadığım sorular var.	f 1	f 2	f 7	f 6		f 1	f 2	f 6	f 7	
	4	6	14	6	32	-	6	12	7	25
Toplam	172	69	64	12	317	148	72	50	12	237

Araştırmaya 16 erkek, 14 kız ortopedik engelli çocuk katılmıştır. Altıncı soru olan “Okulda aldığım din eğitimi inanç gelişimimi olumlu yönde destekler.” sorusuna ise 14 erkek, 13 kız öğrenci cevap vermiştir. Bunun sebebi erkek öğrencilerden birinin okula geç başlayıp bunun yanı sıra Covid19 salgınından dolayı sınıf tekrarı yapmasıdır. Dolayısıyla henüz DKAB dersine katılmamıştır. Bu soruya cevap vermeyen diğer katılımcılar ise okulda DKAB dersi görmemektedir.

Ortopedik engelli çocukların inanç eğitimine bakışlarının cinsiyet değişkeniyle incelendiği Tablo 3.17’de kız çocuklarının erkek çocuklara göre ailede daha az inanç eğitimi aldıklarını düşündükleri görülmektedir. Tabloya göre erkek çocukları kız çocuklara göre daha fazla “Aileden aldıkları inanç eğitiminin zorluklarla başa çıkmasına katkı sağladığı” düşüncesindedirler. “Okulda aldığım din eğitimi inanç gelişimimi olumlu yönde destekler.” sorusunda kız ve erkek çocuk katılımcıların verdikleri cevapta anlamlı bir fark yoktur ancak soruya verilen cevaplar kendi içinde incelenirken kız katılımcıların sadece “her zaman” ve “çoğu zaman” şikkını işaretlerken erkek katılımcıların bazılarının “bazen” ve “hiçbir zaman” şıklarını işaretledikleri tespit edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın temel konusunu oluşturan “Ortopedik engelli çocukların ailede inanç eğitimi” hususunda elde edilen bulgulardan ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

4.1. Ebeveynlerle Yapılan Nitel Araştırmaya İlişkin Sonuçlar

Ortopedik engelli çocukların ebeveynleri ailede inanç eğitimi verilmesi konusunda hemfikirdirler. Ebeveynlere inanç eğitimi denildiğinde en çok Allah’a inanmayı, O’na dayanmayı, şükretmeyi, kaza ve kadere imanı, teslimiyeti, tevekkül ve ibadetleri yerine getirmeyi anlamaktadırlar. Buna göre O.E.Ç.’ın ailelerinin inanç eğitimi verirken çocuklarının engellilik durumuyla başa çıkmalarını sağlamaya yönelik bir inanç eğitimi verdikleri söylenebilir. Bu sonuç, “Ailelerin çocuklarına vermeleri gereken inanç eğitiminin önemine dair farkındalıkları vardır.” şeklindeki ilk hipotezin desteklendiğini gösterir.

İnanç eğitiminin nasıl verilmesi gerektiği hususunda ise ebeveynlerin çoğunluğu bizzat kendileri yaşayarak çocuklarına inanç eğitimi verebileceklerine dair görüş bildirmişlerdir. Ebeveynlerin cevaplarına bakıldığında çocukların söylemden daha çok eyleme dikkat ettiklerine dair ifadeler vardır. Çelenk (2004) özel gereksinimi olmayan çocuklara yapmış olduğu çalışma da ebeveynleri ibadetleri yerine getiriyorsa çocukların da dinî vecibelerini yerine getirdiği sonucuna ulaşmıştır. Buradan yola çıkarak ailenin örnekliğinin özel gereksinimi olsun olmasın çocuklara etkisi olduğu düşünülebilir. İnanç eğitiminin nasıl olması gerektiği hususunda sadece bir ebeveyn peygamberin hayatını ve O’nun örnekliğini dile getirmiştir. Kula’nın (2011) engelli birey ve ailelerinin Hz. Peygamber’in hayatını öğrenerek kendilerine hangi yönlerini örnek aldıklarını tespit etmeye çalıştığı makalesinde onun yaşamdaki zorluklar karşısında sabırlı davranma, ne olursa olsun hedefinden vazgeçmemesi, dua etme, çocuklara olan sevgi ve şefkati, başına gelenleri imtihan olarak görme, elindekilerin değerini bilme ve şükretme, yaşadıklarına sabrederse mükafatının alınacağı düşüncesi, güzel ahlaka yakışır bir biçimde davranma, kolaylaştırıcı ve müjdeleyici şekilde

davranış gösterme, inancın pozitif yöndeki etkisi ve dayanma gücü sağlama şeklinde 10 davranışın model alındığını tespit etmiştir. Bu nedenle çocuklara Hz. Peygamberin hayatının öğretilmesinin inanç eğitimine olumlu katkı sağlayacağı söylenebilir.

Ebeveynlerin neredeyse tamamı çocuklarına inanç eğitimini verdiklerini ancak kendilerini bu konuda yeterli hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Aileler inanç eğitimi konusunda destek almak istediklerini, inanç konularını çok derin ve kapsamlı bulduklarını, bilgilerini yeterli düzeyde görmediklerini ayrıca çocuklarının sağlık sorunlarıyla ilgilenirken inanç eğitimine yeterli zaman ayıramadıklarını söylemişlerdir. Ebeveynlerden bazıları inanç eğitimi alanında eğitim almak ve çocuklarını Kur'an Kursuna yollamak istediklerini ancak Covid-19 salgını ve fiziki çevre koşullarından dolayı yollayamadıklarını, çocuklarına dışarıdan birinin söylediği sözlerin daha çok etkili olduğunu, kendi bilgilerinin çocukları küçükken daha çok yeterli geldiğini ancak yaşları büyüdükçe sorularını cevaplandırmada yetersiz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Ebeveynler O.E.Ç.'ıyla inanç eğitimine yönelik yaptıkları faaliyetlerde en çok Kur'an-ı Kerim ve diğer kitapları okuyup öğrettiklerini, ailece sohbet ve ibadet ettiklerini ayrıca film izleyip oyun oynadıklarını ifade etmişlerdir. Birlikte film izleyip oyun oynayan ebeveynlerin çocuklarının yaşları daha küçüktür. Hiçbir faaliyette bulunmadığını söyleyen ebeveynler de vardır. Bu ebeveynlerin çocuklarının 13-15 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Bunda ebeveynlerin daha çok kendilerini yetersiz hissetmeleri ve çocuklarının ergenlik çağına girmesiyle birlikte dine mesafeli davranmaları, çocuğa ait fiziki çevrenin düzenlenmemesi etkilidir. Ebeveynler eğitime yönelik faaliyetlerin başında Kur'an'ı, duayı, Elif Ba' yı öğretmek olduğunu söylemişlerdir. Bu değerli bir faaliyet olmakla birlikte etkinliklerin sadece bununla sınırlı kalması çocuğun ilerleyen yaşlarında varoluşsal sorgulamalarına cevap niteliğinde olmayabilir. Çocuğa inanç esaslarının anlamlandırılarak öğretilmesi, ibadet ve dinî uygulamaların hikmet ve adap boyutları ile öğrenilmesi daha sağlıklı bir inanç eğitimi olarak değerlendirilmektedir. (Kanger, 2021, s. 320).

Ebeveynlerin O.E.Ç.'ına inanç eğitimi verirken en çok dinî kitap ve Kur'an-ı Kerimi kaynak olarak kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Dinî kitapların daha çok dernek, cemaat ya da sohbetlerde verilen ve tavsiye edilen kitapların yanı sıra tecvit, ilmihal kitapları olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin geçmişte kurslardan aldıkları bilgi ve birikimleri çocuklarına aktardıkları ve bu birikimi inanç eğitimi konusunda kaynak

olarak gördükleri tespit edilmiştir. Ebeveynlerin cevapları incelendiğinde sosyal medya, internet ve televizyonun hayatlarında etkili olduğu görülmektedir. İnanç eğitimi kaynağı olarak Kur'an Kursu ve sohbet meclislerinin görüş sayısının nispeten az olma nedeni Covid-19 salgını kaynaklı olabilir.

Ebeveynlerin O.E.Ç.'ıyla yeterince nitelikli zaman geçiremedikleri tespit edilmiştir. Nitelikli zaman geçiren ebeveynler ise en çok dinî sohbetlerde bulunup birlikte ibadet ettiklerini belirtmişlerdir. Ebeveynlerin nitelikli zaman geçirme hususundaki görüşleri incelendiğinde Ramazan ve kandil gecelerinin aile sohbeti için uygun fırsatlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. “Sadaka vermek ve yardım faaliyetlerinde bulunmayı sadece bir ebeveyn nitelikli zaman olarak değerlendirmektedir. Bu görüş kanaatimizce dikkat çekicidir. Ebeveyn çocuğuna sadaka verip başka insanlara yardım ederek iyileşeceğini telkin ettiğini çocuğunun da buna inanarak bu faaliyetlerde bulunduğunu ve çocuğun gerçekten şifa bulunduğunu söylemiştir. Kanger (2022) tarafından yapılan araştırmada özel gereksinimli bireylerin, sivil toplum kuruluşlarında yer alıp, toplumsal katkı ve bireysel yardım faaliyetlerinde bulunmalarının, zorluklarla başa çıkmada ve yaşam enerjisini arttırmada pozitif güç kaynağı haline geldiği görülmüştür. Ebeveynlerin çocuklarıyla bu konularda nitelikli zaman geçirmeleri onların inanç gelişimine ve hayatlarındaki varoluş sebeplerini bulmalarına katkı sağlayabilir.

Ebeveynlerin nitelikli zaman geçirememesi nedenleri, O.E.Ç.'ın sağlık sorunlarından dolayı zaman kalmaması, ergenlik çağına ulaştıkları için dinî konulara mesafeli durmaları, Covid-19 salgınıyla birlikte tablet kullanımlarının başlaması ve artmasıdır. Ebeveynlerden sadece biri Covid-19 salgınının nitelikli zaman geçirmek için önemli bir fırsat oluşturduğunu bu sayede çocuğuyla daha fazla dinî sohbette bulunup onu namaza alıştırdığını ifade etmiştir.

Ebeveynlerin büyük çoğunluğu inanç eğitiminin çocuklarının zorluklarla başa çıkmasında etkili olduğu hususunda hemfikirdir. Allah'a, kadere iman etmenin kendinden daha zor durumda olanlara bakarak şükretmenin, engeliyle barışıp potansiyelini açığa çıkarmanın, sabırlı, umutlu olmanın, elde edeceği mükâfatın, duanın, tevekkülün, alimlerin duasının ve sosyal çevre oluşturmanın çocuklarının engeliyle başa çıkmasında etkili olan faktörler olarak değerlendirmişlerdir. Musayev (2013) tarafından yapılan araştırmada da özel gereksinimli bireylerin Allah, kader, ahiret, ibadet, dua, tevekkül, sabır, şükür gibi inanç ve değerlerden fazlasıyla güç

aldıkları sonucuna varılmıştır. Ancak bizim çalışmamızda farklı olarak özel gereksinimli çocuğun “Kendi potansiyelinin farkında olup engeli ile başa çıkması”, “Din alimlerinin duasını almak ve şifa için okutmak”, “Sosyal çevre oluşturmak” gibi temalara da ulaşılmıştır. Ebeveynler çocuklarını başarı sağlayabilecekleri yönlere yönlendirmeleri ile onların kendilerini daha iyi hissettiklerini, din alimlerinin duasını alarak şifayı hem maddi hem de manevi olarak aradıklarını beyan etmişlerdir. Sadece bir ebeveyn çocuğuna sosyal çevre oluşturarak engeliyle başa çıkmasına katkı sağladığını söylemiştir. Ancak çocukların kendileriyle aynı durumda olan akranlarını görmeleri onları yalnızlık hissinden çıkarabilir, aynı duyguları, düşünceleri yaşayan insanlarla bir araya gelmeleri çocukların kendilerini daha iyi hissetmelerine katkı sağlayabilir. ‘Bir engelli en iyi anlayacak yine bir engellidir’ düşüncesinden hareketle engelli bireylerin birbirlerine manevi destek sağlamaları ve tecrübe paylaşımlarını artıracak ortam ve imkânların hazırlanması onların yaşama tutunabilmeleri ve dinî, manevi yolculuklarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri açısından önem arz etmektedir (Kanger, 2022, s. 21).

Ebeveyn görüşlerinden yola çıkarak çocukların engelleriyle başa çıkmalarında zorlanma nedenleri olarak akran tepkisi, kardeş kıyaslaması, öğretmen okulda özel gereksinimli çocuğa yaklaşım hususunda gerekli donanım da olmaması söylenebilir. Yapılan bir araştırmada özel gereksinimli bireylerin ulaşım, akran/toplum baskısı, zorbalık dışlanma ile karşılaştıkları tespit edilmiştir (Çakır vd., 2021, s. 205).

Ebeveynlerin görüşlerinde dikkat çeken bir diğer husus da hamilelik sürecinde doktorların “gebeliği sonlandırmayı aksi takdirde çocuğun kendilerine isyan edeceği” telkininde bulunduğunu, söylemeleri olmuştur. Ebeveynler çocuklarının bir isyan düşüncesinin içerisinde olmadıklarını ifade etmişlerdir. Tüm ebeveyn görüşleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde araştırmanın ikinci hipotezi olan “O.E.Ç.’ın ailede aldıkları inanç eğitimi engelleriyle başa çıkmasına katkı sağlamaktadır.” desteklediği sonucuna ulaşılmıştır. Muhcu da (2015) yılında ortopedik engelli bireylerin engeliyle başa çıkmada hangi yöntemleri kullandıklarını tespit etmeye çalıştığı araştırmasında ortopedik engelli bireylerin dinî olarak kendilerini suçlu ve kötü olarak nitelendirmedikleri ve yaratıcıyla olan bağlarında inanç ve amel noktasında hiçbir engelin olmadığı sonucuna varmıştır.

Ebeveynler çocuklarının inançla ilgili en çok “Allah, Ahiret ve Kıyamet konularını sorduğunu bunu Melek, Cin ve Şeytan ile alakalı konuların takip ettiği sonucuna

ulaşmıştır. Çocukların Allah ile alakalı sordukları sorularda daha çok onu neden göremediğimiz, onları neden engelli olarak yarattığı, Allah'ın kötülük yapılmasına neden izin verdiğine dairdir. O.E.Ç.'in engel durumlarından dolayı namaz, oruç, abdest ile alakalı sorular sordukları tespit edilmiştir. Aynı bulgulara Pekcan da (2022) ulaşmıştır. Engelli çocukların abdest, namaz gibi konularda kendilerinin gücünün yetmeyeceği şeyleri Allah'ın onlara yüklemeyeceğini ifade etmek ve onlara sunulan kolaylık ve ruhsatlar hakkında bilgilendirmek, çocukların sordukları sorulara kendilerinin cevap bulmalarına katkı sağlayabilir (Pekcan, 2022, s. 121). Çocukların peygamberlerle alakalı soruları değerlendirildiğinde bu soruların çocukların engelleriyle başa çıkmalarına katkı sağlamaya yönelik olmadığı görülmüştür. Çocukların fıkhi soruları değerlendirildiğinde ise tesettür ve şarkı dinlemenin hükmüne dair sorular sordukları tespit edilmiştir. Bazı ebeveynler çocuklarının inanç ile alakalı sorular sormadığını söylemişlerdir. Bu ebeveynlerin çocuklarının demografik bulgularına bakıldığında çocukların daha çok 13-15 yaş aralığında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. O.E.Ç.'in inançla alakalı sordukları soruları cevaplandırmada bir ebeveyn haricinde diğer tüm ebeveynler yetersiz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Ebeveynlerin çoğunluğu çocuklarının okulda aldıkları din eğitiminin inanç eğitimiye katkısı olduğunu düşünmektedir sadece iki ebeveyn okuldaki din eğitiminin çocuğuna hiçbir katkıda bulunmadığını söylemiştir. Ebeveynlerin çoğu öğretmen faktörünün çok önemli olduğunu öğretmenin söylediklerinin çocuğa kendi sözlerinden daha çok etki ettiğini, öğretmen ödev verince çocukların sorumluluklarını daha hızlı yerine getirdiğini ayrıca çocukların derste öğretmenlerinden dinlediklerini eve gelip anlattıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan bazıları okuldaki DKAB derslerinin yetersizliğinden bahsetmiştir. Katılımcılar bu yetersizliğin sebepleri olarak ders saatinin azlığı, ders kitaplarının gerekli donanımda olmaması ve müfredattan kaynaklı olduğunu düşünmektedirler. Okuldaki DKAB derslerinin inanç eğitimiye yeterince katkı sağlamadığını düşünen ebeveynlerin bazılarının medrese ya da Kur'an Kursu eğitimi almış olması ve DKAB derslerini yetersiz görmelerinde etkili olduğu düşünülebilir. Bazı ebeveynler okuldaki eğitimin evdeki eğitime destek olduğunu, kendileri din eğitimi hususunda yeterli olmadıkları için çocuklarının din eğitimini daha çok okuldan aldığını, DKAB dersinin notla değerlendirilmeden verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Ayrıca okuldaki DKAB derslerinin yetersiz ya da hiçbir şekilde katkısı olmadığını ifade eden ebeveynlerin çocuklarının çoğunun 14-15 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin verdikleri cevaplarda öğretmene güven duyup onu otorite kabul ettikleri görülmektedir. Ebeveynlerin yaptıkları açıklamalar değerlendirildiğinde son hipotez olan “O.E.Ç.’in okulda aldığı din eğitimi çocukların inanç gelişimini etkilemektedir.” hipotezinin de desteklendiği söylenebilir.

4.2. Ortopedik Engelli Çocuklarla Yapılan Nicel Araştırmaya İlişkin Sonuçlar ve Ebeveynlerin Sonuçlarıyla Karşılaştırılması

Ortopedik engelli çocuklar ailelerinin inanç eğitimi konusunda duyarlı olduğunu düşünmektedirler. Bu cevap ebeveynlerin verdikleri cevapla paralellik göstermektedir.

Çocukların bir kısmı ebeveynlerinden inanç eğitimi almadığını düşünmektedir. Halbuki ebeveynlerin neredeyse tamamı inanç eğitimini verdiğini ifade ederken aynı zamanda bu hususta yetersizliklerini de dile getirmişlerdir. Bu durum ebeveyn ve çocuklar arasında “inanç eğitimi” olgusunun farklı değerlendirilebileceği veya ailede inanç eğitiminin yeterli ve tatmin edicilik düzeylerinin farklı olduğu anlamına gelebilir.

O.E.Ç.’in büyük çoğunluğu inançla alakalı sordukları sorularda ailelerinin onları tatmin edecek cevaplar verdiğini belirtmiştir. Ebeveynler ise bu hususta yetersiz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Çocukların perspektifinden bakıldığında ailelerin onların sorularına kısmen tatmin edici ölçüde cevaplar verebildiği söylenebilir.

O.E.Ç.’in internette inanç konularını araştırıp araştırmadıklarını anlamaya yönelik olan soruya verdikleri cevapta, web tabanlı kaynakların çocukların sorularını cevaplandırmada önemli bir yere sahip olduğunu ve bu konuda ebeveyn ve öğretmenlerin onları doğru ve faydalı sitelere yönlendirmesinin eğitim açısından etkili olabileceğini söylemek mümkündür.

O.E.Ç.’in ailede aldıkları inanç eğitimlerinin engelleriyle başa çıkmaya katkı sağlayıp sağlamadığını öğrenmeye yönelik sorulan anket sorusuna verilen cevaplar, çocukların inanç ve dinî başa çıkma konusunda daha nitelikli ve kişiye özel rehberliğe ihtiyaç duyduklarını akla getirmektedir.

O.E.Ç.'ın büyük çoğunluğu okuldaki din eğitiminin inanç eğitimine katkı sağladığını düşünmektedir. O.E.Ç.'ın bu soruya verdikleri cevaplar ile ebeveynlerinki karşılaştırıldığında çocukların okulda aldıkları din eğitiminin inanç eğitimine katkısı yönünde daha pozitif bir yaklaşımla cevap verdikleri söylenebilir. Örgün öğretimdeki din derslerinin genel olarak O.E.Ç.'ın inanç gelişimini olumlu yönde desteklediğini; bazı çocukların “bazen” ve “hiçbir zaman” cevabını işaretlemesinin ise örgün din öğretimi programlarının inanç gelişimine etkisinin daha yönlü araştırılması ihtiyacını ifade etmektedir.

O.E.Ç.'ın çoğunluğu inançla alakalı cevabını bulamadığı sorularının olmadığını düşünmektedir. Anket sorularına verilen cevaplar O.E.Ç.'ın cinsiyetlerine göre incelendiğinde erkek çocuklarının kız çocuklarına göre ailede inanç eğitimini daha fazla aldıklarını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca erkek çocukları, kız çocuklarından daha çok aileden aldıkları inanç eğitiminin zorluklarla başa çıkmalarında katkısı olduğu görüşünde oldukları tespit edilmiştir. Bu sorudaki fark ciddi orandadır bunun sebebi kız çocuklarının ailede inanç eğitimini daha az aldıkları düşüncesinde olmalarından kaynaklanabilir.

Okuldaki din eğitiminin O.E.Ç.'ın inanç eğitimlerini destekleyip desteklemediğinin belirlenmeye çalışıldığı soruda kız ve erkek çocuklarının görüş sayısı neredeyse aynı olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak erkek çocuklarının “bazen” ve “hiçbir zaman” şıklarını işaretlerken kız çocuklarının sadece çoğu zaman ve her zaman şıklarını işaretlemeleri dikkat çekicidir. Bunun sebebi başka araştırmalarda çok yönlü incelenebilir.

4.3. Öneriler

Araştırma sonucunda O.E.Ç. ebeveynlerinin ailede çocuğuna inanç eğitimi verme noktasında yetersiz olduklarını düşündükleri tespit edilmiştir. Bu sebeple Diyanet İşleri Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı gibi kurumlar tarafından, sivil toplum örgütleri ve dernekler özel gereksinimli çocukların ailelerinin din eğitimine katkı sağlayacak daha kapsamlı araştırmalar yapılabilir; ebeveynler için eğitim programları, yazılı, görsel, dijital materyaller hazırlanabilir.

Ebeveynler O.E.Ç.'ına inanç eğitimi verirken en çok dinî kitaplardan ve Kur'an-ı Kerim'den faydalandıklarını dile getirmişlerdir. Dinî kitapları daha çok Kur'an

Kurslarında, okullarda çeşitli derneklerden elde ettiklerini belirtmişlerdir. Ebeveynlerin bu konudaki ihtiyaçlarını giderebilmek için kitaplar hazırlanabilir. Bu kitapların içeriğinde engelli çocuklar için fıkhi, itikadî içerikli konular, sorularına cevap niteliğinde eserler, İslam dininin engelliye bakışı, Hz. Peygamber'in engelli sahabelere yaklaşımı ve örnekligi gibi konular bulunabilir.

O.E.Ç.'in ebeveynleriyle yapılan görüşmeler sonucunda bilhassa annelerin ömürlerini çocuklarının rehabilitesi için vakfettiklerini gözlemlenmiştir. Bu nedenle İlahiyat Fakültelerinde yer alan Din Eğitimi, Din Psikolojisi derslerinde ve Manevi Rehberlik ve Danışmanlık bölümünde öğrencilere eğitimler verilerek ve sonrasında onlarla sosyal sorumluluk projeleri yürütülerek engelli çocuk ve ailelerine ulaşıp onlara psikolojik destek sağlanmasının yanı sıra inanç eğitimi noktasında bilinçlenmeleri sağlanabilir. Annelerin bekledikleri bu zaman dilimlerinde bu eğitimler verilebilir.

KAYNAKÇA

- Aile eğitim rehberi ortopedik özürlüler.* (2008). T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Akıncı, A. (2005). Hayata anlam vermede dinî değerlerin ve din öğretiminin rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(9), 7-24.
- Akyürek, S. (2010). Kur'an kurslarında inanç esaslarının öğretimi. Ş. Karaköse (Ed.), *Etkili Din Öğretimi* (s. 561-566). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Alpaydın, Y., Ayar, H., & Gümü, A. (2015). *Çocukların dini gelişiminde ebeveynlerin rolü: Beklentileri ve zorlanma alanları*. Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği.
- Ay, M. E. (2018). *Çocuklarımıza Allah'ı nasıl anlatalım* (37 b.). Timaş.
- Ay, M. E. (17 Ekim, 2022). Çocuklara iman esaslarının öğretimi. *Ders Çalışma Kütüphanesi* <https://studylibtr.com/doc/1077586/%C3%A7ocuklara-iman-esaslar%C4%B1n%C4%B1n-%C3%B6%C4%9Fretimi>
- Başaran, İ. E. (2011). *Ana babanın eğitimi el kitabı*. Remzi Kitabevi.
- Batman, E. (2008). *Yaşamın Zorluklarıyla Başa Çıkma Kader İnancının Rolü*. Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
- Bayraktar, M. F. (1995). Ailenin eğitim görevi. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, (2), 117-142.
- Bedir, F. N. (2017). Yetişkinlerin çocukluk anılarındaki tanrı imgesinin analizi. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(32), 717-740.
- Bulut, İ., Arıcı, İ., & Büyük, C. (2014). Öğretmenlere göre ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi programında yer alan inanç öğrenme alanı kazanımlarının gerçekleştirme düzeyi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (41), 222-238.

- Canöz, Ş. (2013). Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim. H. Avcıoğlu , S. Cebeci , H. Özak, Ş. Canöz, Ö. Özdemir, N. Atkin, & H. Avcıoğlu (Eds.), *İlköğretimde Özel Eğitim*.(s....)Nobel Akademik Yayıncılık.
- Cengil, M. (2003). Depresyonu önlemede dini inancın koruyucu rolü. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, III(2), 129-152.
- Creswell, J.W. (2017). *Nitel, Nicel Ve Karma Yöntem Yaklaşımları Araştırma Deseni*. S. B. Demir (Çev.Ed.). (3 b.). Eğiten Kitap.
- Çakır, E., Özkan , Z., Arıcı, A., & Bolat, G. B. (2021). Engelli bireylere sahip ailelerin eğitim alanında yaşadığı zorlukların okul sosyal hizmeti kapsamında değerlendirilmesi. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 21(2), 188-210.
- Çelebi, İ. (2021). *İslam'ın inanç esasları* (8 b.). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Çelenk Kurt, Ş. (2004). *Çocuklara dinî alışkanlıkların kazandırılmasında aile, okul ve çevrenin etkisi* (Tez No 146030) [Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi]. Yök Tez Merkezi.
- Çoşkun, İ. (2016). *İlahî adalet ve engelli bireyler*. Kitap Dünyası Yayınları
- Dam, H. (2013). Çocukluk dönemi din eğitimi. M. Köylü, A. Kılavuz, H. Dam, & T. Gündüz (Eds.), *Gelişimsel basamaklara göre din eğitimi* (s. 13-64). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Demirel, S. (2005). Özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinde aile eğitiminin önemi. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 5(1), 61–74.
- T. C. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programlarını İzleme ve Değerlendirme Sistemi. (2022, Ekim 27). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4-8)*. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=318>
- Ergin, Ü. (2013). Engellilerin ve ailelerin eğitimi ve rehabilitasyon. İ.Karagöz (Ed),*Ülkemizde engelliler gerçeği ve İslam* (s. 189-200). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Fersahoğlu, Y. (2003). *İslam eğitimine giriş*. Marifet Yayınları.
- Fowler, J. W. (2000). İman bilincinin evreleri. *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (19), 85-104.

- Gökçe, B. (1976). Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8(1-2), 46-67.
- Gümüş, A. (2019). İnsanın ve toplumun inşasında ailenin rolü. G. Pehlivan Ağrakça, & A. Gümüş (Ed.), *Ailede din eğitimi* (s. 1-11). Yekder.
- Gündüz, T. (2013). Gençlik dönemi din eğitimi. M. Köylü, M. Kılavuz, H. Dam, T. Gündüz, & M. Köylü (Eds.), *Gelişimsel basamaklara göre din eğitimi* (s. 65-104). Nobel.
- Howard, V., Williams, B., & Lepper, C. (2011). *Very Young Children with Special Needs* (G. Akoğlu, Çev., s. 52-102). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Hökelekli, H. (2020). *Din psikolojisi* (15 b.). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kala, Ş. (2021). *Kafama takıldı* (6 b.). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kanger, F. (2012). *H. Muhammed ahlakını referans alan bir karakter eğitimi modeli*. Kampanya Kitapları.
- Kanger, F. (2021). Hikmet ve maneviyat temelli din eğitimi. H. K. Yılmaz, & F. Kanger (Ed.), *Din hizmetlerinde iletişim ve tebliğ* (s. 319-347). Ensar Neşriyat.
- Kanger, F. (2022). Omurilik felçlisi engellileri üzerine dinî ve manevi danışmanlık odaklı nitel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 20(43), 1-21.
- Karaca, F. (2007). *Dini gelişim teorileri* (1 b.). Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Karaca, F. (2022). *Dini gelişim psikolojisi* (1 b.). Doğrudan Yayıncılık.
- Karadaş, C. (2022). *Kafama takılanlar* (7 b.). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar ilkeler teknikler* (33 b.). Nobel.
- Keyifli, Ş. (2013). Eğitim ve din eğitimi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 2(13), 103-126.
- Kılıçaslan Çelikkol, A. (2012). Gelişim ile ilgili temel kavramlar. H. Ergin, & A. Yıldız (Ed.), *Gelişim psikolojisi* (33-56). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.

- Köylü, M. (2018). Ailede din eğitimi. M. Köylü, & N. Altaş (Ed.), *Din eğitimi* (s. 309-341). Ensar Neşriyat.
- Köylü, M., & Nazıroğlu, B. (2018). İlköğretimde din eğitimi. N. Altaş, & M. Köylü (Ed.), *Din eğitimi* (s. 149-182). Ensar Neşriyat.
- Kula, N. (2011). Engelli birey ve ailelerin yaşantılarında Hz. Muhammed'in örneği. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 11(1), 163-194.
- Kur'an-ı Kerim Türkçe Meali* (H. Karaman, A. Özek, İ. K. Dönmez, M. Çağrı, S. Gümüş & A. Turgut, Çev.).(2019). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Kültür, K.& Dak G. (2022). İç içe (Gömülü) Karma Desen. A. Özdemir (Ed.), *Karma Yöntem Araştırmaları (Farklı Tipolojilere Ait 13 Desen)* (s.102-123). Detay Yayıncılık
- Mehmedoğlu, Y. (2005). *Ahlaki ve dini gelişim*. Morpa Kültür Yayınları.
- Mehmedoğlu, A. U. (2013). *İnanç psikolojisine giriş* (1 b.). Çamlıca.
- Mehmedoğlu, A. U., & Aygün, A. (2006). James W. Fowler ve inanç gelişim teorisi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(1), 117-139.
- Metin, N. (2018a). Özel gereksinimli çocuklar. M. Arı , P. Bayhan , N. Baykoç Dönmez, Ö. Doğan, D. Mağden, E. Metin, . . . E. Yücel, & N. Metin (Eds.), *Özel gereksinimli çocuklar* (s. 1-14). Anı.
- Metin, N. (2018b). Özel gereksinimli çocuğun aileye katılımı. M. Arı, P. Bayhan, N. Baykoç Dönmez, Ö. Doğan, D. Mağden, N. Metin, . . . E. Yücel, & N. Metin (Eds.), *Özel gereksinimli çocuklar* (s. 16-37). Anı.
- Muhcu, S. (2015). *Ortopedik engellilik ve dinî başa çıkma (trabzon örneği)* (Tez No. 382043) [Yüksek lisans tezi, Hitit Üniversitesi].Yök Tez Merkezi.
- Musayev, İ. (2013). *Engelli bireylerin din eğitimi*. (Tez No. 353417) [Doktora tezi, Uludağ Üniversitesi]. Yök Tez Merkezi.
- Ok , Ü. (2005). Bir aktivite sistemi olarak "inanç": İnanç gelişimine sosyo- kültürel bir yaklaşım. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 5(4), 111-134.
- Osmanoğlu, C. (2014). Din eğitiminin gelişimsel temeli olarak inanç. *Bilimname: Düşünce Platformu*, (27), 177-206.

- Öcal, M. (2020). *Din eğitim ve öğretiminde metodlar* (11 b.). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Öz, A. (16 Ocak,2020). Benliğe tutunmayan hiçbir inanç, değer ya da bilgi gerçek mülkiyet doğurmuyor <https://www.dunyabizim.com/soylesi/ayhan-oz-benlige-tutunmayan-hicbir-inanc-deger-ya-da-bilgi-gercek-mulkiyet-dogurmuyor-h40001.html>
- Özcan, H. (2015). *Epistemolojik açıdan iman* (6 b.). Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı.
- Özdemir, Ö. (2013). Aile eğitimi. H. Avcıoğlu, S. Cebeci, H. Özak, Ş. Canöz, Ö. Özdemir, N. Atkın, & H. Avcıoğlu (Eds.), *İlköğretimde özel eğitim* (s. 187-215). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özdemir, S. (2016). Engellilerin inanç konuları hakkındaki dini bilgilerin yeterlilikleri. A. Bahadır (Ed.), *Engellilik bağlamında dini yaklaşım,dini başa çıkma ve din eğitimi ı. uluslararası engellilik ve din sempozyumu*, (s. 523-544).
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2022, Şubat 08) *Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü* <https://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-hizmetleri-yonetmeligi-yayimlandi/icerik/1089>
- Özgan, H., & Aydın, Z. (2010). Okul- aile işbirliğine ilişkin yönetici öğretmen ve veli görüşleri. *Education Sciences*, 5(3), 1169-1189.
- Özgür, İ. (2011). *Engelli çocuklar ve eğitimi* (3 b.). Karahan.
- Özsoy, Y., Özyürek, M., & Eripek, S. (1998). *Özel eğitime muhtaç çocuklar özel eğitime giriş* (11 b.). Karatepe Yayınları.
- Öztürk, M. (2011). *Türkiye'de engelli gerçeği*. Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği.
- Pekcan, B. (2022). *Ortopedik engelli bireye sahip ebeveynlerin din eğitimi ihtiyaçlarının incelenmesi* (Tez No. 709456) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. Yök Tez Merkezi.
- Saylık, A., & Tuuç, S. (2021). Velilerin gözüyle ideal sınıf öğretmenin özellikleri: nitel bir çalışma. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(19), 44-61.

- Şahin, S. (2018). Ortopedik engelli çocuklar. N. Metin (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar* (s. 227-254). Anı.
- Şan, E. (2020). *Türkiye'de eğitim alanında yayınlanan karma yönetime dayalı makalelerin incelenmesi* (Tez No.624474) [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi]. Yök Tez Merkezi
- Taştekin, O. (2003). İnanç öğretiminin psiko-pedagojik temelleri. *Diyanet İlmi Dergi*, 39(1), 109-128.
- Tezcan, M. (1979). Çocuk eğitiminde ailenin rolüne sosyolojik bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 12(1), 127-135.
- Topuz, İ. (2003). *Dini gelişim seviyeleri ile dini başa çıkma tutumları arasındaki ilişki üzerine bir araştırma* (Tez No. 127985) [Doktora tezi, Uludağ Üniversitesi]. Yök Tez Merkezi.
- Türkiye İstatik Kurumu. (2006). Aile Yapısı Araştırması.
<https://www.aile.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/arastirmalar/taya2006.pdf>
- Turanalp, M. F. (2011). *Almanya'daki "bibelgarten im karton" örneğinin ortopedik engellilerin din eğitimi açısından değerlendirilmesi ve "kur'an bahçesi"uyarlaması* (Tez No. 2945309) [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. Yök Tez Merkezi.
- Tümer, G. (1986). Çeşitli yönleriyle din. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 28(1-4), 218-268.
- Türk, E. (2014). Çocukluk öneminde duygusal gelişim ve din eğitimi. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 14(3), 143-158.
- Tüzel Gülkaya, S. (2022). *Din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitaplarında yer alan inanç öğretiminin sarmal programlama yaklaşımı açısından analizi* (Tez No. 725577) [Yüksek lisans tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi]. Yök Tez Merkezi.
- Usta, M. (2009). Özel eğitim gerektiren birey, aile ve din eğitimi. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, (20), 76-104.
- Usta, M. (2018). Otizmlili bireylerde din eğitimi. S. Özdemir& M. Başkonak (Eds.), *Özel eğitimde din eğitimi* (s. 112-126). Grafiker Yayınları.

- Uyanık, N. (2010). *Kur'an bağlamında ahirete imanun insan eğitimindeki rolü* (Tez No. 385531) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. Yök Tez Merkezi.
- Uysal, V. (1996). *Din psikolojisi açısından dinî tutum davranış ve şahsiyet özellikleri*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Üzümcü , M. (2011). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi inanç öğretiminde esbab-ı nüzul* (Tez No.296223) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yök Tez Merkezi.
- Yaparel, R. (1994). Depresyon ve dini inançlar ile tabiatüstü nedensel yüklemeler arasındaki ilişkiler. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (8), 275-299.
- Yavuz, K. (2012). *Çocukta dini duygu ve düşüncenin gelişmesi* (3 b.). Boğaziçi Yayınları.
- Yavuz, K. (2013). *Günümüzde inancın psikolojisi* (1 b.). Boğaziçi Yayınları.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7-16.
- Yıldırım, A., & Şimşek , H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12 b.). Seçkin Yayınları.
- Yıldız, M. (2007). *Çocuklarda tanrı tasavvurunun gelişimi* (1 b.). İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları.

EKLER

EK 1 ETİK KURUL KARAR TEBLİĞİ



T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

Sayı :E-20292139-050.01.04-22906

Konu :Etik Kurul Kararları

Sayın Nurhan CAN

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Tezli Yüksek Lisans
Öğrencisi

"Ortopedik Engelli Çocukların Ailede İnanç Eğitimi" başlıklı araştırmanız kurulumuzun 28.01.2022 tarihli ve 2022/01 sayılı toplantısında değerlendirilerek etik açıdan uygun bulunduğu katılanların oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Nasuh USLU Kurul Başkanı

Ek:42-Nurhan CAN Etik Onay Belgesi (1 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :*BSL2U3EMK* Pin Kodu :73612 Belge Takip Adresi : <https://ebys.izu.edu.tr/enVision/Dogrula/ON3>

Adres:Halkalı Caddesi No: 281 Küçükçekmece/İstanbul

Bilgi için: Zeyneb Funda TEZ Telefon:444 97 98 Faks:+90

(212) 693 82 29

Unvanı: Yeminli Katip e-Posta: bilgi@izu.edu.tr Web: www.izu.edu.tr

Tel No: +902126929606

Kep Adresi: izu@hs01.kep.tr



Tarih	28.01.2022
Sayı	2022/01
Araştırmanın Niteliği	Yüksek Lisans Tezi
Araştırmanın Adı	<i>Ortopedik Engelli Çocukların Ailede İnanç Eğitimi</i>
Sorumlu Araştırmacının Adı Soyadı	Nurhan CAN
Danışman Adı Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Faruk KANGER
Karar	UYGUNDUR

ETİK ONAY BELGESİ

(İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu'nun kararı tavsiye niteliğinde olup, Üniversitemizle ilgili etik ilkelerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacını taşımaktadır.)

Prof. Dr. Nasuh USLU
Başkan

Prof. Dr. Metin TOPRAK
Üye

Prof. Dr. Mustafa ATEŞ
Üye

Prof. Dr. Mehmet Emin KÖKTAŞ
Üye

Prof. Dr. Ayşe Nefise BAHÇECİ
Üye

Prof. Dr. Yahya Kemal YOĞURTU
Üye

Av. Bilal ŞAMAT
Üye

Kurul Yeminli Kâtibi Zeyneb Funda TEZ

1 / 1

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır Evrak sorgulaması
<https://ebys.izu.edu.tr/enVision/Sorgula/BSC2RF93T> adresinden yapılabilir.

EK 2 BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU (EBEVEYNLER İÇİN)

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Sizi Nurhan CAN tarafından yürütölen “Ortopedik Engelli Çocukların Ailede İnanç Eğitimi” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı 11-15 yaş arası ortopedik engelli çocukların inanç konularındaki ihtiyacını tespit edip gerçekleştirilen mülakatlar ve anketler sonucunda ailede inanç eğitiminin hangi yöntem ve tekniklerle verileceğini ortaya koyabilmektir. Araştırmada sizden tahminen 30 dakika ayırmanız istenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllölük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahiptiriz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**. Araştırmada Kişisel veri toplanacağından **6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu** ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirler alınacaktır. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya e-posta adresi ve numaralı telefondan ulaşabilirsiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime dışen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güvence verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının:

Adı-Soyadı:

İmzası:

İletişim Bilgileri: e-posta:

Telefon:

Araştırmacının

Adı-Soyadı:

İmzası:

EBEVEYNLERE YÖNELTİLECEK OLAN YARI YAPILANDIRILMIŞ SORULAR

Yaşınız:

Cinsiyetiniz:

Medeni Durum: Ebeveyn Bir Arada () Ebeveyn Ayrı Yaşıyor ()

Eğitim Durumu: İlkokul () Ortaokul () Lise () Lisans () Lisansüstü ()

Ekonomik Durumunuz: Alt () Orta () İyi () Üst ()

Çocuğunuzun Engellilik Süresi: Doğuştan () 5 yıldır () 10 yıldır ()

- i. Çocuğunuzun (ebeveyn olarak) inanç (iman) eğitimi denilince ne anlıyorsunuz? Aile inanç eğitimi vermeli mi? Nasıl?
- ii. Ailede çocuğunuza inanç (iman) eğitimi veriyor musunuz? Bu konuda kendinizi yeterli hissediyor musunuz? Hangi faaliyetlerde bulunur, hangi kaynakları kullanırsınız?
- iii. Çocuğunuzla inanç eğitimi hususunda nitelikli zaman geçiriyor musunuz? Nitelikli zaman geçirirken hangi faaliyetlerde bulunur, neler yaparsınız?
- iv. Ailede verdiğiniz inanç eğitimi çocuğunuzun zorluklarla başa çıkmasında ne kadar etkili ve tatmin edici oluyor?
- v. Çocuğunuz inançla ilgili hangi soruları size sormaktadır? Bunlara hangi cevapları veriyorsunuz? Bu konuda yeterli olduğunuzu düşünüyor musunuz?
- vi. Çocuğunuzun okulda aldığı din eğitiminin inanç eğitimine nasıl bir katkısı olduğunu düşünüyorsunuz?

EK 3 BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU (ORTOPEDİK ENGELLİ ÇOCUKLAR İÇİN)

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Sizi Nurhan CAN tarafından yürütülen “Ortopedik Engelli Çocukların Ailede İnanç Eğitimi” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı 11-15 yaş arası ortopedik engelli çocukların inanç konularındaki ihtiyacını tespit edip gerçekleştirilen mülakatlar ve anketler sonucunda ailede inanç eğitiminin hangi yöntem ve tekniklerle verileceğini ortaya koyabilmektir. Araştırmada sizden tahminen 10 dakika ayırmanız istenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahiptir. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**. Araştırmada Kişisel veri toplanacağından **6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu** ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirler alınacaktır. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya e-posta adresi ve numaralı telefondan ulaşabilirsiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güvence verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının:

Adı-Soyadı:

İmzası:

İletişim Bilgileri: e-posta:

Telefon:

Veli veya Vasisinin

Araştırmacının

Adı-Soyadı:

Adı-Soyadı:

İmzası:

İmzası

ÇOCUKLARA UYGULANACAK OLAN LİKERT ÖLÇEĞİ

Yaşınız:

Cinsiyetiniz:

Eğitim Durumu: Ortaokul () İmam Hatip Ortaokulu () Lise () Özel Eğitim ()

Kaçıncı Sınıf:

	SORULAR	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
1	İnanç gelişimim konusunda ailem duyarlıdır.				
2	Ailede inanç eğitimi aldığımı düşünüyorum				
3	Ailem inançla ilgili konularda sorularıma tatmin edici cevaplar verir.				
4	İnanç konularında merak ettiklerimi internetten araştırırım.				
5	Ailemden aldığım inanç eğitimi zorluklarla başa çıkmamda yardımcı olur.				
6	Okulda aldığım din eğitimi inanç gelişimimi olumlu yönde destekler.				
7	İnançla ilgili cevabını bulamadığım sorular var.				

ÖZGEÇMİŞ

Nurhan CAN

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Felsefe ve Din Bilimleri Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans yapıyor, 2020, İstanbul.

Eğitim Fakültesi: Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, 2014, İstanbul.

Lisans: İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2013, İstanbul.

B. MESLEKİ DENEYİM

2014 – 2015 Muş/ Merkez/ Kızılağaç Ortaokulu

2015- 2017 İstanbul/ Başakşehir/ M. Emin Saraç İmam Hatip Ortaokulu

2017- 2019 İstanbul/ Başakşehir/ Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi

2019- 2023 İstanbul/ Başakşehir/ Emlak Konut Fuat Sezgin İlkokulu

C. PROJELER

2015- Bayrampaşa Belediyesi Bilim Merkezi -Kızılağaç Ortaokulu “İki Şehir Bir Medeniyet” (Bilim Merkezi Sosyal Bilimler Projesi)

2017- Başakşehir İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü- “Ailemle Kitap Okuyorum” Projesi

2018- Başakşehir İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü- “Yazdık Kitap Oldu” Projesi

2019- İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü- “Umudum Öğretmenim” Projesi

2022- Milli Eğitim Bakanlığı- İHH İnsani Yardım Vakfı “Her Sınıfın Bir Yetim Kardeşi Var- İyilikte Yarışan Sınıflar” Projesi

2022- İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü- “İstanbul’u Okuyorum” Projesi